



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jespersen,

N. H. Frandsen

Krybskytten

fra

Nederskoven

Bønhasen

N. H. Frandsen

Krybskytten

fra

Nederskoven

Tegninger af M. Frandsen

Bønhasen 1980

**LANDSARKIVET FOR SJÆLLAND
BIBLIOTEKET**

Copyright 1980 N. H. Frandsen.

Tryk: Dansk Tidsskrifts Tryk, København 1980.

ISBN 87-980928-0-4

FORORD

Hovedpersonen i denne bog er kendt mangfoldige steder i Danmark. Han var nemlig den krybskytte, der affyrede det dræbende skud i "Nederskovvisen", eller "Krybskyttens Død", en vise, der som skillingsvise fik en stor udbredelse og blev meget populær. Men samtidig er han så godt som ukendt, thi visen nævner ham ikke ved navn, og netop visens popularitet har gjort, at den stedfæstes til mange lokaliteter og at mange personer nævnes som de, visen handler om.

Denne bog er udsprunget af lysten til at undersøge, hvad der egentlig foregik i skoven under den skæbnesvangre krybskyttejagt. Det viste sig da, at Anders Jespersen havde været straffet for flere lovovertrædelser, og efterhånden opstod ønsket om at skildre hans liv fra fødsel til den dag, hvor han forlod landet.

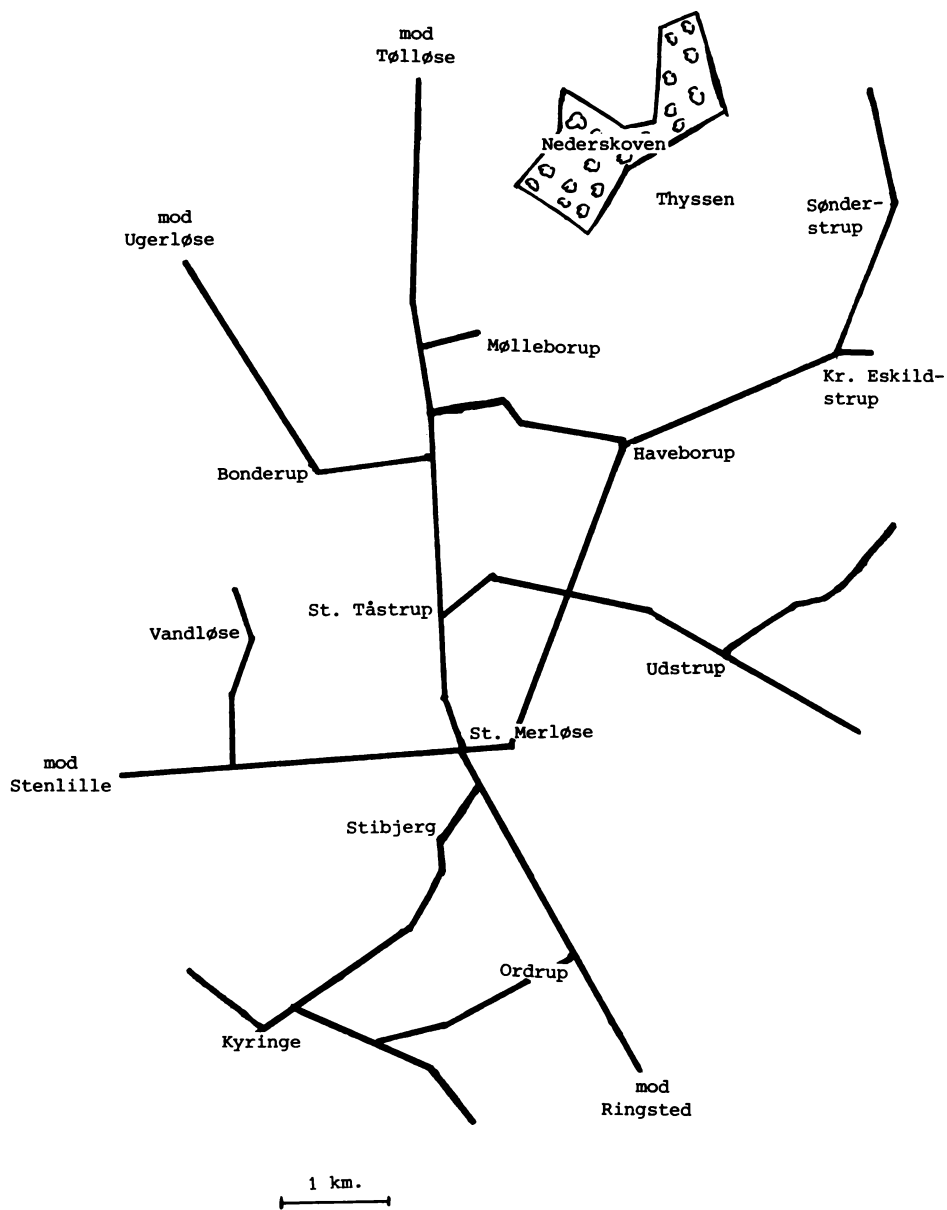
Anders Jespersen tilhørte samfundets nederste lag. Det, der levede nær et eksistensminimum, og som sjældent holdt sig helt fri af fattighjælpen. Småkriminalitet var ikke ualmindeligt, og netop gennem hans lovovertrædelser har det været muligt at skildre Anders Jespersens liv langt mere indgående, end det ellers ville have været muligt.

Jeg vil takke Landsarkivet for Sjælland m.v., Rigsarkivet, Københavns Stadsarkiv, Hærens Arkiv samt Dansk Folkemindesamling for velvillig assistance. Især vil jeg takke Landsarkivet for Sjælland m.v. for tilladelse til at affotografere arkivalier vedrørende Anders Jespersen.

En særlig tak vil jeg rette til Kirsten Gjaldbæk, Birte Højgård, Ulla Simonsen og Marianne Sørensen, der har gennemlæst manuskriptet til denne bog og kommet med mange gode forslag til forbedringer.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	s. 7.
Kortskitse	s. 10.
Indledning	s. 11.
1. Familie	s. 13.
2. Første år	s. 17.
3. Første konflikter med loven	s. 21.
4. Tiden frem til militærtjenesten	s. 26.
5. Militærtjenesten	s. 28.
6. Efter militærtjenesten	s. 31.
7. Slagsmål på gaden	s. 33.
8. Tiden 1875 til 1878	s. 43.
9. Niels Peter Christiansen	s. 51.
10. Dramaet i Nederskoven	s. 57.
11. Tiden efter drabet	s. 64.
12. Æreskrænkelse	s. 70.
13. En gammel sag om en frakke	s. 76.
14. Løsgænger i igen	s. 79.
15. Maren Kirstines løn	s. 86.
16. Eberharts frakke	s. 93.
17. Sidste sag starter	s. 97.
18. Jens Hansen og Morten Post	s. 105.
19. Afrejsen til Amerika	s. 112.
Appendiks A	s. 115.
Appendiks B	s. 120.
Noter	s. 125.
Register	s. 129.



Skitse over egnen omkring St. Tåstrup.

INDLEDNING

Denne bog bygger væsentligst på politiprotokollerne for Merløse-Tuse herred samt enkelte andre retskredse.

Indgangen til disse politiprotokoller sker lettest gennem sageslisterne, der oplyser sagens nummer, titel og de dage, hvor der har været afholdt retsmøde i den pågældende sag. Men sageslisterne er ikke lette at benytte, når man søger oplysning om en bestemt person. Titlerne kan f.eks. lyde: "Sag angående et par stjalne støvler" eller "Sag angående et borteblevet lam, der formenes skudt" og man må derpå gå til selve politiprotokollen for at se, om den person, man er interesseret i, er indblandet i netop denne sag.

Sagen kompliceres yderligere af, at en person kan optræde på tre måder i retssagen. For det første som direkte indblandet, i kriminalsager som forbryder eller offer, og i civile sager som klager eller indklaget. For det andet som vidne og for det tredje som nævnt under sagen.

For at kontrollere, om en person optræder i en af de to første kategorier kræves en gennemgang af samtlige retsmøder, mens det kræver en gennemlæsning at se, om vedkommende findes under kategori tre.

Og da netop mange sager må kontrolleres i politiprotokollen er det muligt, om end ikke meget sandsynligt, at jeg ikke har fundet alle de sager, hvori Anders Jespersen har været indblandet.

Politiprotokollerne giver selvfølgelig oplysning om forbrydelsen, og de omstændigheder, hvorunder den er forøvet. Men ervedover oplyser politiprotokollen også, gennem afhøringer af de implicerede og vidnerne, meget om, hvordan de lever normalt og især om deres liv og færdens omkring forbrydelsens tidspunkt. Størstedelen af oplysningerne om Anders Jespersens færd, når han er på fri fod, er netop hentet fra hans oplysninger under forhørene.

I pakkerne med politidokumenter findes en del sagesakter, som supplerer protokollens oplysninger. En stor del af disse sager er dog desværre kasserede.

De afsagte domme findes, for de kriminelle sagers vedkommende, i domprotokollerne. De har den fordel, at præmisserne (grundlaget for dommen) giver et kort resumé af begivenhederne, og er derfor ofte en god støtte i et indviklet handlingsforløb.

Fogedprotokollerne beskæftiger sig med udpantninger, ligsyn m.v. Da arrestanterne altid fremstilles på fogedkontoret for at blive afkrævet sagens omkostninger, umiddelbart før løsladelsen, får man derigennem oplysning om, hvornår en fængselsstraf er udstået, foruden at man jo får oplysning om omkostningernes størrelse.

Alimentationsjournalerne oplyser om barnefædrenes betaling af underholdsbidrag til uægte børn. Derved - og især ved manglende betaling - kan de give oplysning om barnefaderens opholdssted på bestemte tidspunkter.

Amtsarkiverne indeholder en lang række sager. Indgangen til amtsarkiverne er journalregistrene, hvor personerne er opført alfabetisk-kronologisk. Alfabetisk, fordi de er opført efter efternavnets begyndelsesbogstav, men inden for hvert bogstav er rækkefølgen kronologisk, i den orden, som sagerne er indgået til amtet. Hver sag har et journalnummer, og man kan fra journalregisteret ved hjælp af dette nummer gå til selve journalen, konceptbogen og pakkerne med journalsager.

Indholdet af amtsarkivet er meget varieret. Oplysninger om at personer bliver indsat til afsoning af bøde, krav fra herredsfogeden om refundering af udgifter, klager (især fra fattiglemmer), forespørgsler fra sogneråd og udskrifter af retssager. Især det sidste er benyttet. Her findes nemlig også afskrift af de breve, der i politiprotokollerne nævnes som fremlagt, og som i det højeste kun refereres kort. Desuden er en del klager fra fattiglemmer benyttet.

I sognekaldsarkivet for St. Tåstrup sogn ligger en fattigvæsensprotokol, der vel ikke giver megen oplysning om Anders Jespersen, idet den slutter 1850, men dog noget om hans forældres forhold. Ellers indeholder sognekaldsarkivet intet, der kan have interesse i denne forbindelse, bortset selvfølgelig fra kirkebøgerne.

Desuden er lægdsrullerne benyttet en del.

På Rigsarkivet er især benyttet folketællingerne. På Hærens Arkiv er benyttet straffebøger, rapportbøger og stambøger.

På Københavns Stadsarkiv er især brugt Ladegårdens arkiv.

På Dansk Folkemindesamling er især benyttet oplysninger om og versioner af Nederskovvisen.

KAP 1, FAMILIE

Anders Jespersen nedstammede ikke fra nogen berømt eller velhavende familie. Hans slægt hørte, så vidt den nu er eftersporet, til den underklasse, der altid har været den talrigeste del af befolkningen.

Farfaderen Jens Jespersen var husmand i Tuse by, Tuse sogn. Det vil sige, at han boede i et hus, som han havde lejet eller fæstet, men ikke nødvendigvis, at han havde noget jord at dyrke. De fleste husmænd var gerne daglejere eller håndværkere. Jens Jespersen var skrædder. I folketællingen 1787 kaldes han desuden klokker, men ikke andre steder.

Jens Jespersen blev født i 1742 og var muligvis søn af skrædder Jesper Jensen, der døde i 1785 i en alder af 84 år.^{<1>}

Han var gift fire gange, noget der ikke var så usædvanligt på den tid, hvor dødeligheden, især for kvinder i barselsseng, var langt større end nu.

Jens Jespersens første ægteskab var med Ane Cathrine Jacobsdatter. Hvornår de blev gift vides ikke, men da den ældste datter, Anne Kirstine, blev født i 1769, var de formentlig gift på dette tidspunkt. Hvor meget før, og om der har været børn, der er døde som små, er det umuligt at sige. Ane Cathrine døde d. 8 oktober 1779 og efterlod sig to døtre, den før nævnte Anne Kirstine og Birthe Marie, født 1772.^{<2>}

Jens Jespersen giftede sig igen, rimeligvis nogle få måneder senere^{<3>} med Mette Rasmusdatter. Hun døde i august 1789 og efterlod sig ingen børn. De børn, hun havde født, var alle døde som spæde.

Jens Jespersen giftede sig tredje gang d. 22 novmeber 1789 med Maren Michelsdatter. Da hun døde d. 26 april 1794 efterlod hun sig to børn, Karen, født 1790, og Jesper, født i januar 1792.

Jens Jespersen giftede sig så for fjerde og sidste gang med Anna Nielsdatter. Det skete d. 3 august 1794. Anna var enke efter Peder Madsen fra Søstrup, der var død så fattig, at han måtte begraves på fattiggassens regning, så hun har ikke kunnet bringe nogen værdier ind i ægteskabet. Den 20 maj 1799 døde Jens Jespersen.

Skrædder Jens Jespersen var ikke nogen velhavende mand. Der er i Vognserup godsarkiv bevaret skifter efter hans første og tredje hustru samt efter ham selv. Gennem dem kan man få et

indtryk af de materielle forhold i hjemmet, og de var ret beskedne.

Huset, som skrædderen boede i, var lille. Det bestod kun af et køkken og en enkelt stue, men der hørte et udhus med. Hvorvidt der var jord til huset, står der ikke noget om, men han holdt nogle få husdyr.

Ved Ane Cathrines død i 1779 bestod besætningen af en ko, et får med to lam, en høne med kyllinger samt to gæs og en gase. Værdien af boet, husdyrene medregnet, blev opgjort til i alt 26 rigsdaler (rdl) 1 mark (mk) og 10 skilling (sk).^{<4>} Men der var også en del gæld, og når den blev regnet med, blev der intet til overs, men tværtimod et underskud på 3 rdl 3 mk og 14 sk.

Femten år senere, da Maren døde, bestod husdyrholdet kun af to får og en gås med gæslinger. Boets værdi var nu 48 rdl 3 mk og 11 sk, men det betød ikke, at skrædderen var blevet mere velhavende. For når gælden blev medregnet, var der igen underskud. Denne gang på 2 rdl 5 sk.

Da Jens Jespersen selv døde, kun fem år efter Maren, var situationen en anden. Nu var der for en gangs skyld noget at arve. Men om det skyldtes bedre tider for skrædderiet, eller om Anne var mere økonomisk anlagt, er ikke godt at vide. Boet blev denne gang vurderet til 63 rdl 3 mk 12 sk, og efter at gæld og udgifter ved skiftet var trukket fra, blev der et overskud på 31 rdl 5 mk 11 sk.

Dette overskud blev endda større, for skrædderens ejendele blev solgt på auktion, og efter denne var der i alt 35 rdl 2 mk 6 sk til deling mellem arvingerne. Af denne sum fik enken halvdelen. De to ældste døtre var blevet gift og gav derfor afkald på arv efter deres far til fordel for deres små halv søskende. Den sidste halvdel blev derfor delt mellem Jesper og Karen på sædvanlig måde. Det vil sige, at den blev delt i én broderpart og én søsterpart, og da søsterparten kun er der halve af broderparten fik Jesper altså 11 rdl 4 mk 12 2/3 sk. Denne arv blev udbetalt til drengens fætter Lars Rasmussen, gårdmand i Nørre Jernløse, der tog ham til sig.

Jesper Jensen boede nu hos Lars Rasmussen i nogle år. Først i Nørre Jernløse, hvor Lars havde overtaget sin faders gård. Men i 1803 overlod Lars fædregården til sin yngre broder Niels og flyttede (eller blev flyttet) til Østrup, hvor han overtog en gård, der havde stået ledig nogen tid. Jesper fulgte med

Den første bolig var formentlig i Mølleborup.^{<6>} Men allerede i februar 1834 var familien flyttet til St. Tåstrup, hvor den boede hos husmand Jørgen Pedersen. I denne by fødtes da sønnerne Jens, 31 juli 1834, og Jacob, 17 juli 1837. Ved folketællingen 1840 boede familien imidlertid igen i Mølleborup, hos husmand Jens Jacobsen. I Mølleborup fødtes sønnen Niels d. 3 november 1841. Familien boede imidlertid ikke lang tid ad gangen på samme sted. Ved folketællingen 1 februar 1845 boede den hos husmand Søren Jensen, og det var rimeligvis i hans hus, at Anders Jespersen blev født d. 5 marts 1845.

KAP 2. FØRSTE ÅR

Der vides ikke meget om Anders' første leveår. Men forholdene var ikke prægede af velstand, tværtimod. Jesper Jensen benævnes i kirkebogen som regel indsidder, der jo betegner boligforholdene. I folketællingerne angives hans erhverv som daglejer, d.v.s. en person, der arbejder på dagløn, i stedet for måneds- eller halvårsløn. Daglejeren kunne arbejde forskellige steder, efter hvor der nu var arbejde at få, eller han kunne have et ret fast, langvarigt arbejde. Jesper Jensen har muligvis haft sådant fast arbejde, i hvert fald i perioder.

En del daglejere forbedrede indtægterne ved en eller anden form for husflid, traskomagere el.lign. Om dette også gjaldt Jesper Jensen vides ikke. Det er i hvert fald ikke anført i nogen af de undersøgte kilder. Andre hjalp på indtægterne ved lovovertrædelser, ofte krybskytteri, der ikke af almenen blev opfattet som nogen særlig grov forbrydelse. Det er muligt at Jesper Jensen har været krybskytte. Tre af hans sønner blev i hvert fald senere i livet straffet for krybskytteri. Den ældste kan have lært det af sin far. Men det er usikkert. Og så vidt det kan ses, er Jesper Jensen ikke straffet for krybskytteri. Og Anders har næppe lært det af sin far, for da han var syv år var faderen tres, og derfor nok for gammel til den ulovlige jagt.

Det lykkedes ikke familien at holde sig fri af fattighjælpen, selv mens Jesper Jensen levede. I 1847 optoges den på listen over de, der fik fast fattighjælp. Den beløb sig til 3 rdl, 4 skæpper rug og 1 tønne byg. I 1849 blev tildelingen af rug forhøjet til en tønne. Årsagen til hjælpen var faderens alder og de hjemmeboende børn. Jesper Jensen blev i øvrigt betegnet som røgter.

Men sønnerne voksede til og begyndte at flytte hjemmefra. Peder, den ældste, blev konfirmeret i 1848 i en alder af 17 år, og fik i øvrigt sin skudsmålsbog ^{<1>} på fattigkassens regning. Han fik først plads i Nr. Vallingrød i 1848, senere i Skov Vallingrød, hvor han opholdt sig i 1851, da han blev udlagt som fader til Ane Margrete Pedersdatters uægte barn. Blandt fadderne var Peder Nielsen, Skov Vallingrød, der muligvis var Peder Jespersens husbond. Ane Margrete var datter af Peder

Esbensen i Lunderød. Hun blev gift med Peder Jespersen d. 21 februar 1852.

Jens Jespersen blev konfirmeret 1850 og fik ligesom Peder sin skudsmålsbog på fattigkassens regning. Han kom i tjeneste i Tølløse i 1851. I 1853 flyttede han til Ordrup i St. Tåstrup sogn, indtil han i 1855 igen flyttede til Tølløse, i hvilket sogn han opholdt sig nogle år.

I 1855 døde Jesper Jensen, 63 år gammel (selv om kirkebogen skriver 66 og fattigvæsenet allerede i 1849 lader ham være 68 år gammel). Enken og de hjemmeværende børn er muligvis derefter flyttet hen til Peder, i hvert fald boede Ingeborg og Anders hos ham i 1860 ifølge folketællingen. De øvrige sønner var på dette tidspunkt flyttet hjemmefra. Familien fik efter Jesper Jensens død fortsat fattighjælp, der nok har været hovedindtægten, om ikke den eneste.

Både Jens og Jacob Jespersen fik børn uden for ægteskab i 1860. Jens d. 20 april en datter Karen Marie med pigen Sidse Marie Pedersen. Han opholdt sig på dette tidspunkt på Tølløsegården.

Jacob fik tvillingerne Peder og Maren Kirstine d. 7 april, men de døde begge d. 1 maj. Moderen var Ane Marie Danielsdatter, uægte datter af Ane Kirstine Pedersdatter i Vinstrup. Jacob og Ane Marie blev gift d. 11 august 1860.

Anders selv blev konfirmeret i 1859, og derefter kom han ud at tjene. Da han blev tiltalt for løsgængeri i 1866 gjorde han rede for sine tidligere arbejdspladser - efter hukommelsen - for skudsmålsbogen havde han mistet i november 1865. Efter disse oplysninger skulle han først have tjent gårdmand Hans Pedersen i Kirke Eskildstrup fra 1 maj til 1 november 1859. Derefter forpagter Jordy på Tølløsegården fra 1 november 1859 til 1 maj 1862.

Dette stemmer ikke med folketællingen 1860, hvor han er opført med sin moder i Merløse by. Det kan være en fejl i den pågældende folketællingsliste, men hvis han tjente på Tølløsegården d. 1 februar 1860, tidspunktet for folketællingen, burde han stå på listen for Tølløsegården, og det gør han ikke. Det gør derimod hans broder Jens. Det vil sige, at Anders nok husker fejl, så han først kom til Tølløsegården til 1 maj 1860.

Dernæst tjente han gårdmand Rasmus Olsen i Skov Vallingrød fra 1 maj 1862 til 1 november 1862.

Han opgav derefter, at han kom i tjeneste hos gårdmand Niels Hansen, Tåstrup i Haraldsted sogn, 1 november 1862, men kunne ikke huske, hvor længe han tjente der.

Denne forklaring passer ikke. Skudsmålsbogen var ganske vist tabt, så den kan ikke bruges til kontrol. Men tjenestekarle og -piger havde pligt til at melde flytning hos præsten, hvis de flyttede uden for sognet, og samtidig blev skudsmålsbogen påtegnet. Præsterne havde pligt til at indføre disse flytninger i kirkebøgernes til- og afgangslister. Disse til- og afgangslister er ikke helt pålidelige, forstået således, at i mange tilfælde er kun en del af de flyttede opført på listen. <2> Men til gengæld kan man regne med, at de flytninger, der står i listerne, virkelig har fundet sted. Og i afgangslisten for Tølløse sogn for 1862 står Anders Jespersen opført som tjenestekarl, 17 år gammel, har tjent gmd. Rasmus Olsen i Skov Valingrød, afrejst til Merløsegården. St. Tåstrup kirkebogs tilgangsliste for 1862 opfører Anders Jespersen som tilflyttet, dog uden at angive tjenestested. På afgangslisten for 1863 noteres, at Anders Jespersen er flyttet fra Merløse til Haraldsted sogn, og i Haraldsted sogns tilgangsliste står, at Anders Jespersen er flyttet til sognet 1 maj 1863 og tjener gårdmand Niels Hansen, Skee Tåstrup. Lægdsrullen noterer i 1862 en flytning fra Tølløse sogn til St. Tåstrup, og i 1863 en flytning fra St. Tåstrup til Haraldsted sogn. Igen, der er fejl i lægdsrullen, men det er normalt flytninger, der ikke noteres, frem for notering af flytninger, der ikke er sket. Det vil sige, at allerede i 1866 har Anders Jespersen glemt et af de steder, han har tjent.

I det tidligere omtalte forhør fortalte Anders Jespersen, at han efter Skee Tåstrup tjente hos gårdmand Niels Jørgensen i Ugerløse i omtrent et halvt år, indtil marts 1864. Han tjeneste i Skee Tåstrup må derfor være sluttet, enten efter høsten 1863 eller til 1 november 1863.

Han havde derefter, stadig ifølge egne opgivelser, dagarbejde på Tølløsegården indtil høsten 1864, hvor han tog til gårdmand Ole Nielsen i Tølløse. Her tjente han indtil 1 november. Derefter tjente han hos proprietær Luder i Stenmagle Nyrup, indtil maj 1865. Herefter havde han ikke nogen fast tjeneste, men arbejdede som daglejer forskellige steder, dels hos gmd. David Andersen i Kirke Eskildstrup, dels hos Stål i Skee Tåstrup og dels hos Jens Maxen i Kirke Eskildstrup. Fra november 1865

havde han ikke arbejde, og opholdt sig hos sine brødre, Jens Jespersen i Kirke Eskildstrup og Jacob Jespersen i Skov Val-lingrød.

Jens havde fået endnu et barn uden for ægteskab, sønnen Hans Peder, født d. 29 november 1863. Han giftede sig med barnets moder, Else Cathrine Hansen, d. 6 februar 1864. Hun var lige- som Jacobs hustru født uden for ægteskab, af Birte Kirstine Frandsen i Kvandløse. Hun giftede sig senere med Lars Ander- sen i Tølløse.

Den første af brødrene var på dette tidspunkt allerede kommet i konflikt med myndighederne. Det var Peder, der d. 20 maj 1865 måtte møde i retten på grund af ulovlig jagt på Tølløse- gårdens område. Der faldt ingen dom i sagen, for Peder indgik på et frivilligt forlig, hvorefter han skulle betale 30 rdl i bøde og 2 rdl i omkostninger.

Men han kunne selvfølgelig ikke betale denne store sum, som 30 rdl var. Så i marts 1866 prøvede fogeden at foretage en udpantning, men uden held. Peder Jespersen var ikke hjemme, da fogeden kom, og konen Ane Margrete erklærede, at de intet ejede. Alt bohavet, der bestod af 2 senge med nogle gamle væ- r, var overladt dem af fattigvæsenet, under hvis forsørgelse fa- milien var. Den bestod på det tidspunkt af manden, konen og 6 børn.

Men nu greb præsten ind og protesterede i et brev mod udpant- ningen. Det lyder umiddelbart meget menneskekærligt, men det var det ikke. Sagen var, at Peder Jespersen med familie var under fattigvæsenet, og fattigvæsenet havde krav på at få hjælpen refunderet, når og hvis det var muligt. Den understøt- telse, familien havde modtaget, oversteg værdien af indboet, hvoraf det vigtigste, de to senge, i forvejen tilhørte fattig- væsenet. Og fattigvæsenet havde første krav på familiens fat- tige ejendele.

Sagen endte derfor med, at Peder Jespersen i maj 1866 måtte afsone bøden med 11 dages fængsel. <3>

KAP 3, FØRSTE KONFLIKTER MED LOVEN

Men Anders var jo nu arbejdsløs, og det kunne i længden ikke skjules for myndighederne. Og at have en arbejdsløs mand til at klare sig selv, det gik ikke. Det kunne jo føre til næsten hvad som helst.

Pastor Nielsen, hjælpepræst i St. Tåstrup sogn, sendte derfor et brev til herredsfogeden, hvor han oplyste, at Anders Jespersen var løbet af sin tjeneste i Stenmagle Nyrup i maj, og havde siden mest haft tilhold hos sin moder. Han var flere gange blevet advaret om at skaffe sig en tjeneste, men han havde mistet sin skudsmålssbog og havde ikke gjort ret meget for at få en ny. Pastor Nielsen anmodede derfor herredsfogeden om at tage sig af Anders Jespersen.

Anders var samme dag, d. 4. januar 1866, blevet anholdt af sognefogeden og sendt til Holbæk, hvor han blev fremstillet i retten. Her forklarede han om sine tidligere arbejdspladser og nuværende situation.

Helt uden mulighed for at tjene penge var han ikke. Han havde af og til arbejde for indsidder Søren Jensen, Tostrup Mose. Han nægtede også at have tigget, for han havde haft gratis ophold hos sin moder og brødre. Han blev ikke straffet, men dommeren pålagde ham at henvende sig til fattigvæsenet i hjemsoget og rette sig efter dets anvisninger.

Det gjorde han, og fattigvæsenet sendte ham "på omgang" i sognet. Det ville sige, at han en dag eller to ad gangen skulle have mad og natlogi på en gård, for derfra at blive sendt videre til den næste.

For Anders Jespersen, der også senere viste sin trang til selvstændighed, må det have været en ubehagelig oplevelse. Han må have følt det meget nedværdigende, at blive sendt rundt og leve af andres barmhjertighed, langt mere nedværdigende end at få penge af fattigvæsenet.

Men han holdt det alligevel ud i fjorten dage. Så stak han af. De næste otte dage vandrede han rundt i sognet, og overnattede hos sine brødre Jens og Jacob, samt en enkelt gang hos moderen. Men kulden slog ham ud, og d. 24. januar klokken halv fire om eftermiddagen meldte han sig selv på dommerkontoret i Holbæk og tilstod at have overtrådt et løsgængertilhold. Igen nok et udtryk for selvfølelse, at han selv gik til dommerkontoret, i stedet for at melde sig hos sognefogeden og

blive transporteret til Holbæk, eller måske vente på at blive anholdt for løsgængeri.

Anders blev straks taget i forvaring på dommerkontoret, og allerede næste dag blev han stillet for retten og forhørt. Her forklarede han om sin færd efter at han havde modtaget løsgængertilholdet. Næste forhør var d. 1 februar, hvor dommeren konstaterede, at ifølge oplysninger fra Ringsted og Sorø byfogedembeder var Anders Jespersen ikke tidligere straffet dér. Den 5 februar faldt så dommen, der lød på fængsel på vand og brød i 3 dage, samt betaling af sagens omkostninger.

Straffen kunne ikke afsones med det samme, for dommen skulle først godkendes af amtet, og det skete d. 12 februar. Han blev derfor først løsladt d. 18 februar, og samtidig afkrævet sagsomkostningerne på 5 rdl 14 sk. Han erklærede imidlertid, at han intet ejede, og da fogeden vidste, at Anders for tiden var under fattigvæsenet, frafaldt han kravet.

Samme dag, d. 18 februar, blev Anders påny stillet for retten og fik et nyt løsgængertilhold, der igen pålagde ham at vende hjem til sin forsørgelseskommune og rette sig efter fattigvæsenets forskrifter i et og alt.

Om det stadig har faldet Anders svært at "gå på omgang" ved vi ikke, men han holdt det i hvert fald ud til 1 maj, hvor han fik tjeneste på Bonderup hovedgård i St. Tåstrup sogn. Han tjente formentlig sammen med sin broder Niels, idet begge anførtes med ophold på Bonderupgård, da de stod faddere til Jens Jespersens datter Ane Christine d. 4 september.

Men tjenesten på Bonderupgård endte d. 1 november, og derefter havde Anders igen intet fast arbejde. Han tjente lidt ved tilfældigt arbejde, men var, ifølge egne opgivelser, også syg i denne periode. Han blev endda nødt til at sælge sin eneste frakke for at skaffe penge.

Han følte, at for at kunne få arbejde måtte han have nogle ordentlige klæder, men da han manglede penge, fandt han på at skrive et brev i forvalter Ottos navn. Denne var forvalter på Bonderupgård, hvor Anders jo nylig havde tjent. Af brevet fremgik det, at Otto ville kautionere for klædningsstykker til Anders Jespersen til en værdi af 8 - 9 rdl. Han forseglede derpå brevet med en oblat og adresserede det til købmand Christen Hansen i St Tåstrup.

Samme dag, d. 30 december 1866, gik han ned til købmanden og afleverede brevet. Hansen læste brevet, og da han lagde mær-

ke til, at det var dårligt skrevet og ikke så ud til at være skrevet af forvalter Otto selv, blev han mistænksom. Han spurgte Anders, om Otto selv havde skrevet brevet, hvortil Anders svarede, at det havde Otto ikke. Han havde ikke haft tid, og havde derfor bedt en af landvæsenseleverne om at skrive det for ham. Denne forklaring tilfredsstillede Hansen, da han vidste, at Anders havde arbejdet på Bonderupgård indtil 1 november, og fordi Anders sagde, at han stadig havde daglejerarbejde på gården. Han solgte derpå Anders en frakke, et par bukser og et tørklæde. Prisen på disse varer var 13 rdl 2 mk, og Anders betalte straks 1 rdl 5 mk i afdrag og gik derpå hjem med sine indkøb.

Men en times tid efter at Anders var gået, tog købmand Hansen brevet frem for at læse det endnu en gang. Ved nærmere gennemgang syntes han, at det var alt for dårligt skrevet til at det kunne hænge rigtigt sammen. Han sendte derfor bud til Bonderupgård for at spørge forvalter Otto, om denne vedkendte sig brevet. Han fik hurtigt at vide, at brevet var falsk. Derefter begav Hansen sig med to mænd til Mølleborup, hvor Ingeborg Pedersdatter holdt hus for aftægtsmand Lars Mortensen. Her fandt de Anders og klæderne, som købmanden krævede at få tilbage. Det fik han også, og gav til gengæld Anders de penge tilbage, som han havde betalt. Dog ikke dem alle, for købmand Hansen forlangte 2 mark for at tage tørklædet tilbage. Han spurgte også Anders, hvordan han kunne finde på at skrive et falsk brev, men Anders benægtede blankt at have skrevet brevet.

Købmand Hansen tog derpå Anders med sig til St. Tåstrup og ville have beholdt ham til dagen efter, fordi det nu var blevet for sent at få fat i sognefogeden. Men i løbet af natten stak Anders af, og købmanden måtte gå til sognefogeden og anmelde bedrageriet, uden at medbringe forbryderen, som han ellers havde tænkt.

Sognefogeden meldte det videre til herredsfogeden, der beordrede ham til at anholde Anders Jespersen og sende ham til Holbæk. Dette skete d. 10 januar, og samme dag blev der første retsmøde afholdt.

Købmand Christen Hansen blev afhørt og forklarede, hvad der var foregået. Han beklagede, at han ikke kunne fremlægge brevet, for det havde han brændt. Han ønskede i øvrigt ingen erstatning, da han havde fået klæderne tilbage i uskadt stand.

Forvalter Otto blev afhørt og forklarede, at han havde fået en forespørgsel fra Hansen, om brevet var ægte, hvilket han havde benægtet. Han mente i øvrigt, at brevet var så klodset både i form og indhold, at man ikke kunne lade sig narre af det, hvis blot man udviste en smule forsigtighed. Otto blev også spurgt, om brevet var forsynet med underskrift, men det kunne han ikke huske.

Dernæst blev Anders selv forhørt. Han begrundede brevet med, at på grund af sygdom og mangel på arbejde så han ingen anden udvej til at skaffe sig nye klæder. Han indrømmede, at hensigten med brevet var, at få købmand Hansen til at tro, at forvalter Otto ville kautionere for Anders, og at Otto ikke havde givet sådant løfte. Christian Hansen påstod, at brevet havde været forsynet med underskrift, mens Anders sagde, at det kunne han ikke huske noget om. Han turde dog ikke benægte, at købmanden havde ret.

Den 12 januar blev næste retsmøde afholdt, hvor den tidligere dom for løsgængeri blev fremlagt. Anders påstod, at det ikke havde været hans mening, at Hansen skulle have lidt noget tab på grund af det falske brev. Han ville skam have betalt tøj, lige så snart han kunne. Han kunne dog ikke forklare, hvordan han ville have skaffet pengene. Han havde jo i lang tid ikke haft arbejde, men det er muligt, at han regnede med, at blot han fik nyt tøj, fik han også arbejde.

Dommen blev afsagt d. 27 januar, altså 14 dage efter det sidste retsmøde. Anklageren, prokurator (sagfører) Christensen, hævdede, at Anders måtte have eftergjort forvalter Ottos underskrift, fordi brevet ellers ikke kunne have haft nogen virkning, og han lagde vægt på, at Anders ikke havde benægtet, at brevet havde været underskrevet med Ottos navn.

Forsvareren, prokurator Arboe, hævdede imidlertid, at brevet rimeligvis ikke havde været forsynet med underskrift. Ellers havde forvalter Otto måttet huske det. Desuden havde Anders jo sagt, at brevet var skrevet af en landvæsenselev. Han havde derfor ikke sagt, at Otto havde skrevet det, men kun, at det var skrevet efter dennes anmodning, og derfor kunne man ikke straffe Anders Jespersen for falsk. Arboe mente også, at købmand Hansens handling var i høj grad ubetænksom og letsindig, fordi han kendte Anders' forhold og alligevel udleverede varerne. Desuden havde Hansen fået dem tilbage, endda med en fortjeneste på 2 mark. Arboe mente derfor at en straf af 5 da-

ges fængsel på vand og brød ville være passende efter omstændighederne.

Dommeren turde på baggrund af vidneudsagnene heller ikke sige, om der havde været underskrift under brevet, men mente at formålet var klart at skaffe Anders Jespersen kredit under falske forudsætninger. Dommen blev fældet på grundlag af straffelovens § 251, der omhandler den, der ved at foregive at være berettiget til at handle på anden mands vegne, fravender nogen penge eller gods, samt § 268, der omhandler den, der falskelig skriver anden mands navn under kontrakt, gældsbrev o.l. som sigter til at stifte rettigheder eller hæve forpligtelser. Da brevet havde været så dårligt skrevet, at ingen burde have kunnet lade sig narre, og købmand Hansen desuden havde fået sine varer igen, blev straffen fastsat til fængsel på vand og brød i 4 x 5 dage. Desuden skulle Anders betale sagsomkostningerne, inklusive salær til både forsvarer og anklager, med henholdsvis 3 og 4 rdl.

Denne dom var afsonet d. 27 februar. Ved fængsel på vand og brød var 5 dage i træk maksimum. Var straffen længere, bestod den af flere gange 5 dage. Mellem hver periode var der en "mellemfrist" hvor fangen fik normal forplejning. Ved løsladelsen blev Anders krævet for sagsomkostningerne, der beløb sig til 19 rdl 10 sk, men da han intet ejede, slap han.

KAP 4. TIDEN FREM TIL MILITÆRTJENESTEN

Der går nu et par år, hvor Anders Jespersen lever i stilhed, hvad politiprotokollen og de øvrige kilder angår. I maj 1868 stod han fadder til Maren Larsens uægte barn, og han boede da i Mølleborup.

Anders Jespersen bliver senere kaldt "en bekendt krybskytte", men hvornår han begyndte på den ulovlige jagt vides ikke. Den første gang han blev tiltalt var d. 4 februar 1869. De oplysninger, der findes om sagen, er desværre ret kortfattede. Der henvises ikke til, hvilken lovparagraf, der blev overtrådt, og jagtejerens klage, der kunne give oplysning, er ikke bevaret. Men sagen blev anlagt af godsforvalter Anthon på Tølløsegården mod Niels Jespersen af Bårup og Anders Jespersen af Mølleborup.

Niels havde ellers en overgang opholdt sig i Nr. Jernløse sogn, hvor han havde fået en datter med pigen Caroline Sørensen i november 1867. De blev gift omtrent et år senere, d. 10 oktober 1868, og familien boede altså nu i Bårup.

Det var kun Niels, der mødte i retten. Han forklarede, at Anders var syg, og derfor ikke kunne komme. Han forklarede også, at det var Anders, der bar det skydevåben, som klageskriftet omtalte. Det var en stor pistol, der var ladet med fuglehagl, og Anders gav det til Niels, så at han kunne holde det. Så det passede ikke, at Niels bar våbnet skjult på sig, således som den forsvundne klage må have påstået.

For sit eget vedkommende tilbød Niels at betale en bøde til jagtejeren på 2 rdl, samt sagsomkostningerne, der beløb sig til 5 mk 13 sk.

Den 13 februar var der nyt møde i sagen, men da Anders stadig ikke var mødt, blev sagen hævet.

Niels kunne i øvrigt ikke betale den bøde, han havde tilbudt, og i juni henvendte godsforvalteren sig derfor til herredsfogeden og bad, om Niels Jespersen kunne komme til at afsone bøden, da han ikke kunne betale. Dette skete, idet Niels fik to dages simpelt fængsel.^{<1>}

Der går nu igen nogle måneder, hvor Anders' færden er uoplyst. Han har sikkert arbejdet som tjenestekarl et sted.

Men formentlig i efteråret 1869 begyndte han at komme sammen med en svensk pige ved navn Anna Svendsdotter. Hun var født i Stenestad i Skåne d. 25 oktober 1846 og således et års tid

KAP 5. MILITÆRTJENESTEN

Når Anna Svendsdotter flyttede til København i foråret 1870, kunne det være for at være i nærheden af Anders, mens han af-tjente sin værnepligt. Men det kan kun blive et gæt.

Men i al fald begyndte Anders sin militærtjeneste d. 25 april 1870, som menig 505 ved 2 bataillons 4 kompagni, der lå på Sølvgades kaserne i København.

Det var normalt, at soldaterne blev indkaldt, når de var 23 år, men Anders var 25, da han kom ind. Det må have en forklaring, og det har det også. Det er den ganske enkle, at han udeblev fra militærtjenesten, både i 1868 og 1869. Det gjorde man dog ikke ustraffet, og Anders fik da også lov til at nyde militærlivets glæder et år længere end normalt.

Han fejrede indkaldelsen ved undervejs til København at købe et par nye støvler i Roskilde.^{<1>} Det første års tid viste han sig som en normal pligtopfyldende soldat. 2 bataillons stambog for 1870 findes ganske vist ikke mere, men han er overhovedet ikke nævnt i straffebogen for 1870.

Omkring marts 1871 begyndte han at slå sig i tøjret. Første gang var, da han d. 26 februar søgte om nattegn, men af en eller anden grund ikke fik det. Men Anders ville ud om aftenen, og han kendte et par fiduser. Kunne han ikke selv få nattegn, kunne han benytte en andens. Enten fik han en kammerat til at give sig sit, eller muligvis stjal han et nattegn. Og så gik han ellers i byen. Desværre blev det opdaget, og d. 5 marts, på sin fødselsdag, blev han idømt 48 timers mørk arrest. Denne straf udstod han fra d. 15 marts kl. 7 morgen til d. 17 marts kl. 7 morgen.

Endnu inden han havde nået at afsone straffen for den første forseelse, havde han begået flere. Den 8 marts blev han idømt 5 dages simpelt fængsel på vand og brød, fordi han havde misbrugt en orlov på en halv time fra hovedvagten. Han havde benyttet tiden til at gå på dansebod på Vesterbro, og da en halv time var noget lidt til det brug, havde han på egen hånd forlænget orloven til 3 timer. Den 12 marts udeblev han hele natten fra sit kvarter, hvilket kostede ham 5 dages strengt fængsel på vand og brød, og igen d. 14 marts gentog han nummeret med at blive ude om natten, hvilket denne gang blev takseret til 10 dages simpelt fængsel på vand og brød.

Der angives ikke noget om årsagen til disse udeblivelser, men da alle forseelserne står i forbindelse med ønsket om at komme uden for kasernens mure, er der noget, der tyder på, at Anders var blevet alvorligt forelsket og gjorde alt for at kunne være sammen med pigen.

Desværre betød hans aktiviteter, at mulighederne i den retning blev alvorligt indskrænkede. Han var som nævnt i arresten fra d. 15 til d. 17 marts. Den 19 marts kl. 6 om aftenen blev han igen indsat i arresten, denne gang for at afsone de 5 dages simpelt fængsel på vand og brød. Herfra blev han overført til varetægtsarrest d. 24 marts, men igen indsat i fængslet d. 26 for at afsone de 5 dages strengt fængsel på vand og brød. Han slap ud d. 31 marts.

Man skulle ikke tro, at det kunne lykkes for Anders at begå nogen forseelser, mens han sad i fængsel, men det kunne det. Inden han blev indsat d. 19 marts havde han aftalt med en eller flere kammerater, at de skulle skaffe ham lidt ekstra mad, så han ikke skulle leve udelukkende af vand og brød. Madvarerne fik han gennem vinduet, men fidusen blev opdaget allerede d. 20. Påfundet indbragte ham en ny straf. Denne gang på 24 timers krumslutning, ^{<2>} som han udstod fra 10 april kl. 6 aften til næste aften kl. 6.

Så var der igen en kort pause, inden han afsonede de 10 dage på vand og brød. Det skete fra d. 18 til d. 30 april. Det er ganske vist 12 dage, men der var som tidligere nævnt en "mellemfrist" på 2 dage mellem hver 5-dages periode.

Anders havde åbenbart lært noget i kasernens arrest, for han holdt sig i skindet indtil d. 26 maj, hvor han udeblev fra brandvagten ud over den tid, han havde fået orlov, samt gjorde sig skyldig i respektstridigt forhold. Der står desværre ikke noget om, hvori dette respektstridige forhold bestod. Man kunne tænke sig, at overskridelsen skyldtes, at Anders havde været sammen med sin pige, og det respektstridige forhold var rimeligvis et uforskammet svar til den officer eller underofficer, der påtalte hans udeblivelse. Straffen bestod denne gang af 48 timers krumslutning, der blev udstået fra 4 juni kl. 6 aften til samme tidspunkt d. 6 juni.

I juli var bataillon på øvelse i Jylland, og under øvelserne blev Anders syg og måtte indlægges på sygehuset i Randers fra d. 13 til d. 19 juli.

Den 30 juli blev han overført til 13 bataillon til eftertje-

neste, og allerede dagen efter gjorde han sig skyldig i upassende forhold på gaden. Heller ikke her findes der oplysning om, hvori det upassende forhold bestod, men det blev takseret til fem dages kasernearrest, som blev udstået fra d. 9 til d. 13 august.

Det har desværre ikke været muligt at finde navnet på den kvinde, der i året 1871 kom ind i Anders Jespersens liv. Det er heller ikke muligt at fastslå, om det drejede sig om én eller flere kvinder. Men den kvinde, han dyrkede i oktober 1871 må have forstået ordsproget om Muhammed og bjerget. Når Anders ikke kunne komme til hende om natten, kunne hun komme til ham. Om hun gjorde det en eller flere gange vides ikke, men det blev opdaget, at Anders tilbragte natten mellem d. 8 og 9 oktober i hestestalden sammen med en kvinde. Desuden udeblev han d. 14 oktober fra en kompagnisamling og en straffeeksersits, som han var blevet idømt.

For disse forhold blev han straffet med nedsættelse i de meniges 2. klasse, samt med 25 rottingslag.^{<3>} Den sidste del af straffen udstod han d. 22 oktober.

Derefter ses Anders ikke at være yderligere straffet før sin hjemsendelse, der fandt sted d. 12 december 1871.

KAP 6, EFTER MILITÆRTJENESTEN

Anders Jespersen havde tilsyneladende ikke besvær med at skaffe sig en plads, og trods den tidligere sag med det foregivne brev fra forvalter Otto, fik han igen tjeneste på Bonderupgård. Men Anna Svendsdotter havde ikke i sinde at lade ham slippe gratis fra faderskabet. Hun stævnedes ham for retten for at få fastsat et underholdningsbidrag.

Det første retsmøde var d. 3 februar 1872, men Anders mødte ikke op. Der blev derfor indkaldt til et nyt møde d. 2 marts. Anna Svendsdotter kaldes her "af København" men hvornår hun kom tilbage til Danmark, og om hun havde barnet med vides ikke. Anders vedgik endnu en gang faderskabet, og forklarede, at Anna Svendsdotter kort forinden havde været ude hos ham, og at de da i vidners nærværelse havde indgået forlig. Det gik ud på, at han skulle betale 10 rdl om året til barnet, indtil det fyldte 14 år. Pengene skulle betales halvårligt, og første rate falde d. 1 maj. Arrestforvarer Henck fra Holbæk mødte på Anna's vegne, men forklarede, at han ikke havde fuldmagt til at slutte forlig om alimentationsbidragets størrelse. Sagen blev derfor udsat, for at hun kunne tage stilling til spørgsmålet, og genoptaget d. 9 marts, hvor den blev sluttet, dog uden at der oplyses noget om bidragets størrelse.

Men sagen var ikke slut endnu. For d. 8 juni må Anders igen møde i retten i samme sag. Anna Svendsdotter betegnes nu som af Bjørnekulla fattighus. Anders mødte og blev foreholdt Anna's erklæring om sagen, der ikke er bevaret. Han forklarede, at han straks havde erklæret sig villig til at betale 10 rdl årligt fra 1 november 1871 og indtil sønnen fyldte 14 år. Den aftale havde han et vidne på. Derimod havde han ikke ønsket at følge med Anna til præsten for at der kunne blive opsat en skriftlig overenskomst om aftalen. Han var imidlertid villig til at lade myndighederne bestemme bidragets størrelse, men påpegede, at da han kun tjente 46 rdl om året havde han svært ved at betale mere end 10 rdl om året i bidrag. Heller ikke her findes oplysning om bidragets størrelse. Men i alimentationsjournalen henvises til Holbæk Amts resolution af 14 juni, hvorefter beløbet blev fastsat til 12 rdl om året.

I november 1872 blev Anders eftersøgt, for at man kunne kræve ham for betalingen for det første år, men sognefogeden kunne

kun meddele, at han ikke længere opholdt sig på Bonderup, men formentlig arbejdede på banen. Den 28 november kom en ny meddelelse om, at Anders Jespersen ikke kunne findes.

Der går så igen en tid, hvor Anders' liv er ukendt, men i sommeren 1873 fandt han sig en ny pige. Hun var fra Sverige ligesom Anna Svendsdotter, var født i 1849 og hed Sophie Johnsen. Hun kom til Danmark før 1 februar 1870, idet hun er opført på folketællingslisten som tjenestepige på Bonderupgård. Hvor længe hun har tjent dér, er ikke til at sige. Det er muligt, at Anders har lært hende at kende, da han tjente på Bonderupgård i 1872. Men hun opholdt sig i al fald i Kyringe d. 8 april 1874, da hun fødte en dreng. Hun udlagde Anders Jespersen til barnefader, og han må have vedgået det, for barnet blev døbt med hans efternavn og kom til at hedde Carl August Jespersen.

Jens Chr. Larsens anmeldelse blev indgivet d. 19 oktober, og ifølge hans fremstilling af hændelsesforløbet var det et regulært overfald. Han havde mødt Anders Jespersen og Johannes Neumann på landevejen ved Ordrup mellem kl. 9 og 10 om aftenen dagen før, og Anders havde, uden nogen anledning, opfordret ham til at slås. Da Jens Christian afslog, tog Anders og Johannes fat i ham og ruskede ham, hvorefter Johannes spændte ben for ham, så han faldt med Johannes oven på sig. Jens Christian prøvede at vælte Johannes af sig, men Anders holdt Johannes i ryggen, så det var umuligt. Og medens Johannes således sad oven på Jens Christian slog han ham flere gange i ansigtet. Jens Christian Larsen ønskede derfor disse to stævnedet for retten, helst for at han kunne indgå et forlig, men hvis det var umuligt, ønskede han dem tiltalte efter straffelovens § 203, eller i hvert fald efter lovens § 200, samt at de skulle betale ham erstatning.

Straffelovens § 203 siger, at dersom nogen tilføjer en anden sår eller skade på helbredet, straffes han med fængsel, eller under skærpede omstændigheder med strafarbejde.

§ 200 omhandler den, der overfalder en anden med hug og slag eller anden personlig vold, hvor straffen er bøde, eller fængsel, hvis volden er overlagt.

Men havde Jens Christian Larsen nu lidt nogen skade, der kunne retfærdiggøre brugen af § 203? Det kommer selvfølgelig an på, hvad man forstår ved skade. Jens Christian havde dagen efter overfaldet henvendt sig til dr. Sønderup i Nyrup for at få en lægeattest til brug under retssagen. Af den fremgår det, at "ved Eftersynet befindes venstre Øjenlaag, saa vel øverste som nederste temmelig stærk svulen og mørkfarvede og selve Øjets Lindser endeel injuert (dvs beskadiget). Iøvrigt har Øjet ingen Skade taget og Læsionen vil efter al Rimelighed ingen skadelig Indflydelse have for eftertiden." Kort sagt, Jens Chr. Larsens "skade på helbredet" var et blåt øje.

Denne lægeattest blev fremlagt ved det første retsmøde d. 24 oktober, men af de indestævnedet overfaldsmænd var kun Johannes Neumann mødt. Han afviste for sit eget vedkommende pure påstanden om overfald. Han forklarede, at Jens Christian Larsen kom op at slås med Anders Jespersen, og at han derefter greb Johannes Neumann i kraven og begyndte at trække i ham.

"ville plukke fjer" med ham, hvilket Christian opfattede som "slås med" ham. Da de svarede, at det ville de ikke, røg Anders og Johannes ind på Jens Chr. Larsen og kastede ham om kuld, hvorpå Johannes kastede sig over ham og slog ham stærkt i ansigtet med den ene hånd, mens han holdt ham i halstørklædet med den anden. Derpå forlod Christian Larsen stedet - han omtalte ikke, om det var i gang eller løb - og han så ikke Jens Christian efter overfaldet. Derimod vidste han, at Jens Christians øje ikke fejlede noget før overfaldet.

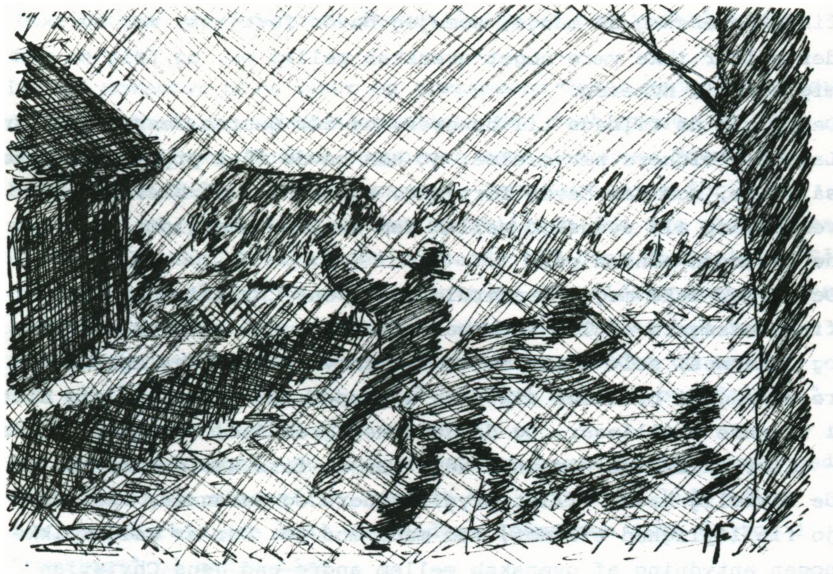
Det næste vidne var kusk Jens Peder Nielsen fra Merløsegården. Han var - så vidt vides - søn af gmd Niels Nicolaisen, 19 år gammel og født i Tåstrup. Hans forklaring begyndte efter at de havde forladt høkeren. De var da blevet indhentet af Anders og Johannes, og Anders opfordrede Jens Christian til at "rive fjer" med sig. Jens Chr. Larsen sagde, at han hverken ville slås med Anders eller med nogen anden, hvorpå Anders og Johannes røg ind på ham og kastede ham omkuld, så han kom til at ligge underst, med Johannes ovenpå. Han havde set, at Johannes Neumann slog Jens Christian i ansigtet inden han faldt, men ikke om han slog ham, da han lå på jorden. Han havde ikke set at Jens Christian slog. Derimod kunne han bevidne, at Anders havde holdt Johannes i ryggen, mens denne sad oven på Jens Christian Larsen.

Det tredje vidne, Jesper Olsen - søn af husmand Ole Jensen, 20 år og født i Tåstrup - var tjenestekarl hos gmd Niels Sørensen i Ordrup. Han forklarede stort set som Jens Peder Nielsen, men havde dog ikke set Anders holde Johannes i ryggen. Derimod havde han set, at Anders tog Jens Christian om halsen, da han spurgte, om han ville "rive fjer" med ham. Desuden havde han hørt Johannes, mens han lå oven på Jens Christian, sige: "Jeg har tænkt på at prygle dig i længere tid, men har ikke kunnet få udført det før i aften. Men i aften skal du få det, min dreng."

Det fjerde vidne var ungkarl Peder Nielsen af Ordrup. Hans forklaring lå tæt op ad Jesper Olsens, idet han også nævnte grebet om halsen og Johannes Neumanns udtalelse. Han havde også set Johannes slå Jens Christian i ansigtet, inden han faldt, men vidste ikke, om han også havde slået ham, efter at han var revet omkuld, da vidnet på dette tidspunkt forlod stedet.

Det vil sige, at alle fire vidner bekræfter, at det var et overfald på sagesløs person, og de to sidste viser, at der var tale om et gammelt mellemværende, der skulle gøres op, selv om det åbenbart var Anders Jespersen, der startede slagsmålet, og Johannes Neumann, der havde mellemværendet. Sagen blev derefter udsat til d. 14 november, hvor forsvareren fremlagde et indlæg, med en fremstilling af sagen set fra de indklagedes side.

Der var slet ikke tale om, at Anders skulle have sagt, at han ville pisse på dem, eller opfordret dem til at plukke eller rive fjer med sig. Han havde heller ikke holdt Johannes i ryggen, mens denne sad oven på Jens Chr. Larsen.



Nej, der gik helt anderledes for sig. Johannes og Anders var inde hos høkeren, da Jens Christian og hans fire ledsagere kom ind. De var meget højroastede og mundkåede, men de blev kun kort tid i butikken, og de forlod alle syv huset sammen. Mens de nu gik fredeligt mellem hverandre, skubbede Jens Christian pludselig til Anders, hvorpå Anders greb ham i skulderen, og derpå kom de op at slås. Jens Christians fire følgesvende stillede sig i truende stillinger, rimeligvis for at hjælpe med at prygle Anders. Johannes gik derfor hen og greb Jens

Christian i trøjen for at skille de kæmpende ad. Men da Jens Christian ikke ville slippe, spændte Johannes ben for ham, så han faldt. Johannes faldt også selv, muligvis ovenpå Jens Christian, men han rejste sig, ligeså snart Jens Christian havde sluppet hans tøj, som han havde grebet fat i. Da Johannes kom på benene var de fire karle løbet bort.

Det havde utvivlsomt været Jens Chr. Larsen og hans fire vidners hensigt at prygle både Anders og Johannes.

Desuden burde klagen afvises, fordi Jens Christian allerede samme aften havde indgået forlig med Anders og Johannes. Efter at de fire karle havde forladt stedet, ophørte slagsmålet mellem Anders og Jens Christian, og da sagde Jens Christian: "Ja, jeg erkender, at jeg fortjente de prygl, jeg har fået, og jeg fik ikke engang så mange, som jeg havde fortjent, men nu skal der heller ikke være noget uvenskab mellem os, og følg nu med mig hen til høkeren."

Derpå gik de tilbage til høkeren, og dér gentog Jens Christian Larsen i vidners nærværelse, at han havde fået prygl, men ikke så mange, som han havde fortjent. Men nu var de blevet gode venner, og alt uvenskab mellem dem skulle være glemt. Det gav de hinanden hånden på.

Det lyder ikke meget troværdigt, at Jens Christian og hans fire ledsagere skulle have besluttet sig til at prygle Anders og Johannes, selv efter de to sidstnævntes forklaring. De fire ledsagere blandede sig ikke i kampen, men stillede sig blot i truende stillinger. Og da Johannes greb ind, og hjalp Anders - eller skilte de kæmpende ad - løb de fire karle bort. Hvis de virkelig havde villet prygle Anders og Johannes, var der jo fin lejlighed til det, fem mand mod to. Der er heller ikke nogen antydning af uvenskab mellem andre end Jens Christian Larsen og Johannes Neumann, og årsagen hertil bliver ikke fortalt nogen steder, så det er umuligt at sige, hvor dybt det var.

At forsvareren i et senere indlæg påstod, at de fire vidner beviste, at de var personligt interesserede i sagen, netop ved at de stak af, må også siges at være lidt langt ude.

Da de fire karle havde forladt valpladsen, har vi også kun Johannes og Anders' ord for, at Jens Chr. Larsen efter slagsmålet udtalte, at han havde fortjent de prygl han fik. Det kan være frit opfundet, eller - hvis han har sagt noget i den ret-

ning - kan det være som svar på Anders eller Johannes' spørgsmål, om han ville indrømme, at han havde fortjent de prygl, han havde fået, og om han ikke selv mente, at han havde fortjent flere og egentlig var sluppet billigt. I så fald ville Jens Christian sikkert have indrømmet hvad som helst for at slippe for flere klø.

Endelig er der forliget. I referatet fra de to første retsmøder står, at forlig blev forsøgt, men forgæves. Hvis Anders og Johannes selv havde ment, at forliget samme aften var gyldigt, ville de nok fra begyndelsen have søgt at få sagen afvist, under henvisning til dette forlig.

Det er da heller ikke mærkeligt, at Jens Christian Larsens sagfører i et indlæg på retsmødet d. 16 november benægtede hele Anders' og Johannes' fremstilling af begivenhedsforløbet.

Den 28 november blev høker og træskomand Peder Pedersen afhørt om begivenhederne efter slagsmålet. Han forklarede, at Jens Christian Larsen, Anders Jespersen samt Johannes Neumann og hans broder Anders kom ind sammen. Jens Christian forlangte en flaske øl, drak lidt af den og stillede den fra sig. Johannes tog flasken, drak af den og sagde til Jens Christian: "Så drikke vi da på, at vi ere forligte og fremtidigt kunne mødes alle steder uden at overfaldes", samtidig med at han rakte Jens Christian hånden. Jens Christian tog hånden og sagde: "Ja så får jeg da lov til at gå i aften uden at overfaldes." Kort efter gik de alle bort sammen.

Han forklarede også, at Anders Neumann havde været sammen med de andre inden slagsmålet, men at han først gik lidt efter dem. Han forklarede også, at Anders Jespersen ikke deltog i "forliget" på nogen måde.

Træskoarbejder Vilhelm Nielsen, der også havde været til stede, forklarede det samme, dog med enkelte ændringer i ordlyden af parternes udtalelser.

Sagen blev derpå udsat til 5 december, hvor høkerens kone Ane Kirstine blev afhørt. Hendes forklaring var den samme som manden og Vilhelms.

Ved næste retsmøde ugen efter, d. 12 december, fremlagde Anders og Johannes' sagfører et nyt indlæg, hvori han fremhævede, at høkeren, hans kone og Vilhelm Nielsen havde bevist,

både at der virkelig var indgået forlig samme aften, og at forliget havde været frivilligt. Der var jo folk tilstede, som havde kunnet beskytte Jens Christian Larsen, hvis der virkelig havde været tale om tvang. Desuden måtte det være klart, at Anders Jespersen også var omfattet af forliget, selv om han ikke deltog med nogen handling.

Desuden fremhævede forsvareren nogle uoverensstemmelser i Jens Chr. Larsens vidners forklaring. Disse uoverensstemmelser var især, om Anders havde opfordret dem eller kun Jens Christian til at "rive fjer", og vidnernes påstand om, at Anders og Johannes "ryge på" Jens Christian. Sagføreren mente, at man kun kunne "ryge på" nogen, hvis der var afstand mellem parterne. Men både Jesper Olsen og Peder Nielsen havde forklaret, at Anders holdt Jens Christian om halsen. Altså kunne Anders ikke "ryge på" Jens Christian.

Endelig mente han, at det var mistænkeligt, at de to sidste vidners gengivelse af Johannes Neumanns udtalelse "Jeg har tænkt på at prygle dig ..." er næsten ens. Det kunne kun skyldes, at det var noget, vidnerne havde aftalt bagefter. Og i øvrigt havde hverken Anders eller Johannes slået Jens Christian, så det blå øje måtte stamme fra, at han slog det ved faldet mod vejen.

Det hele er et nydeligt forsøg på bortforklaring. Men man kan tvivle om, hvorvidt bønderkarle har været lige så nøjeregrende som sagføreren i deres brug af vendingen "ryge på". Og den mest nærliggende forklaring på, at to mennesker gengiver en udtalelse omtrent ens er, at de begge har hørt samme udtalelse.

Den forskel, som der er i vidnernes forklaring, beviser også snarere, at der ikke er tale om nogen sammensværgelse. Slagsmålet foregik midt i oktober, mellem kl. 9 og 10 aften. Det har ikke været så let at se, hvad der egentlig foregik, og nogle kan have stået bedre placeret end andre, og derfor kommer forskellen. Havde vidneudsagnene været aftalt på forhånd, havde de nok stemt helt overens.

Der gik så igen en uge inden næste retsmøde, fordi Jens Chr. Larsens sagfører skulle have tid til at forberede et indlæg. Det blev fremlagt på retsmødet d. 19 december, og for første gang kom Jens Chr. Larsens egen fremstilling af, hvad der ske-

te, efter at hans venner havde forladt ham.

Efter at Johannes Neumann var holdt op med at slå på Jens Christian, men mens han stadig lå oven på ham, opfordrede han Jens Christian til at erklære, at han ville lade ham være ansvarsfri for det passerede. Det gjorde han så for at undgå yderligere mishandling. Anders Neumann var imidlertid kommet til stede, og da Johannes og Jens Christian havde rejst sig op, forlangte Johannes, at Jens Christian skulle følge med hen til høker Peder Pedersen. Men Jens Christian havde ikke noget ønske om fortsat at være i selskab med dem, især da hans venner havde forladt ham. Han bad, om de ville lade ham gå, og erklærede igen, at han ikke ville gøre Johannes Neumann noget. Men de andre ville ikke gå med til at han forlod dem, og tog fat i ham for at trække ham hen til høkeren, og da han mærkede, at han ikke kunne slippe for det, gik han frivilligt med derhen.

Han havde, som det også fremgik af høkerens og de andre vidneudsagn, kun modvilligt og gennem tavshed indgået forlig med Johannes Neumann, og slet ikke med Anders Jespersen. Og under dette var han i selskab med sine modstandere og en tredje person, som han måtte forvente ville tage deres parti, og han fandt sig kun i det, der skete, af frygt for yderligere mishandling.

Dertil svarede modpartens sagfører i et indlæg d. 24 december, at der ikke kunne være tale om tvang. Jens Christian Larsen kunne have bedt høkeren eller Vilhelm Nielsen om at følge ham hjem, hvis han var bange for at blive overfaldet på hjemvejen, eller blevet hos høkeren natten over. Udtalelsen "at vi ere forligte" viste, at det var en bekræftelse af et tidligere indgået forlig.

Hertil svarede Jens Christians sagfører, at det ikke var givet, at høkeren eller Vilhelm Nielsen ville have hjulpet ham, hvis han havde bedt om det.

Dommen faldt d. 7 januar. Dommeren mente, at Jens Christian Larsens fremstilling af begivenhedsforløbet under slagsmålet var bekræftet af vidnerne. Hvad det såkaldte forlig hos høkeren angik, mente dommeren, at Jens Chr. Larsen da stadig var under tvang, og at det derfor var ugyldigt. Både Anders Jespersen og Johannes Neumann måtte have været klar over forli-

gets ugyldighed, siden de ikke omtalte det ved de to første retsmøder.

Dommen blev fældet i henhold til lovens § 200 om overfald uden sår eller anden skade, men kravet om erstatning blev afvist. Johannes Neumann blev idømt en bøde på 24 kroner^{<1>} eller 4 dages fængsel, og Anders Jespersen en bøde på 18 kroner eller 3 dages fængsel. Desuden skulle de i fællesskab betale Jens Chr. Larsens sagsomkostninger, der beløb sig til 15 kr og 80 øre, og hvoraf lægeattesten om det blå øje tegnede sig for de 2 kroner.

De 18 kroner i bøde lyder ikke af meget nu om dage, men datidens penge var langt mere værd, og de 18 kroner svarer vel til to ugers bruttoløn.

Hverken Anders eller Johannes var i stand til at betale bøden, og den måtte således afsones med fængsel for begges vedkommende. Om Jens Chr. Larsen fik sine sagsomkostninger dækket, er nok tvivlsomt.

Hele sagen om slagsmålet varede fra 19 oktober til 7 januar og medførte 10 retsmøder, foruden at parternes sagførere skrev flere lange indlæg i sagen. Og alt dette på grund af et blå øje!

KAP 8. TIDEN 1875 TIL 1878.

Som tidligere nævnt havde Sophie Johnsen d. 8 april 1874 født et barn, Carl August Jespersen, som Anders var fader til. Ja, han var udlagt som barnefader, og havde åbenbart også vedkendt sig faderskabet, men mere blev det heller ikke til. Hun henvendte sig derfor til sognerådet og bad om en hjælp på 10 kr. til at føre faderskabssag mod Anders og få ham til at betale et underholdningsbidrag.

Carl August var i øvrigt allerede på dette tidspunkt, foråret 1875, ikke længere hos moderen. Han var sat i pleje hos Christian Sørensen på Sophienholm for 60 kr om året, som sognerådet foreløbig betalte.

Men man skulle ikke bare kunne få børn på kommunens regning. Derfor anlagde sognerådet faderskabssag mod Anders, og retsmødet blev holdt d. 8. maj 1875.

Anders var ikke mødt, men det forhindrede ikke retten i at dømme ham til at betale et ikke nærmere fastsat bidrag til barnets underhold, indtil dets fyldte 14 år.

Beløbet skulle fastsættes af amtsøvrigheden, og blev sat til 30 kr om året. Men Anders betalte bare ikke. Sognefogeden forsøgte en udpantning, men forgæves, for Anders ejede intet, der kunne pantes i. Til sidst måtte han sidde bidraget af og han blev tilsagt til afsoning d. 28 april 1876.

I mellemtiden var Christian Sørensen flyttet til herregården Hostrup i Lem sogn ved Skive. Han tog barnet med og hos ham voksede Carl August Jespersen op.

Men Anders' svigten med hensyn til børnepenge kølnede åbenbart ikke Sophies følelser for ham. I foråret 1875, netop omkring den tid, hvor hun forsøgte at få ham stævnet til at betale børnepenge, var forholdet særligt ømt. For d. 6 januar 1876 fødte Sophie endnu et barn, en datter, og igen angav hun Anders som barnefader. Dette barn blev - af en eller anden grund - først døbt d. 4 november 1878 og fik da navnet Anne Kristine.

Om det var Anders' hensigt at gifte sig med Sophie, må stå hen, men hun var tilsyneladende i nogle år hans faste kæreste. Det afholdt dog ikke Anders fra små eventyr med andre piger. Hvor mange piger, han har været i seng med, kan man ikke sige, men nogle har man dog kendskab til. Det gælder især, når forholdet

fik følger.

Og det gjorde det netop for Ane Nielsen af Frydendal, der den 4 juni 1876 fødte en datter, der blev døbt Juliane Gunde Marie Nielsen. Ane Nielsen var da 32 år gammel, altså på Anders' alder. Men heller ikke hun var interesseret i at skulle sørge for barnet alene, og hun stævnedes derfor Anders for retten. Den 29 juli 1876 blev han dømt til at betale 32 kr om året til barnet.

Anders betalte i øvrigt heller ikke sine bidrag til Ane Nielsens barn, men det fik ikke nogen større betydning, idet barnet døde allerede d. 5 april 1877, kun 10 måneder gammelt. Det var på dette tidspunkt i pleje hos husmand Jens Christiansen i Skamstrup.

Sophie Johnsens andet barn Anne Kristine var i pleje i Mølleborup på dette tidspunkt. Senere - i februar 1880 - var hun i pleje hos arbejdsmand Niels Hansen i Ordrup og i november 1880 i pleje hos Anders' broder Jacob.

Anders havde åbenbart ikke noget fast arbejde i foråret og sommeren 1876. Han havde derfor heller ikke noget fast opholdssted, og det har derfor muligvis været behageligt for ham at have forskellige piger, han kunne overnatte hos. Men der var selvfølgelig også andre muligheder.

Fattighuset i St. Tåstrup bestod af 8 stuer, der hver var på omtrent 30 kvadratalen ($11,8 \text{ m}^2$). Der var murstensgulv i stuerne og kakkellovn, og hvert fattiglem havde sin egen seng. Her blev fattiglemmerne anvist bolig, hvis de ikke selv kunne skaffe sig et sted at bo. Men ikke, så hvert fattiglem fik sin egen stue. Det ville være frådseri. I februar 1877 boede i de tre af stuerne to enlige kvinder i hver, i den fjerde stue boede en enlig mand, og i den femte en kone med fire børn. I den sjette stue boede en familie, der bestod af mand og kone med to børn, samt en kvinde, der ikke hørte til familien. De to sidste stuer stod tomme.

Anders' moder, Ingeborg Pedersdatter boede på denne tid, sommeren 1876, i fattighuset, og Anders overnattede mange gange hos hende.

Men det måtte han ikke. Man kunne ikke sådan på egen hånd tage ophold i fattighuset, og sognerådet skrev derfor til amtet for at høre, hvordan det kunne forhindres.

Senere skrev sognerådet igen til amtet. Heraf fremgik det, at Anders og andre også i vinteren 1875/76 havde indlogeret sig

i fattighuset sammen med andre ligesindede, og det var der kommet en del skandaler ved. Men nu var Anders af sognerådsformanden blevet advaret imod at komme eller opholde sig i fattighuset, men det havde ikke hjulpet. Anders fortsatte med at indlogere sig i fattighuset, når han havde lyst, og da Sophie Johnsen nu var blevet flyttet til fattighuset, levede de sammen dér, til stor forargelse for sognerådet.

Man bad derfor amtet om at statuere et eksempel med Anders, men da politiassistent Samuelson kom til fattighuset for at anholde Anders Jespersen, ja da var han forsvundet. Men formålet, at få Anders Jespersen væk fra fattighuset, var åbenbart opnået. I hvert fald findes der ikke mere om sagen i arkiverne.

Hvordan Anders Jespersen levede og hvad han foretog sig det næste år, er kun sporadisk oplyst. Den 4 december færdedes han med et skydevåben i Nederskoven ved Tølløse, endda uden for de almindelige veje. Han traf rimeligvis skovfogeden eller en anden øvrighedsperson fra baroniet Zeuthen, for det blev senere fulgt af en retssag.

Sidst i marts 1877 skulle han, efter hvad der oplyses i alimentationsjournalen, opholde sig hos en kone i Vandløse, en lille landsby i nærheden af Merløse, men i et andet sogn. Denne kone var sikkert hans moder, der netop på denne tid boede i Vandløse.

Den 1 november 1877 startede han sin egen husholdning sammen med Sophie Johnsen. De lejede sig ind i et hus i Udstrup. Ganske vist var de endnu ikke gift, men det betød åbenbart ikke noget for nogen af dem.

Og mens han boede i Udstrup mærkede han følgerne af spadsere- turen med bøsse omtrent et år før. Han blev tilsagt at møde i retten d. 22 november, men mødte ikke. Han mødte heller ikke ved domsafsigelsen d. 29 november, hvor han blev idømt en bøde til Baroniet Zeuthen på 10 kroner, betaling af sagsomkostningerne med 5 kroner og 82 øre, samt en bøde til justitskassen for unødigt trætte på 8 kroner. Disse penge skulle, som det hed i dommen, betales inden trede solemærker (dvs. i løbet af tre døgn).

Han betalte - naturligvis - ikke, og måtte derfor sidde de 10 kroner af d. 10 og 11 februar 1878.

Men kort efter at han og Sophie havde stiftet hjem i Udstrup fik Anders besøg af Vilhelm Larsen fra Undløse, som han kendte

lidt til. Han vidste bl.a. at hans stedfader var skomager i Undløse.

Vilhelm havde et par støvler med, som han sagde, han havde fået af sin stedfader. Det var et par blanklæder støvler, godt udtrådte og med tyndslidte såler. Vilhelm tilbød at sælge støvlerne til Anders for 4 kroner. Anders, der ikke kunne modstå en god handel, tilbød at betale 3 kroner kontant, og på de vilkår blev handelen afsluttet.

Mens handelen foregik var en ung mand fra Udstrup, Christian Hansen, til stede, og Anders prøvede straks at sælge støvlerne videre til ham. Christian fik støvlerne på prøve, og havde dem en kort tid. Bl.a. brugte han dem, da han mødte til session. Men han leverede dem tilbage, fordi de ikke passede ham. De passede heller ikke Anders - de var for store - og han solgte dem derfor videre til skomager Jens Sørensen i Bårup. Anders forlangte først 7 kroner for støvlerne, men lod sig dog nøje med 6 kr. Skomageren har rimeligvis været glad for at spare en krone, og Anders har vel også kunnet være tilfreds med en 100% fortjeneste. Han ville tilsyneladende gerne handle, og havde åbenbart også talent for det, som det også vil ses senere hen.

Uheldigvis var Vilhelm Larsen ikke helt ærlig, da han sagde, at han havde fået støvlerne af sin stedfader. Han havde været på vej til fæstemanden ^{<1>} i Ringsted for at søge en plads. Undervejs var han gået ind i en gård mellem Ringsted og St. Merløse for at bede om natteleje. Der havde han i et staldvindue set støvlerne, som han tog, og derpå forlod han gården uden at blive set. Han havde gået med støvlerne i 3 dage, men de var for små til ham, og derfor solgte han dem til Anders for 3 kroner. Anders havde heldigvis vidner til handelen. Foruden Christian Hansen var Sophie Johnsen også til stede, da han købte støvlerne.

Retssagen i anledning af de stjålne støvler fandt sted i februar, men da boede Anders og Sophie ikke længere i Udstrup. Det var dengang højest forargeligt at bo sammen uden at være gift, og i slutningen af januar 1878 tog sognerådet affære. Politiasistent Samuelson fra Holbæk tog til Udstrup for at undersøge sagen, og der blev holdt retsmøde d. 9 februar. Anders indrømmede blankt det forargelige samliv, men det var nu ophørt. For at få fred for sognerådet havde han lejet en stue til Sophie hos indsidder Jens Mortensen i Tåstruphusene, og

selv ville han tage til husmand Ole Rasmussen i Mølleborup, hvor han også forventede at finde arbejde. Han fortalte også, at det var hans hensigt at gifte sig med Sophie.

Derimod benægtede han, at han havde levet af sin moders tiggeri. Tværtimod, han havde understøttet hende, så godt han kunne.

I øvrigt var februar måned en travl tid for Anders Jespersen. Han måtte også møde i retten i Skjoldenæsholm birk, ^{<2>} tiltalt for at have overtrådt jagtloven i nærheden af Skjoldenæsholm. Anders benægtede ganske at have begået nogen forbrydelse. Han forklarede, at han havde siddet i vejgrøften og spist sin mad sammen med to andre personer, som han iøvrigt ikke kendte, og da der kom nogen fra gården, havde den ene af disse personer grebet Anders' bøsse og kastet den i søen. Og da dette skete på offentlig vej påstod han sig frifunden.

Sagen strakte sig over et par måneder, idet der var ret længe mellem retsmøderne. Der blev fra godsets side tilsagt to vidner, som man mente havde været Anders' to ledsagere. Den ene var stenhugger Ole Frederiksen fra Ebberup, der bemærkede, at han ganske vist kendte Anders Jespersen og også vidste, at der på Jystrup mark var to søer, hvoraf den ene hed Skovsø. Men han havde aldrig været sammen med Anders Jespersen på denne mark, og altså heller ikke d. 22 oktober 1877, hvor begivenheden skulle være foregået. Han havde heller aldrig været på jagt med Anders Jespersen, eller set ham med bøsse på Skjoldenæsholm jagtdistrikt.

Det andet vidne, Christian Hansen fra Udstrup, var en af årsagerne til at sagen trak ud, idet han udeblev flere gange fra retsmøderne. Men da han endelig mødte op, forklarede han, at han og Anders Jespersen, tillige med en tredje person, stedson af en skomager i Undløse, var gået ind i skoven ved Hvide sø. Både Christian og Anders havde jagtgevær med. De sad og spiste, ikke langt fra vejen, men dog på Skjoldenæsholm jagtområde, da der kom en kontorist fra gården. Christian ville nødig betale bøde, og kastede derfor sit gevær i vandet, mens Anders gik bort med sit. Christians gevær var senere blevet taget op af vandet og indleveret på herredskontoret, og Anders og Christian havde aftalt, at Anders skulle have 8 kroner, hvis han kunne skaffe Christian geværet tilbage.

Den tredje person blev ikke afhørt. Men da hans stedfader var skomager i Undløse, må han være Vilhelm Larsen, den person,

der i begyndelsen af november solgte Anders de før omtalte støvler.

Det passede altså ikke, når Anders forklarede, at han ikke kendte sine to ledsagere. Men det er forståeligt, at han viste sig som en god kammerat og prøvede at holde dem uden for sagen.

Dommen faldt d. 20 april 1878 og lød på 10 kroner i bøde til jagtejeren og 15 kroner i sagsomkostninger. Christian Hansen, der jo også havde opholdt sig på jagtdistriktet med bøsse, blev derimod ikke tiltalt, så vidt det kan ses.

Sophie Johnsen var som nævnt flyttet til Tåstruphusene omkring 1. februar, men senere kom hun igen på fattighuset. Hun eller Anders har formentlig ikke kunnet betale huslejen til Jens Mortensen. Mens hun opholdt sig i fattighuset fødte hun d. 29 juli en datter, der blev døbt Maren Sofie. Igen blev Anders Jespersen udlagt som barnefader. Barnet blev sat i pleje i Skee.

Anders Jespersens rygte var efterhånden blevet noget anløbet. Det ses af den næste sag, hvor husmand Peder Rasmussen i Brændholt savnede et lam. Og da han hørte, at Anders Jespersen havde været i nærheden, omkring den tid lammet forsvandt, mente han, at Anders kunne være gerningsmanden. Sammen med Anders blev også Hans Nielsen tiltalt.

Hans Nielsen var fattiglem, gift og med flere børn. I begyndelsen af 1878 klagede han til amtet over, at fattigunderstøttelsen var for lille. Amtet sendte en forespørgsel til sognerådet for Tåstrup-Ugerløse kommune, der svarede, at sognet ydede Hans Nielsen understøttelse i fødevarer og brændsel.

Det kunne ikke nytte at give ham penge, for dem drak han straks op. Desuden havde han arbejde hos Morten Andersens enke i Brændholt, og når det ophørte, kunne han få arbejde med sten-slagning til kommunens veje. Amtet fandt derfor ikke nogen grund til at foretage sig yderligere, og Hans Nielsen fik ikke noget ud af at klage. ^{<3>} Han boede i september 1878 sammen med sin familie i Tåstrup fattighus.

Lørdag d. 7 september besluttede Anders Jespersen og Hans Nielsen at gå på krybskytteri i Brorfelde skov. Anders havde lånt et gammelt militærgevær af smeden i Tåstrup, og det tog de med sig i adskilt stand. Hans Nielsen havde kolben i en gammel sæk, mens Anders gik med løbet i hånden.

De tog afsted ved middagstid, men undervejs fik Hans, der al-

lerede da var noget spirituspåvirket, kørelejlighed til Ugerløse kro. Da Anders nåede kroen, havde Hans købt en flaske med 1½ pægl^{<4>} brændevin, og vel også fået noget at drikke, mens han ventede.

De gik derpå til Brorfelde skov, som de nåede først på eftermiddagen. Men de begyndte ikke straks på jagten. De første par timer, efter at de var kommet til skoven, gik med snak og snaps, og Hans fik en - sikkert tiltrængt - lille lur.



Derpå skulle jagten begynde. De delte arbejdet, således at Anders fik geværet, medens Hans skulle agere klapper. De skiltes, men Anders hverken så eller hørte mere til Hans den dag. Han blev derfor bange for, at Hans havde mødt en skovbetjent, og gemte derfor geværet, inden han forlod skoven.

Men Hans havde ikke mødt nogen skovbetjent. Han var muligvis faldet i søvn igen, og havde besluttet, da han vågnede op, at det nok var for sent med jagten. Men han begav sig i al fald ned til Morten Andersens enke Maren Kirstine Knudsen, der havde en lille ejendom, og hvor han, som før nævnt, havde arbejdet. Det var hans mening at hente noget rug til brødbagning, som hun havde lovet ham i høsttiden. Men da han kunne mærke, at hun ikke havde noget rug at undvære, nævnte han det ikke for hende. Han blev hos enken om natten og hele søndagen og hjalp hende med at pløje. Han forlod enkens ejendom søndag aften kl 11 og kom hjem til fattighuset kl 4½ om morgenen med den tomme sæk, som kolben havde været i.

Anders var imidlertid heller ikke gået lige hjem, efter at han havde forladt skoven. Han havde om sommeren tjent hos gårdmand Peder Pedersen i Sønderstrup, indtil d. 3 september, og dær lært hans svenske tjenestepige at kende.

Hun hed Anna Rasmusdotter, var født d. 12 september 1848 i St.

Køpinge, Christiansstads len i Skåne. Hun kom til Danmark d. 1 august 1874 og tjente fra denne dag indtil d. 1 november 1875 hos gårdmand Ludvig Jensen på Rye Mark. En overgang tjente hun på Astrup gods, men forlod denne tjeneste d. 1 maj 1877 og boede derefter hos sin søster Inger, der var gift med Andreas Larsen i Kirke Sonnerup. Anna Rasmusdotter kom i Peder Peder-sens tjeneste d. 1 november 1877, og fødte d. 12 november en søn uden for ægteskab. Barnet blev sat i pleje hos husmand Peder Jensen i Nørre Eskildstrup. Det var jo ikke så let for en tjenestepige at passe både sit arbejde og et barn.

Anna Rasmusdotter havde lært Anders at kende, mens de tjente sammen i sommeren 1878. Hende gik Anders nu ned til og sov med hende om natten.

Det fremgår af politiforhørene, at Morten Andersens enke og hendes søn havde hørt tre skud mellem kl 2 og 3 om eftermiddagen d. 7 september. Skuddene kom fra den retning, hvor Hans og Anders havde befundet sig. Men hverken Hans eller Anders var blevet set i nærheden af det sted, hvorfra skuddene lød, så selv om hele egnen, ifølge politiassistentens udsagn, nærede mistanke til de to, var der kun et meget spinkelt grundlag for mistanken. Og lammet var ganske vist væk, men man kunne ikke sige noget om, hvorvidt det var blevet skudt.

Både Hans og Anders benægtede på det kraftigste at kende noget til det forsvundne lam, og de benægtede også, at de overhovedet havde affyret geværet. På det tidspunkt, hvor skuddene blev hørt, sad de sammen i Brorfelde skov og kunne således gensidigt give hinanden et alibi for skuddene.

Da dommeren bemærkede, at der kun var en lille mils vej mellem enkens ejendom og fattighuset, så Hans Nielsen altså måtte have været inde et sted undervejs, benægtede han det kraftigt, og sagde, at tiderne kun var omtrentlige. Selv om det ikke nævnes, er det vel heller ikke utænkeligt, at Hans Nielsen, der havde hang til spiritus, havde brug for en lille lur på hjemvejen.

Anders, der blev betegnet som af vagabonderende tilbøjelighed og som en bekendt krybskytte, påpegede, at han var ugift og derfor ikke havde brug for lammet. Begge påstod iøvrigt, at de ikke havde hørt noget skud den pågældende eftermiddag. De slap derfor for videre tiltale, Anders dog først efter at dommeren havde formanet ham til at holde op med den ulovlige jagt.

KAP 9. NIELS PETER CHRISTIANSEN

I november 1878 tog Anders igen på krybskytteri, denne gang sammen med en ung mand, Niels Peter Christiansen. Jagten fik en tragisk udgang.

Niels Peter var søn af Christian Larsen, der var født i St. Tåstrup sogn d. 2 december 1828. Han blev d. 22 november 1854 gift i Søndersted med Ane Marie Nielsen, der var født i Brøndholt, Ugerløse sogn d. 30 juli 1830.

Parrets første barn var Niels Peter, der blev født i Søndersted d. 30 maj 1855. Derefter kom Ane Dorthea, også født i Søndersted, i 1856. Derefter Maren Sophie, født 1859 i Kværkeby sogn. De næste fire var alle født i St Tåstrup sogn. Det var Hans Vilhelm Frederik i 1863, Anne Kristine i 1867, Maren Kristine i 1871 og Johanne Marie Bendicte i 1874. Inger Josephine Hulda blev født i Haraldsted sogn d. 17 februar 1877, men familien blev af fattigvæsenet sendt tilbage til St Tåstrup, og barnet blev døbt i St. Tåstrup kirke.

Med så mange børn kunne det nok være svært for en familie i de laveste sociale klasser at klare sig. Her trådte så fattigvæsenet til. Det tog sig af de fattige af enhver art, hvad årsagen til deres fattigdom end kunne være. De gamle, de arbejdsløse, de syge og handicappede, de med for mange børn, blev alle hjulpet af fattigvæsenet.

Men da man også dengang var bange for, at nogle skulle finde på at udnytte systemet og nasse på samfundet, gjorde man fattigvæsenet så lidet tiltrækkende som muligt, netop for at kunne, der virkelig havde behov, skulle henvende sig om hjælp.

Men da man ikke skelnede mellem de forskellige trængende, fik de gamle og de handicappede samme uværdige behandling som de, der kunne mistænkes for at snylte.

Så snart en person var kommet under fattigvæsenet forsvandt vedkommendes selvbestemmelsesret. Det var fattigvæsenet, der bestemte, hvor han eller hun skulle arbejde og bo, og fattigvæsenet kunne også forbyde fattiglemmet at gifte sig. Nemlig hvis man kunne frygte, at ægteparret ville falde samfundet til byrde. Og da fattigvæsenets hjælp blev betragtet som lån, der enten skulle betales tilbage eller eftergives vedkommende af fattigvæsenet, så kunne det være svært selv for en arbejdsduelig mand at slippe ud af systemet igen.

Den hjælp, som fattigvæsenet ydede fattiglemmerne bestod for

de arbejdsdueliges vedkommende ofte i anvisning af arbejde. Var der ikke andet arbejde at få, kunne mændene da altid slå sten til kommunens veje.

Hvert år aftalte man i fattigkommissionen en forsørgelsesplan for fattiglemmerne, hvor der blev opført, hvor stort årligt bidrag hver fik. Dette bidrag blev som regel udbetalt kvartalsvis. Christen Larsen fik således i året 1870 8 rdl, 1 tønne og 4 skæpper rug, og den samme mængde byg. Årsagen til fattighjælpen var netop den store børneflokk.

Men denne faste understøttelse slog slet ikke til, og Christian Larsen fik derfor ofte ekstrahjælp. Da datteren Maren Sophie skulle konfirmeres, ydede fattigvæsenet ham således 4 rdl i konfirmationshjælp.

Men Christian Larsen, og især hans kone, var ikke tilfredse med fattigvæsenet. De mente konstant, at der burde gøres noget mere for dem. Og det resulterede i en lang række klager, dels til sognets fattigvæsen, dels til amtet og også til enkeltpersoner i sognerådet.

Ane Marie Nielsen led en del af krampeanfald, men da de var ret hyppige, havde sognerådet mistanke om, at de ofte var simulerede og fik lægen til at tilse hende. Og han bekræftede, at krampeanfaldene for en stor del var forstillelse.

Og det var især Ane Marie, der klagede. Hun led af en ulykkelig tilbøjelighed til at skrive, som sognerådsformand Jensen engang skrev til amtet. Desværre var (og er) hendes breve vanskelige at læse, med stavfejl og grammatiske fejl og en dårlig håndskrift, der ikke bliver lettere ved, at hun konsekvent undlod at sætte tegn, og dertil havde en meget springende facon.

I juni 1870 klagede hun til amtet over fattigforstander Jakob Johansen. Når han ikke ville give hende, hvad hun bad om, måtte det være, fordi han havde noget imod familien. Og hendes mand havde endda været syg i 12 uger den vinter. Men klagen blev afvist. <1>

Christian Larsen selv klagede i marts 1871 over, at han var blevet skældt ud for en flab og et svinebæst, da han kom op til Jakob Johansen for at bede om ekstra hjælp. Han fik ganske vist et brød og et pund smør, men syntes ikke han burde finde sig i skældsordene, og skrev derfor til amtet, da han - som han skrev - "ikke havde penge til at lade ham komme for retten for".

Sognerådet forklarede, at det ikke ville give hjælp til børn, for så kunne forældrene siden nægte at betale tilbage. Senere, i marts 1872, skrev sognerådet, at Christian Larsen ofte var uvidende om sin kronas brevskriverier, og at han ikke havde klaget over, at han fik for lidt hjælp. ^{<3>}

I begyndelsen af 1874 blev den knap 3-årige Maren Kristine indlagt på Holbæk sygehus, fordi hun havde dårlige øjne. I januar 1874 klagede konen igen til amtet, og i den anledning gav sognerådet en beskrivelse af familien.

Christian Larsen var en ung mand, noget slesk krybende, men i det mindste ikke værre, måske bedre end hans standsfæller i fattighuset. Han havde som regel arbejde i andre kommuner, var ikke drikfældig og bragte sin fortjeneste hjem. Konen, der altid kaldte Gud til vidne på sin englerenhed, var, efter sognerådets mening, alt andet. Hun var undertiden en tyrann mod manden.

Den yngste af Christian Larsens to sønner, Hans Vilhelm Frederik, havde dårlige øjne. Det skyldtes, at han var "kirtelsvag" som det hed i et af sognerådets breve. Fattigvæsenet prøvede først at få barnet optaget på Blindeinstituttet i København, men det kunne ikke lade sig gøre. Derimod lovede velgørenhedsselskabet "Kjæden" at optage ham på sit asyl i Klerkegade, hvis sognerådet ville betale.

Det besluttede man, selv om det kostede 60 rdl årligt. Drengen fik endda nyt tøj. Klædet kostede 13 rdl 2 mk, sylønnen 4 rdl 3 mk. En kasket 3 mk, et par nye sko og et par brugte støvler 4 rdl, 3 par strømper 1 rdl 3 mk, syløn for 6 par skjorter 1 rdl 1 mk og 8 sk og stoffet 3 rdl 5 mk 12 sk. Endelig kostede rejsen m.v. 1 rdl 4 mk. I alt 30 rdl 4 mk og 4 sk, eller omregnet godt 60 kroner. ^{<4>}

Hans Frederik Vilhelm blev på asylet indtil han blev konfirmeret og sendt hjem til sognet. Han havde lært noget kurvefletning, og sognerådet skaffede ham en plads hos en mester i København. Den plads løb drengen bort fra, og man skaffede ham derfor, efter en del besvær, en ny plads hos en mester i Fredericia. Og i december 1878 rejste han så fra Tåstrup til sin nye plads. ^{<5>}

Christian Larsen blev ikke boende i Tåstrup fattighus. Fra april 1876 og til begyndelsen af 1877 boede han og hans familie i Allindelille sogn. Men da han var forsørgelsesberettiget i

St Tåstrup sogn, var det stadig dette sogns fattigvæsen, der skulle betale hans understøttelse. Og da han, eller nok snarere konen, fortsat klagede over, at understøttelsen var for lille, blev det besluttet, at flytte familien til St. Tåstrup igen. <6>

Men flytningen gik ikke helt smertefrit, for d. 4 april mødte Christian Larsen ved sognerådsmødet og modtog en offentlig advarsel for sin opførsel under familiens flytning. Man besluttede også at sende ham på tvangsarbejdsanstalten, hvis han ikke forbedrede sig. <7>

Det skete kort efter. Christian Larsen opholdt sig på tvangsarbejdsanstalten i fire uger, fra 24 april til 22 maj. Om hans opførsel på anstalten berettede inspektør Boeck at i den første tid ville han ikke spise, og han klagede over sygdom. Men efterhånden som sulten steg kom appetitten. Inspektøren kunne ikke se nogen sygdomstegn hos Christian Larsen, og undlod derfor at lade lægen tilse ham eller at lade ham indlægge på sygehuset. Det var inspektørens faste overbevisning, at Christian Larsen var doven.

Både Christian Larsens kone Ane Marie Nielsen og hans søn Niels Peter havde skrevet til inspektøren. Sønnen truede med at klage til amtet, fordi inspektøren ikke tillod, at Christian Larsen fik besøg af familien. <8>

Efter sognerådets mening havde opholdet på tvangsarbejdsanstalten været den rette kur for Christian Larsen. Det fremgår af et brev fra 1879, hvor der står, at han siden den tid havde søgt og fået fast arbejde. Hans nuværende husbond erklærede ham endog for at være dygtig til sit arbejde. Derimod havde sognerådet stadig ikke noget tilovers for Ane Marie Nielsen. At der var ringe plads, når manden kom hjem, lå nærmest i, at der manglede hjerterum. For Ane Marie havde en galan, der stadig besøgte hende, og som snart ganske havde fortrængt manden fra hjemmet. <9>

Niels Peter Christiansens familieforhold var således ikke de allerbedste. Og selv om de her omtalte forhold foregik efter, at han var kommet ud at tjene, kan de ikke have undgået at påvirke ham. Og der er ingen grund til at tro, at forholdene havde været bedre tidligere, mens Niels Peter endnu var barn. Niels Peter blev konfirmeret i 1870 og kom ud at tjene i Stenmagle sogn fra 1 maj til 1 november. Derpå rejste han til Tøl-

løse sogn. I 1873 flyttede han til Sdr. Asmindrup, men derpå er der et hul i vor viden. Han genfindes i Kirke Eskildstrup i 1876, på grund af den eneste lovovertrædelse han har begået (så vidt det kan ses) før krybskytteriet i 1878. Han skulle nemlig allerede som 18-årig have meldt sig til lægdsrullen, men det undlod han. Derfor blev han i oktober 1876 tiltalt for overtrædelse af værnepligtslovens § 7, og idømt en bøde på 8 kroner.

Niels Peter aftjente sin værnepligt ved 2 bataillons 4 kompagni fra 25 april til 28 oktober 1878. Han var da 61 3/4 tomme eller 161,5 cm høj, spinkel af bygning og med blondt hår. Modsat Anders Jespersen er hans strafferegister helt blankt, men han kunne jo heller ikke nå at blive træt af militærlivet i samme grad.

Hvor godt Niels Peter og Anders kendte hinanden kan ikke siges. Da Anders kendte Hans Nielsen, der ligesom Christian Larsen boede i Tåstrup fattighus, kan de have truffet hinanden dér. Om det var andet end et bekendtskab kan ikke siges, ej heller om det var første gang, de var på krybskyttejagt sammen. Men i hvert fald, de besluttede at gå på jagt i Nedsø skoven d. 2 november 1878.

KAP 10, DRAMAET I NEDERSKOVEN

Krybskytteri blev ikke regnet for en egentlig forbrydelse, undtagen af de, der ejede jagten, og der var derfor heller ingen grund til at holde planerne skjult. Om jagten blev aftalt dagen før eller endnu tidligere, lige efter at Niels Peter var kommet hjem, får stå hen. Men aftalen var i hvert fald så kendt at en venlig sjæl om formiddagen d. 2 november advarede Niels Peter, og sagde, at han ikke skulle gå på krybskytteri med Anders. Men Niels Peter tog sig ikke af advarslen. Skulle de blive grebet, ville de jo også blot få en bøde.

De mødtes derfor om eftermiddagen, lørdag d. 2 november, og gik ud til Nederskoven. Ingen af dem ejede et gevær. Anders havde allerede i september været nødt til at låne smedens gevær for at gå på jagt i Brorfeldeskovene. Denne gang havde han lånt et gevær af skomager Niels Eliassen i Assentorp. Det var ikke alt for godt, det var enkeltløbet, og hanen kunne ikke stå i ro. Anders havde ladet det, enten hjemmefra eller ved ankomsten til skoven, med 1½ mål krudt og 30 rævehagl og 3 dyrehagl indsvøbt i blår.

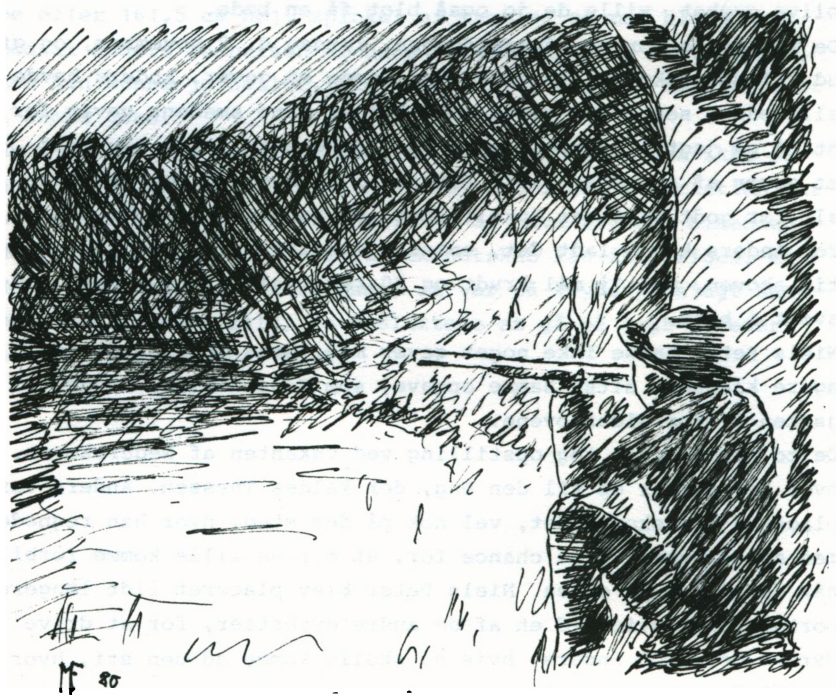
Niels Peter havde ikke noget gevær med. Hans opgave var at agere klapper, altså samme opgave, som Hans Nielsen havde ved jagten i Brorfeldeskovene.

De to krybskytter tog opstilling ved udkanten af Nederskoven, hvor den støder op til den eng, der kaldes Thyssen. Anders var placeret ved skovgården, vel nok på det sted, hvor han regnede med at der var størst chance for, at dyrene ville komme forbi, når de gik ud på engen. Niels Peter blev placeret lidt længere borte, rimeligvis ved en af de andre dyrestier, for at drive dyrene hen imod Anders, hvis de skulle komme ad den sti, hvor han stod.

Kort efter, at de havde taget opstilling kunne Anders skimte nogle dyr ude på Thyssen. Han efterlod sine træsko hos Niels Peter, for lettere at kunne komme på skudhold af dyrene, men uheldet var ude. En person passerede forbi i nærheden og skræmte dyrene bort. Anders hentede derefter sine træsko igen, for her om efteråret var det for koldt at sidde i strømpefodder. Og så ventede han på, at dyrene skulle komme igen.

Mens han sad og havde opmærksomheden rettet således, hørte han pludselig en lyd i det tætte krat. Det lød akkurat som et dyr, der bevægede sig. Anders regnede med, at det var de dyr, som

han tidligere havde set på engen, der nu var på vej derud igen. Han kunne også svagt skimte noget bevæge sig, dér hvor lyden kom fra, men det var for mørkt til at se noget klart, klokken var omkring seks, og månen var endnu ikke kommet op. Det var således ikke de bedste forhold at skyde under, også fordi afstanden var ret stor, omkring 60 skridt. Men Anders affyrede alligevel geværet, og han ramte. Han løb frem til stedet, men først da opdagede han, at det ikke var et rådyr, han havde skudt. Det var Niels Peter Christiansen, der var ramt i maven af flere hagl.



Niels Peter havde siddet på sin post inde i skoven, som han af Anders var blevet advaret mod at forlade. Men mens han ventede på dyrene forekom det ham, at han hørte en hund. Han blev bange for, at det var skovfogedens hund, og at skovfogeden altså alligevel var ude i skoven den nat. Det måtte han advare Anders om. Og idet han totalt glemte Anders' advarsel mod at forlade sin post, krøb han på alle fire hen mod det sted, hvor Anders stod. Men krattet var tæt, og lyden af hans kravlen blev af Anders forvekslet med et rådyrs. Og råbe turde

Niels Peter selvfølgelig ikke, da det jo netop ville bringe den opdagelse, han søgte at undgå.

Anders' første ord til den sårede var et spørgsmål om, hvorfor han lå dér. Niels Peter svarede: "Ak Gud, du har skudt mig, og jeg var på vejen for at vare dig om, at der er folk i skoven." Anders bad derpå Niels Peter, om han ikke kunne følges med ham ud af skoven, for at de ikke skulle blive opdagede og betale bøde. Niels Peter rejste sig også, men med besvær, og gik kun en fem-seks skridt, før han igen sank om.

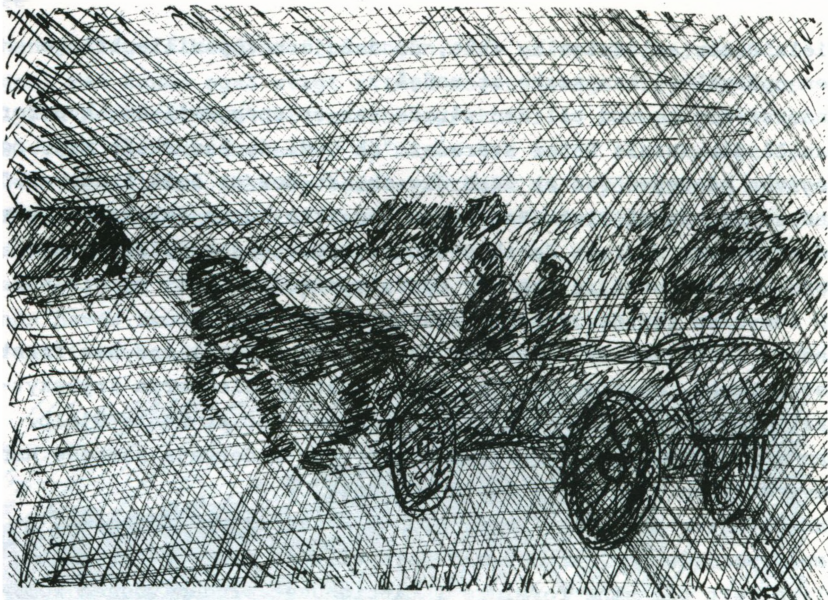
Anders indså nu, at sagen var langt alvorligere, end han først havde tænkt, og prøvede ikke længere at skjule deres krybskytteri. Han skyndte sig til skovfogedhuset for at hente hjælp. Han var ganske oprevet over ulykken, og undervejs kastede han geværet i en grøft og trampede på det.

Han fortalte skovfoged Peter Bruhn, hvad der var foregået, og denne sørgede for, at der kom folk til, at Niels Peter kunne blive kørt til sine forældre i fattighuset. Inden vognen kom, talte Bruhn med Niels Peter og spurgte ham, om Anders ikke havde advaret ham mod at forlade sin post, hvilket Niels Peter bekræftede. Men det blev ikke til megen samtale, for Bruhn var klar over, at den sårede helst skulle have ro.

Men Niels Peter var allerede klar over, hvor det bar hen. Han bad højt til Vorherre om at holde hånden over hans moder og hans små søskende. Han sagde også: "Det er underligt, hvorledes Vorherre dog har sine sendebud til os mennesker. Der var nogen, der imorges sagde, at jeg ikke skulle være fulgt med, men jeg gjorde desuagtet følge." Og da han blev løftet af vognen og båret ind i fattighuset talte han igen om ulykken, og gav sig selv skylden, fordi han havde forladt den plads, Anders havde anvist ham.

Anders begav sig imidlertid til gårdmand Peder Pedersen i Sønderstrup, hvor Niels Peters far Christian Larsen arbejdede, for at fortælle om ulykken, men traf ham ikke.

Niels Peters tilstand var så alvorlig, at han samme nat blev kørt til sygehuset i Holbæk. Det må have været en frygtelig tur. I, formentlig, en stiv arbejdsvogn ad dårlige veje, så selv om der nok har været lagt et lag halm og sengeklæder i vognen, må turen have været én lang pine for ham. Han havde meget stærke smerter i underlivet, selv når han lå roligt, og disse smerter forstærkedes ved bevægelse. Man kan kun håbe,



at han en stor del af tiden har været bevidstløs. Sygehuset kunne ikke hjælpe ham, kun lindre hans lidelser så vidt muligt. Men det var ikke let. Niels Peter havde hyppige opkastninger, især når han drak noget, og hver gang han bevægede sig, blev smerterne i underlivet værre. Hen under aften d. 3 november blev smerterne stærkere, og han blev mere urolig, men døden indtraf først ved 6-tiden om morgenen d. 4 november. Dødsfaldet blev af sygehuset meldt til myndighederne i St. Tåstrup-Ugerløse kommune.

Allerede dagen efter vådeskuddet, d. 3 novmeber, sendte sognefoged Jakob Johansen meddelelse til herredskontoret i Holbæk om det passerede. Her oplyste han også, at lægen, der havde tilset Niels Peter i fattighuset, havde erklæret såret for dødeligt. Politiasistent Samuelsen tog derpå om mandagen til St. Tåstrup sogn og hentede Anders, der blev indsat i Holbæk arrest kl. 7 samme aften.

Det første forhør blev holdt dagen efter. Anders forklarede beredvilligt, hvad der var foregået uden at lægge skjul på noget. Hans Nielsen, der jo havde været med i Brorfelde og som også sad arresteret, dog i en anden sag, havde været med til at bære Niels Peter fra vognen og ind i fattighuset. Han kunne derfor bevidne, at Niels Peter havde givet sig selv skylden.

Dagen efter, d. 6 november ved 12-tiden, blev Anders Jespersen ført over på sygehuset for at identificere Niels Peter Chri-

stiansens lig, der derefter blev obduceret af dr. Bojesen og dr. Gottlieb.

Obduktionen viste, at Niels Peter var blevet ramt forfra og fra siden. Haglene var for størstedelen trængt ind i underlivet og lårene, mens brystet var strejft adskillige steder. Tyndtarmen var perforeret fem steder, hvoraf et sår var på en god tommes længde, og så ud til at være forårsaget af flere hagl. Urinblæren var perforeret to steder, og der sad enkelte hagl andre steder i underlivet. Der var ingen tegn på sygdom eller andre læsioner end de omtalte skudsår, der blev erklæret for absolut dødbringende.

Det næste retsmøde blev afholdt d. 9 november, hvor skovfoged Bruhn blev ført som vidne. Han kunne bekræfte, at Anders' forklaring i retten stemte med den forklaring, han havde givet skovfogeden på uly-kesaftenen. Desuden blev der fremlagt et brev fra skovrider Ulrich, der skrev, at det havde været umuligt at finde den bøsse, som Anders havde kastet fra sig. Ulrich bad om, at Anders måtte blive ført til Nederskoven for at påvise stedet, hvor han havde kastet den.

Den 12 november kom Anders derfor på en kort udflugt fra arresten til Nederskoven. Det lykkedes da også at finde geværet, selv om Ulrich havde frygtet, at Anders allerede inden sin arrestation havde fjernet det.

Geværet blev fremlagt i retten d. 14 november, hvor dommeren bemærkede dets defekt. Samtidig blev obduktionsforretningen fremlagt. Anders blev spurgt, om han tidligere havde været straffet, men det benægtede han, bortset fra at han var blevet idømt bøder for slagsmål og ulovlig jagt.

Hvis han dermed håbede at kunne skjule sin fortid, blev han skuffet. For ved næste retsmøde havde dommeren fået oplysning om Anders' dom for overtrædelse af et løsgængertilhold i 1866 og for bedrageri og falsk i 1867. Og stillet over for beviser måtte Anders da også indrømme, at han faktisk havde været straffet før.

Samtidig blev der fremlagt et brev fra skomager Eliassen, der forklarede, at det gevær, Anders havde, tilhørte skomageren, og at Anders kun havde lånt det nogle dage.

Anklageren indrømmede i sit indlæg, at Anders ikke havde haft til hensigt at ramme Niels Peter Christiansen, men mente, at Anders havde udvist en utilgivelig ligegyldighed ved at affyre skuddet under de givne forhold, mørke, tæt krat og uden at kunne se, hvad han skød på. Desuden var skuddet faldet på lang

0 4 November

10 November

Niels Peter Kristiansen

1 26 Januar

12 Febr.

Peter Hansen

17. Maj

23 Maj

Johan Hansen

St. Tåstrup kirkebog 1878, med indførelsen af Niels Peter Christiansens dødsfald.

afstand, og hvis Anders havde ventet med at skyde, ville han have opdaget, at det ikke var et rådyr, men et menneske, der kom frem af krattet. Anders Jespersens tidligere liv viste, at han var en hensynsløs og i det hele slet person, og desuden var han en bekendt dristig krybskytte.

Anklageren sluttede også af Niels Peters bøn til Gud om at holde sin hånd over hans moder og små søskende, at Niels Peter havde været deres forsørger eller i hvert fald en støtte for dem, hvilket han betragtede som en skærpende omstændighed ved drabet.

Han indstillede derfor, at Anders blev straffet med forbedringshusarbejde i mindst 1 år.

Forsvareren fremhævede, at Niels Peter, imod Anders' advarsel, forlod sin post, og krøb på alle fire hen mod Anders, uden at give noget tilråb eller andet signal. Det var derfor ikke Anders' men Niels Peters uforsigtighed, der havde fremkaldt ulykken. Anders kunne derfor ikke gøres ansvarlig for den, og forsvareren påstod ham frifundet.

Dommen blev afsagt d. 2 december, altså månedsdagen efter vådeskuddet. Dommeren fordelte ansvaret mellem de to implicerede, idet Niels Peter havde en del af skylden ved at forlade sin post. Men Anders havde hovedskylden, idet han havde skudt efter lyden og en meget dunkel skikkelse, selv om han ikke kunne have forventet, at denne skikkelse var hans jagtkammerat.

Straffen blev sat til fængsel på vand og brød i 2 gange 5 dage, samt betaling af sagsomkostningerne, der inkluderede et salær til anklageren på 15 kroner og 10 kroner til forsvareren. Han blev alene dømt efter straffelovens § 198, der omhandler uagtsomt manddrab. Derimod er overtrædelsen af jagtloven over-

hovedet ikke nævnt. Men i sidste tilfælde var det heller ikke herredsfogeden, men jagtejeren, der skulle tage initiativet, og det har han altså ikke gjort.

Straffen på vand og brød var udstået d. 19 december, hvor Anders blev fremstillet på fogedkontoret for at betale sagsomkostningerne, der beløb sig til 62 kroner 51 7/8 øre. Men da han erklærede, at han intet ejede, og derfor ikke kunne betale, blev han løsladt uden videre krav.

Kort efter at Anders var kommet hjem fra fængslet, døde hans og Sophie Johnsens yngste datter Maren Sofie, 5 1/2 måned gammel. Ligesom de to andre børn var Maren Sofie sat i pleje. Hun var hos Hans Larsen i Skee.

Forældrene var nu endelig skiltes, og ingen af dem havde midler til at betale begravelsen. Den blev derfor bekostet af fattigvæsenet, og omfattede bl.a. ligsynsattest 2 kr og kiste 5 kr. 35 øre.

*De bestemmes ligeledes til Fængsel paa Vand og Brød, alle samtlige
Arbeidsdage. Dermed vil der endvidere være at betale
samtlige afklædningens flyvende Anklagninger og derunder indbragte
Aktor, Prokurator Arbej, og til Døgnets, Prokurator Christian, 1088
til h.*

Den befalede Skyldbetaler har været forsvaret.

De bestemmes for Akt:

*- Arrestanten Anders Jespersen, der blev sendt til Fængsel paa Vand
og Brød i 8 Gange 5 Dage samt indbragte samtlige afklædningens
Kostninger, herunder i Aktens Akt, Prokurator skilt, og
til Døgnets Prokurator Christian, 1088 til h.*

De bestemmes endvidere til at betale af 1/2 kr.

1888/1

KAP 11. TIDEN EFTER DRABET.

Samtidig med at Anders selv var tiltalt for vådeskud og uagtsomt manddrab optrådte han som vidne i sagen mod Hans Nielsen, der som nævnt også var blevet arresteret.

Sagen startede som følge af den tidligere omtalte sag om Peder Rasmussens forsvundne lam. Hans Nielsen var tiltalt, men blev løsladt af mangel på bevis d. 21 september.

Denne dag tabte postbud Anders Hansen i Holbæk en lille pakke til guldsmed Westi. Pakken indeholdt 12 guldringe, og da der senere kom et par guldringe i omløb i St. Tåstrup sogn, blev politiet alarmeret.

I begyndelsen af oktober havde Anders købt en af dem af Hans Nielsen. Han gav to kroner for den, og prøvede at sælge den videre til købmand Christen Hansen. Men da købmanden hørte, hvor Anders havde ringen fra, ville han ikke købe den, og Anders gav den derfor til sin broder Niels til gengæld for noget arbejde med et gevær.

Hans Nielsen blev anholdt, og fremstillet i retten d. 5 november. Han forklarede, at han havde købt den pågældende ring samt endnu en af en person, som han ikke kendte. Han gav et detaljeret signalement af manden. Hans Nielsen benægtede, at have haft flere end disse to ringe. Da man ikke kunne finde flere hos ham, og det ikke kunne bevises, at han ellers kendte noget til dem, blev han løsladt.

De 12 ringe havde tilsammen en værdi af 61 kroner 67 øre, og postbud Anders Hansen havde allerede inden Hans Nielsens løsladelse erstattet guldsmeden tabet.

Men d. 2 januar 1879 mødte Anders Jespersen igen for retten. Denne gang ikke som anklaget, men for at aflevere 10 guldringe, som han havde fået af Hans Nielsen. Han havde opdaget, at Hans havde 4 ringe i sin pung, og da Anders gik ham på klingen, fortalte han, at de sidste 6 blev opbevaret af Morten Andersens enke på Brændholt mark. Hans forklarede også Anders, at mens han havde siddet i arresten i november, havde de fire guldringe ligget i lommen i en gammel frakke i hans hjem.

Hans havde fundet pakken på Algade, kort efter at han var blevet løsladt i sagen om det forsvundne lam. Han tog den med sig, og da han på hjemvejen var kommet forbi Tveje Merløse kirke,

åbnede han den, og fandt 12 gule ringe. Han regnede med at de var værdifulde, men han vidste ikke, at de var af guld. Anders følte, at han havde en særlig grund til at skaffe ringene til veje. Han havde selv modtaget en af ringene i sin tid og følte, at der klæbede mistanke ved ham. Desuden havde postbudet Anders Hansen, der jo havde erstattet ringene, lovet ham 10 kroner, hvis han kunne bringe dem til veje igen. Og han følte måske også, at det kunne betale sig at stå sig godt med politiet.

Hvad Anders foretog sig fra 2 januar frem til begyndelsen af maj kendes kun fra hans egen beretning i en efterfølgende retssag, og er måske derfor ikke helt pålidelig.

Men ifølge hans egen forklaring lånte han 20 kroner af Niels Pedersen i Bukkerup, der bestyrede gården for sin mor. Disse penge, samt de 10 kroner han fik af postbudet, brugte Anders som startkapital til en handel med klæder.

Bl.a. byttede han en overfrakke med urmager Christian Sørensen i Merløse, og til gengæld fik han en anden overfrakke og et cylinderur. Anders solgte derpå uret til husmand Søren Larsen i Tåstruphusene for 20 kroner, og byttede en frakke med smed Niels Jørgensen sammesteds og fik til gengæld en anden frakke og 8 kroner. Desuden solgte han en dragkiste til væverpige Marie Sophie Hansen for 10 kroner.

Med det handelstalant, som han lagde for dagen, både i disse handeler og også tidligere, med de fremtalte stjalne støvler, lyder det ikke urimeligt, at han i begyndelsen af maj ejede 46 kroner kontant. Men da havde han heller ikke betalt Niels Pedersen de lånte penge tilbage. Og så skulle han jo også have leveomkostningerne dækket, men dem bragte han så langt ned, han kunne, ved at spise hos sin broder eller hos andre, som han gav en hjælpende hånd.

I øvrigt levede han ikke udelukkende af handel. Han tog undertiden løst arbejde, bl.a. hos husmand Søren Larsen i Tåstruphusene, og grøftegravning i 14 dage hos høker Ole Rasmussen i Mølleborup.

Den 12 maj kom Anders til Søren Larsen og bad Maren Jensen, der var fattiglem og boede i samme hus, om hun ville give ham et måltid mad. Hun spurgte forbausset, hvorfor han kom til hende for at få mad, det havde han aldrig gjort før. Dertil sagde han, at han kun havde 10 øre, og det var ikke nok at købe mad for. Han fik så et måltid mad samt noget brændevin, som hun

lånte hos en nabo, og Anders, gav hende til gengæld 10-øren. Om aftenen gik Anders bort, og fortalte, at han skulle ned til gårdmand Peder Hansen i Vandløse. Hans karl Hans Esbensen skyldte ham nemlig penge, og når han så kom tilbage næste dag skulle han og Maren have en æggekage.

Da han dagen efter, d. 13 maj, kom tilbage, gav han igen Maren 10 øre og bad hende om at købe tre æg. Han tilføjede, at han ikke havde flere penge, men han skulle nok betale hende 25 øre mere, når han nu snart fik arbejde med at skære tørv. Også denne gang fik han brændevin, idet Maren hentede en pægl i Brugsen. Anders havde også et sjal med, som han fortalte, at han havde taget tilbage fra Sophie Johnsen, da han slog op med hende. Han bad Maren om at prøve at sælge det for ham, men forgæves. I samtalens løb fortalte Anders også, at han havde hørt af Hans Esbensen, at den nye mand i Assentorp fattighus havde brækket armen. Maren mente straks, at det måtte være hendes søn Christen Jensen, der netop var flyttet ind dér. Hun sagde derfor til Anders, at hun ville tage til Assentorp fattighus og besøge sønnen. Anders prøvede at få hende fra det, men forgæves.

Søren Larsen og hans kone arbejdede i marken, men da Søren Larsen kom hjem lidt før middag for at hente såsæd, fortalte Maren, at hun ville gå til Assentorp. Hun foreslog at lægge nøglen til udgangsdøren på et ostehæng uden for. På dette tidspunkt må Anders have forladt huset. Kort før middag gik Maren. Hun låste sin egen dør med en hængelås, låste yderdøren og lagde nøglen det aftalte sted. I øvrigt havde Søren Larsen også hængelås for døren mellem forstuen og sin lejlighed. Det viste sig, da Maren kom til fattighuset, at historien om den brækkede arm var opspind. Marens søn fejlede overhovedet intet.

En uge efter, tirsdag d 20 maj, opdagede Søren Larsen, at han var blevet bestjålet for 250 kroner, der lå i en tegnebog i et hjørneskab. Og ikke alene var skabet låst, men nøglen til det lå i en aflåst kiste. Han mente, at han sidst havde set pengene d. 11 maj, og mellem d. 11 og d. 20 maj havde huset ikke været forladt af både ham selv, hans kone og Maren Jensen på én gang, undtagen lige netop d. 13 maj. Tyveriet kunne efter Søren Larsens mening kun være begået om dagen, da han sov meget let og havde været hjemme hver nat.

Han mente, at Anders Jespersen måtte være tyven. For det var udført af en person, der kendte forholdene godt, og Anders havde flere gange arbejdet for ham. Anders havde også været tilstede i stuen nogle uger tidligere, da Søren Larsen modtog lidt over 50 kroner for et svin, og han så, at Søren Larsen lagde pengene i tegnebogen i hjørneskabet. Anders vidste også, at Søren Larsen havde fået 120 kroner for en ko, og kendte i det hele taget hans forhold temmelig godt.

Derimod var Maren Jensen fuldkommen ærlig og rørte aldrig fremmed gods.

Da der ikke var brud eller mærke, hverken på kiste eller skab, mente Søren Larsen, at tyveriet måtte være sket ved hjælp af en falsk nøgle.

Han mente også, at det var et bevis mod Anders, at denne ikke havde nogen penge, da han besøgte Maren, men kort efter, da han havde været i København, var han vendt hjem med nye klæder.

Anders Jespersen blev anholdt, og nægtede aldeles at kende noget til tyveriet. Det var rigtigt, at han havde fået nyt tøj, men han handlede meget med tøj og havde tjent en del penge ved det. Han havde også haft penge, da han besøgte Maren, og at han sagde, at han kun havde 10 øre, var kun for spøg. Han forklarede, at af klæder ejede han et par benklæder, en vest, en god frakke, en kasket og et par træske. Disse klæder havde han på i retten, bortset fra frakken. Han syntes at den var for god at slide på, og havde derfor lånt en af sin broder Niels. Da politiassistent Samuelson ved et senere retsmøde indbragte en violetstribet dyffelsfrakke og en sort klædeskasket indrømmede han, at de var hans. Han havde glemt, at han også ejede den sorte kasket.

Den 9 eller 10 maj, ja eller nok snarere d. 8 maj havde han i Ringsted købt et helt sæt tøj, bestående af frakke, vest, benklæder og en silkekasket. Frakken kostede 17 kroner og kasketten 5. I alt betalte han 41 kroner for tøjet.

Efter at han havde besøgt Maren Jensen i Tåstruphusene d. 13 maj gik han om aftenen d. 14 til en herregård for at søge arbejde, men forgæves. Han gik derfor til Roskilde, og undervejs byttede han sine nyindkøbte bukser og vest med en karl, som han ikke kendte. Det skete i nærheden af Vibygård, og Anders fik 12 kroner i opgæld. I Roskilde byttede han igen bukser og

vest hos en marskandiser, men måtte denne gang betale 10 kroner i bytte. Det var disse bukser og vest han nu havde på i retten.

Derpå tog han aftentoget fra Roskilde til København fredag aften d. 16 maj for at søge arbejde, og tilbragte natten i et værtshus i nærheden af Læderstræde. Tidligt om morgenen henvendte han sig på et fæstekontor, men fik at vide, at han ikke kunne forvente at finde arbejde, når han ikke havde nogen anbefalinger. Han tog derfor fra København lørdag morgen kl. 9, og da han ikke ejede penge, gik han hele vejen til Roskilde. Der fik han kørelejlighed med en vogn til Torkildstrup, og gik derfra hjem.

Han skaffede sig nu nogle penge ved at låne 3 kr. af hønsekræmmer Ole Pedersen i Allindelille mod pant i sit ur. Desuden solgte han en bluse, som han havde fået af sin moder, til smed Sørensen i Kyringe for 1 kr 66 øre og byttede sin silkekasket med den sorte klædeskasket og en krone kontant.

Husets beboere blev ført som vidner i sagen. Maren Jensen, der var 66 år, forklarede om Anders Jespersens besøg d 12 og 13 maj.

Søren Larsens kone Ane Marie Christensen var meget fjendtlig mod Anders Jespersen. Hun var overbevist om, at han havde købt tøjet i Ringsted for hendes og hendes mands penge. Ganske vist var hængelåsen på deres stuedør ikke brudt op, men krampen var let at trække ud, og Anders vidste, hvor der var værktøj. Hun må åbenbart under forhøret være blevet spurgt, om det ikke kunne tænkes, at det var et af parrets børn, der havde taget pengene. For hun hævdede, at hendes børn havde sparepenge, som hun gemte for dem, og de var ikke usle, trængte ikke til penge og var alt for gode børn til, at mistanken kunne falde på dem.

Søren Larsen ændrede nu sin forklaring til, at han havde lagt de sidste penge i skabet d. 1 maj og ikke kigget til dem igen før d. 20 maj. Men han fastholdt, at tyveriet kun kunne være sket d. 13 maj.

Anders blev igen afhørt, men afviste påny at han skulle have stjålet pengene. Maren havde forklaret, at Hans Esbensen havde benægtet, at han havde fortalt Anders noget om en mand, der havde brækket armen. Anders forklarede derfor nu, at Maren havde taget fejl, dengang hun sagde, at Anders havde sagt, at det var noget han havde hørt af Hans Esbensen. Men han for-

talte ikke, hvem han så havde hørt det af.

Anders forklarede også, at han skyldte Søren Larsen 18 kroner for en frakke, bukser og vest, samt endnu 2 kroner, samt at han skyldte en lappeskrædder 6 kroner. For øvrigt betvivlede han, at Søren Larsen overhovedet havde mistet pengene. Denne beskyldning afviste Søren Larsen harmfuldt. Men han indrømmede, at det var rigtigt nok, at Anders skyldte ham 20 kroner.

Politiassistent Samuelson havde foretaget nogle undersøgelser i sagen. Han rapporterede bl.a. at man ikke kunne lægge meget i, at skabet havde været låst. For den øverste del af skabet kunne løftes af, og derved kunne man komme ned i pengeskuffen. Han havde også været med Anders en tur i Ringsted, for at Anders kunne vise, hvor han havde købt tøjet.

Det viste sig at være hos marskandiser Jens Petersen, der straks genkendte Anders Jespersen som den person, der d. 8 maj havde købt en frakke, et par bukser, en kasket, en vest, en hvid krave og et par gamle støvler til i alt 41 kroner. Både marskandiseren og hans hustru genkendte Anders' tøj som det, han havde købt i butikken, og Anders indrømmede da også, at hans forklaring om handelen ved Vibygård og i Roskilde var opspind.

Til retsmødet d. 7 juni var Anders blevet syg og indlagt på sygehuset. Den 9 juni erklærede dommeren, at der ikke var fremkommet nogen oplysning om, at Anders havde været i besiddelse af penge efter d. 13 maj, da tyveriet efter Søren Larsens bestemte erklæring måtte være sket. Derfor måtte det antages, at de 41 kroner, som Anders brugte i Ringsted, bestemt d. 8 maj, ikke stammede fra tyveriet. Når dertil kom, at Søren Larsen havde omgang med al slags løst folk og nægtede sine børn enhver understøttelse, som de trængte til som voksne, og man samtidig tog hjørneskabets tilstand i betragtning, så besluttede dommeren at løslade Anders Jespersen. Det gjorde han så meget mere, som han mente, at Anders' melankolske og altererede tilstand, der havde nødvendiggjort hans indlæggelse på sygehuset, stod i forbindelse med, at han i virkeligheden var uskyldig. Anders blev altså løsladt, og ved et retsmøde d. 16 juni erklærede dommeren, at mens der ikke var grund til at betvivle, at der virkelig var begået tyveri, så var mistanken mod Anders Jespersen stærkt svækket, og der var ikke tegn, der tydede på nogen anden som gerningsmand. Sagen blev derfor henlagt.

KAP 12, ÆRESKRÆNKELSE

Men næppe var Anders sluppet fri, før han igen blev blandet ind i en retssag. Denne gang drejede det sig om fornærmelse mod et sognerådsmedlem.

Anders blev som nævnt løsladt d. 9 juni, og samme dag om eftermiddagen opholdt han sig i købmand Christen Hansens butik i St. Tåstrup. Farver J. Nielsen, der var medlem af sognerådet, kom ind i butikken, og da Anders så ham, spurgte han Nielsen, om han havde skrevet til herredsfogeden for at få ham anbragt på tvangsarbejde. Men det benægtede Nielsen. Samtidig bemærkede han, at Anders nu måtte se at skaffe sig arbejde, og ikke fremdeles blive ved at ligge og rode i fattighuset.

Hertil svarede Anders: "Jeg ligger ikke og roder i fattighuset, men De er en udspekuleret gavtyv."

Der var flere mennesker i butikken, og Nielsen ville ikke begynde en diskussion med Anders i fuld offentlighed, så han forlod butikken.

Men han ville dog ikke finde sig i en sådan tiltale fra et fattiglem, som han anså Anders Jespersen for at være, og skrev derfor til sognerådsformanden dagen efter. Brevet indeholdt Niensens version af begivenheden og udtalelsen, samt en anmodning om at lade sagen gå videre til højere autoriteter. Det forkom nemlig Nielsen, at "skulle man lade saadant gaa upaa-talt hen, maatte man ansee Sogneraadets Autoritet for fuld-stændig undergravet."

Sognerådsformanden sendte dagen efter brevet videre til amtet, men fik det retur med besked om, at det hørte under politimesteren. Den 18 juni skrev han derfor til herredsfogeden.

Det første retsmøde i sagen blev holdt d. 26 juni. Anders var ikke mødt, men havde sendt et brev. I det forklarede han, at han ikke, som Nielsen påstod, havde overfuset denne med grovheder. Men da Nielsen tiltalte ham i fleres påhør kom han til at sige, at han var en gavtyv. Men da Anders ikke var under fattigvæsenet, havde Nielsen ikke noget at skælde ham ud for. Nu havde han lige fået tjeneste i Sorø amt, som han nødig ville miste, og derfor bad han om tilgivelse, fordi han ikke var mødt.

Nielsen benægtede, at han overhovedet havde givet Anders anledning til det pågældende skældsord. Da Anders ikke havde oplyst

ikke at udsætte mig for yderligere strybet, forlod jeg skov-
Boristikken

Jeg haaber, at De som Sogneraadets Formand vil kunne
sindes, at jeg som Sogneraadskmedlem ikke kan tage ved-
en saadan Behandling af et Fæltigens, som jeg anser ikke
sagssam for at være. idet han nu i flere Aar, Sted dog
har søgt Tilhold i Fæltighedsst, ligesom han og i ^{Andersens} ~~Andersens~~
Lid flere Gange har anmodet om, og modtaget Under-
støttelse til Livets Ophold.

Det forekommer mig, at skulde man lade saa,
hvert gas sigstalt han, maatte man ansee Sogneraa-
dets Skattemet for fæltshandig indergravet, hvilket man
for den Stags Individer alth iforvejen skaan paa meget
sønge Fødder, hvorfor jeg beder Dem fremsætte om,
atværende for det høje Tusk eller Fæltighedsdigheden.

Arktidigt

F. Nielsen

J. Niensens klage til sognerådsformanden. Afskrift i Holbæk Amts arkiv,
journalsag 108/1882.

noget om sit nye opholdssted, og Nielsen ikke ønskede sagen
forfulgt, hvis blot Anders holdt sig borte fra kommunen, blev
sagen udsat indtil videre. Men Nielsen lovede, at han ville
underrette dommeren om Anders' eventuelle hjemkomst.
Man kan synes, at Niensens reaktion på ordene "en udspekule-
ret gavtyv" var lidt hysterisk. Det lyder jo meget uskyldigt!
Men ordet gavtyv er blevet svækket gennem årene. Dengang betød
det bedrager, og udspekuleret var lig med listig, snu, bereg-
nende.^{<1>} Og man forstår jo bedre, at Nielsen er blevet op-
bragt over at være blevet kaldt en "listig bedrager".
Anders kunne altså slippe for videre tiltale, hvis blot han
blev væk. Men det gjorde han ikke. Den 17 juli blev han anholdt
af sognefogeden og sendt til arresten i Holbæk. Ved retsmødet
dagen efter forklarede han, at han havde været på Vandløse
teglværk i to dage, enten d. 25 og 26 juni eller d. 26 og 27
juni. Men han havde måttet rejse derfra, fordi han var ind-
blandet i denne sag. Derfra var han rejst lige til Mølleborup,
hvor han havde taget fast ophold hos husmand Jens Clausen og
arbejdede dels for ham og dels for andre husmænd i byen.
Dette stemte ikke med sognerådets brev om, at han d. 26 juni,
altså den dag han skulle være mødt i retten, havde taget op-

hold i fattighuset, og inderrettet sig så bekvemt som muligt. Anders blev spurgt, om det var rigtigt, men det benægtede han. Dagen efter ændrede han alligevel forklaring. Han var kommet til Tåstrup den dag, han skulle være mødt i retten, men først om eftermiddagen. Det var ikke efter hans eget ønske, men hans arbejdsgiver, sognefogeden i Vandløse, måtte have hørt om sagen, og derfor havde han afskediget ham.

Han sagde også, at han ikke havde løjet med forsæt i sit brev til dommeren, og anerkendte også Nielsens forklaring om begivenhederne i købmandsbutikken som rigtig. Han bad om, at Nielsen ville lade sagen falde, og lovede til gengæld, at han aldrig mere ville ulejlige sognerådet. Han følte sig forfulgt af sognerådet. Dets uvilje mod ham, og især Nielsens sagsanlæg havde allerede skadet ham to gange. Først nu i tilfældet med Vandløse teglværk, og nu havde han fået tjeneste på Julielund i nærheden af Borup til 1 maj 1880, men var igen blevet forhindret. Han kunne ikke holde det ud længere.

Han protesterede også mod, at Nielsen kaldte ham fattiglem. Det var han ikke og han havde aldrig været det. Derfor kunne sognerådet heller ikke true ham med tvangsarbejde. Da det blev påpeget, at han havde modtaget fattighjælp, forklarede han det med, at der var tale om et personligt lån fra Nielsen på 10 kroner. Denne forklaring fastholdt han, selv om retten prøvede at overbevise ham om, at der var tale om fattighjælp.

Til det næste retsmøde d. 26 juli havde sognefogeden afhørt Jens Clausen. Denne havde forklaret, at Anders havde bedt ham om at forhøre hos fæstemanden i Ringsted, om denne havde en god plads. Det gjorde Clausen, og fæstemanden svarede, at det havde han, men nævnte ikke noget om hvor. Men han spurgte, om den, der ønskede plads, havde gode papirer, hvad Clausen ikke kunne svare på. Hvorvidt Anders derefter havde været i Ringsted for at lade sig fæste, vidste Jens Clausen ikke noget om. Men Anders havde senere fortalt, både til Clausen og til andre, at han skulle til en gård, der hed Julielund, og at han skulle tiltræde tjenesten d. 14 juli, mandagen før han blev arresteret.

Anders forklarede, at han selv havde begivet sig til fæstemanden i Ringsted, der havde to pladser ledige. Anders valgte pladsen hos forpagter Fihn på Julielund, og de aftalte, at han skulle komme tilbage til fæstemanden snarest muligt. Han

kunne nemlig ikke tiltræde pladsen med det samme, fordi hans tøj ikke var i orden, og desuden skulle han skære tørv i to dage for husmand Peder Hansen i Mølleborup, nemlig d. 18 og 19 juli. Derefter skulle han modtage et brev fra fæstemanden til Fihn. Da han blev anholdt ville han sige sin moder farvel, og derefter ville han begive sig til fæstemanden i Ringsted som aftalt.

Anders benægtede kraftigt, at han var løsgænger. Han havde ophold hos Jens Clausen og hjalp ham og de andre husmænd med at skære tørv. Tørveskæringen var ganske vist ophørt, undtagen hos Peder Hansen, men det var jo netop derfor, han søgte plads hos fæstemanden i Ringsted.

Desuden havde han også tilladelse fra Ole Rasmussen til at opholde sig hos ham, indtil han fik arbejde, og han havde penge nok til livets ophold i de dage, hvor han var ledig.

Desværre for Anders kunne Nielsen fremlægge to breve, et fra teglbrænder Lauritsen på Vandløse teglværk, og et fra fæstemanden i Ringsted.

Lauritsen forklarede, at Anders Jespersen hverken havde været i tjeneste på teglværket eller hos teglværksejeren, og ikke engang havde søgt tjeneste dér.

M. Christensen, fæstemand i Ringsted, forklarede, at ganske vist havde Jens Clausen været der for at spørge om plads til en karl. Men karlen havde ikke selv været der, og forpagter Fihn havde ikke henvendt sig til ham for at få folk, Så Anders Jespersens forklaring altså var usandfærdig.

Anders indrømmede nu, at hans tidligere forklaring om arbejdet på Vandløse teglværk var usandfærdig. Men han forklarede, at han havde været der i den hensigt at søge arbejde, men han havde opgivet det, fordi han indså, at han ikke ville kunne blive der, når sagen med Nielsen blev kendt. Hvad fæstemandens brev angik, så måtte det være en anden fæstemand end ham, som Anders havde henvendt sig til.

Dertil kunne Nielsen oplyse, at der kun var én fæstemand i Ringsted. Han tvivlede også meget på, at Anders havde været i Vandløse, for teglbrænder Lauritsen havde ikke set ham i lang tid.

Nielsen hævdede også, at de 10 kroner selvfølgelig var fattigunderstøttelse, og i øvrigt ikke ydet på én gang, men ad tre omgange, så vidt Nielsen huskede. Han nægtede iøvrigt nu at

frafalde sagen, med den begrundelse, at man ikke kunne stole på Anders Jespersen.

Anders indrømmede, at han vidste, at Nielsen var sognerådsmedlem og fattigforstander, og at han havde søgt lånene, fordi han manglede det nødvendige til livets ophold. Han indrømmede også, at han havde modtaget pengene i to omgange, med 8 og 2 kroner, men fastholdt stadig at det drejede sig om lån.

Deri havde han dog ikke ret, for de pågældende udbetalinger er opført i Tåstrup-Ugerløse fattigprotokol som udbetalt til Anders Jespersen, og må derfor betegnes som fattigunderstøttelse. <2>

Da Anders Jespersen således indrømmede, at han gentagne gange havde løjet for retten, bestemte dommeren, at han ikke kunne løslades, men at sagen måtte gå sin gang.

Det var væsentligt for dommen, om Nielsen var blevet fornærmet i sin egenskab af sognerådsmedlem og fattigforstander, eller om det var som privatmand. Anklageren hævdede, at når Anders spurgte Nielsen, om denne havde skrevet til herredsfogeden om at få ham anbragt på tvangsarbejde, var det netop i hans egenskab af sognerådsmedlem at spørgsmålet blev stillet. Det samme gjaldt Nielsens tilhold til Anders om at skaffe sig beskæftigelse. Det var igen i sin egenskab af sognerådsmedlem og fattigforstander, at Nielsen gav det. Anklageren betegnede også udtrykket "udspekuleret gavtyv" som aldeles uberettiget og ærekrænkende. Han havde også derved tilsidesat den respekt, han som fattiglem var Nielsen skyldig, ikke alene som en særdeles agtet mand, men også som sognerådsmedlem og fattigforstander. Derfor mente anklageren, at straffen burde fastsættes til 3 måneders fængsel.

Forsvareren hævdede derimod, at Anders' forspørgsel ikke kunne være tilstrækkelig til, at forholdet blev inddraget under fornærmelse af embedsmand. Begge befandt sig jo som privatmænd i købmandshandelen. Desuden hævdede forsvareren, at udtrykket "gavtyv" ikke indeholdt noget absolut ærekrænkende. Dels fordi det ofte brugtes i spøg, dels som en betegnelse af, at den pågældende i sin færd havde vist snildhed og behændighed. Forsvareren mente derfor, at Nielsen ikke havde behøvet at udlede nogen egentlig fornærmelse af Anders Jespersens ord, og påstod derfor Anders frifundet.

Men trods forsvarerens forsøg på bortforklaring blev Anders

alligevel dømt efter straffelovens § 101, der omhandler den, der med hån, skældsord eller anden fornærmelig tiltale overfalder en embedsmand under udførelsen af hans embede eller bestilling eller i anledning af samme.

Dommeren mente også, at der ikke kunne være tvivl om, at udtrykket "en udspekuleret gavtyv" var fornærmelig, og Anders blev derfor d. 7 august dømt til fængsel på vand og brød i fire dage, samt til betaling af sagsomkostninger. Disse omkostninger beløb sig til 35 kroner og 58 3/4 øre, som Anders blev krævet for, efter at han havde udstået straffen. Men da han erklærede, at han ikke kunne betale og intet ejede, slap han.

KAP 13. EN GAMMEL SAG OM EN FRAKKE

I begyndelsen af 1880 optrådte Anders igen i retten. Der var nu gået et halvt år siden fornærmelsen af sognerådsmedlem J. Nielsen, men det betyder ikke, at Anders i den tid havde levet et pletfrit liv, som det senere vil fremgå.

Arsagen til, at Anders nu igen blev indestævnet var, at han efter en auktion havde taget en frakke, som en kammerat havde købt, og beholdt den. Auktionen fandt sted d. 18 april 1879, og tyveriet skete samme dag, men der er ingen forklaring på, at sagen først kommer for retten d. 28 januar 1880. Årsagen må dog nok skyldes anmelderen.

Den bestjålne var stenhugger Christen Hansen af Mølleborup, der forklarede, at han havde købt frakken på en auktion i Kyrringe for 6 kroner. Anders havde taget frakken og var løbet med den, selv om Christen havde forlangt frakken tilbage. Anders, der var blevet anholdt dagen før, forklarede, at der var tale om en handel. Frakken havde været for snæver til, at Christen kunne bruge den. Derfor havde Anders købt den af Christen for det samme, som Christen havde givet, nemlig 6 kroner. At Anders' fremstilling var rigtig fremgik - mente han - af den kendsgerning, at Christen senere havde krævet ham for de 6 kroner, som han iøvrigt stadig ikke havde fået. Christen Hansen mente, at han kunne føre et vidne til bevis for, at frakken var blevet frarøvet ham, mens Anders påstod, at der ikke havde været andre til stede under handelen.

Også denne gang måtte Anders forklare, hvorledes han arbejdede og levede. Han oplyste, at han siden d. 1 november 1879 havde boet hos Claus' enke på Stibjerg, og dels tærsket for hende, dels for husmændene Jens Clausen og Ole Rasmussen i Mølleborup. Desuden havde han kørt jord for smeden på Stibjerg, men var endnu ikke færdig med dette arbejde. Endvidere havde han hjulpet enken med andet forefaldende arbejde, og der stod bl.a. et par læs brændsel, som han havde lovet at skære for hende. Den slags løst arbejde var alt, hvad han havde, indtil forårets markarbejde begyndte.

Han påstod, at han kun to eller tre gange havde været på krybskytteri, men at han hver gang havde været så uheldig at blive opdaget. Indrømmelsen var uundgåelig, da han allerede dagen efter skulle møde som tiltalt for tre overtrædelser af jagtlo-

ven. Men flere end disse tre bekendte tilfælde ville han ikke indrømme. Ikke desto mindre står der i indledningen til forhøret, at dommeren havde givet ordre til, at "Anders Jespersen, der ernærer sig ved ulovlig jagt" skulle anholdes. Han var åbenbart almindeligt anset for krybskytte.

Arrestationen var en følge af hans fortid som tidligere straffet, selv om det ikke tidligere var sket i anledning af tyveri.

Dels ville man sikre sig hans tilstedeværelse i retten, dels skulle han forhindres i at indvirke på forhøret.

Men dommerens tillid til anmelderen Christen Hansen var ikke stor, og han tvivlede på, at der ville komme noget ud af den sag. Men han ønskede at sætte en bom for Anders' besværlige lediggang ved at overbevise ham om, at han var løsgænger og sende ham tilbage til St. Tåstrup sogn med et løsgængertilhold. Derfor bad dommeren sognefogeden om at undersøge, hvorledes det forholdt sig med Anders' påstande om arbejde i vinterens løb. Svaret var, som man kunne forvente, når man tænker på Anders' tidligere omgang med sandheden.

Claus' enke på Stibjerg, Ane Katrine Nielsdatter, erklærede, at Anders kun havde tærsket 2 tdr rug for hende engang i efteråret. Siden havde han ikke arbejdet for hende, undtagen når han besøgte sin moder, der boede hos Ane Katrine Nielsdatter. Da var det sket, at han havde hentet en spand vand, eller vandet koen eller lignende småtjenester, men dem havde han aldrig fået noget for, og havde heller ikke ønsket det. Kost og logi fik han hos moderen.

Smeden på Stibjerg erklærede, at Anders havde hjulpet ham med at køre jord en enkelt dag og fået 35 øre for det. Hos Jens Clausen havde han været 2 dage i ugen efter Mikkelsdag, og ikke siden. Ole Rasmussen kunne ikke huske det så nøje, men mente, at Anders havde været hos ham 5-6 dage, men det var før november.

Det næste retsmøde var d. 2 februar, hvor Christen Hansen begyndte at trække i land. Det var ikke med hans gode vilje, at han havde ladet Anders få frakken på kredit. Han fandt det noget egenmægtigt af Anders, at han først havde taget frakken på, og derefter tilbudt betaling, men han kunne ikke nægte, at han tilsidst havde indvilliget i handelen.

Men han forklarede ikke hvorfor han havde ventet så længe med at bringe sagen for retten. Han var muligvis blevet træt af at vente på betalingen, så der kan være tale om en hævn.

Dommeren gjorde derfor ikke mere ved sagen, men gav Anders et løsgængertilhold. Han beordrede Anders til omgående at henvende sig til sognerådet og følge dets anvisning til arbejde. Hvis han ikke henvendte sig, eller hvis han forlod arbejdet, ville han blive tiltalt og straffet for løsgængeri. Derpå blev han samme dag løsladt.

Mens Anders sad i arresten i forbindelse med sagen om frakken, blev der ført de tre tidligere nævnte jagtsager mod ham. De var alle tre anlagt af Baroniet Zeuthen mod ham. Hvori overtrædelserne bestod, nævnes ikke. Der henvises kun til de paragraffer, Anders har overtrådt.

Den ene af klagerne er dateret d. 31 oktober og drejer sig om overtrædelse af jagtlovens § 16. Denne paragraf omhandler den, der antræffes med skydevåben eller jagthund på anden mands grund, uden at det er bevist, at han har udøvet jagt, og den, der uden tilladelse på anden mands grund bemægtiger sig vildt, som han har såret på egen grund.

Da Anders næppe kan have haft nogen jagtret, er det nok første del af paragraffen, der er overtrådt, dvs. at han er grebet på Tølløsegårdens område med bøsse.

De to andre klager er daterede d. 31 oktober og 27 januar. De drejer sig begge om overtrædelse af § 17 og omhandler den, der jager på steder, hvor han ikke har jagtret, uanset om han fælder noget vildt.

At to af klagerne er dateret samme dag, 31 oktober, betyder ikke, at overtrædelserne er begået denne dag. Det drejer sig kun om, at baroniets klager er afsendt denne dag, og lovovertrædelserne kan godt være foregået langt tidligere.

Sagerne blev afgjort således, at Anders inden udgangen af maj måned, altså med 4 måneders frist, skulle betale en bøde til baroniet Zeuthen for overtrædelserne af § 16 og 20 kr for hver overtrædelse af § 17. Desuden 5 kroner i sagsomkostninger for hver sag. Det vil sige, at Anders i løbet af 4 måneder skulle betale 65 kroner. Det har helt sikkert været umuligt for ham, og han har nok måttet afsone bøderne, selv om der ikke kan findes oplysninger om det.

KAP 14. LØSGÆNGERI IGEN

Dommeren henviste d. 2 februar Anders til at henvende sig til sognerådet for at få anvist arbejde. Hvordan gik det? Ja, allerede d. 12 februar blev han igen anholdt, sigtet for overtrædelse af løsgængertilholdet.

Han forklarede i retsmødet d. 13 indgående om sin færd i de mellemliggende dage. Efter at være blevet løsladt d. 2 februar kl 5 om eftermiddagen gik han hjem til sin moder på Stibjerg, hvor han ankom kl 2 om natten. Det vil sige, at han har været ni timer om at gå et par og tyve kilometer, men han havde muligvis været inde et par steder undervejs. Eller der kan have været noget i vejen med benene.

Dagen efter sendte Anders sin moder op til sognerådsformand Chr. Schnack i Merløse med brevet, og forklarede i retten, at han ikke selv kunne gå, da han havde en benskade. Imidlertid var sognerådsformanden ikke hjemme, så hans moder kunne ikke aflevere brevet.

Først om onsdagen mødte hans moder op ved et sognerådsmøde i Ugerløse, men fik at vide, at sognerådet allerede havde skrevet til politimesteren i Holbæk. Om torsdagen gik Anders så selv op til et af sognerådets medlemmer, farver Nielsen, men fik kun den besked, at han skulle henvende sig til sognerådsformanden.

Det gjorde Anders så om fredagen, og Schnack gav ham et brev til gårdmand Peder Larsen i Havebørup, hvor han skulle arbejde i 3 dage. Han gik så mod Havebørup, men undervejs mødte han en mand, som han kendte, men hvis navn han ikke kunne huske, som sagde, at der vistnok var en plads ledig på Nyrupsgården hos proprietær Brandt. Derfor gik han i stedet til Nyrupsgården, men fik at vide, at pladsen allerede var besat. Senere rettede han det til, at han ikke nåede Nyrupsgården, fordi han allerede undervejs fik at vide, at pladsen var besat.

Om lørdagen gik Anders til marskandiser Lars Christensen i Tåstruphusene, hvor han skar brænde. Brevet til Peder Larsen blev ikke afleveret. Han skulle have meldt sig hos Christian Schnack om søndagen, men i stedet besøgte han sin moder på Stibjerg og husmand Hans Sørensen på Merløse Bagmark. Derefter gik han til Bukkerup, hvor han overnattede hos sin brodersøn

Hans Chr. Pedersen. Om mandagen d. 9 besøgte Anders igen sin moder, og derefter gik han til Hans Sørensen, hvor han var resten af dagen samt om tirsdagen. Om onsdagen arbejdede han igen for marskandiser Lars Christensen og om torsdagen for Hans Sørensen. Derfra var han på vej til brevsamlingsstedet med et brev, da han først blev antastet af sognerådsformanden, og derpå anholdt af sognefogeden.

Disse begivenheder viser klart Anders Jespersens selvstændighedstrang og uvilje mod fattigvæsenet, idet han så vidt muligt undgik at rette sig efter sognerådet, og i stedet søgte selv at skaffe sig arbejde. Men de viser også, at sognerådet nu var træt af Anders og ikke havde i sinde at give ham nogen snor. Da han ikke, som han skulle, selv kom med brevet, blev han øjeblikkelig meldt til politiet. Især fordi budet ikke havde givet nogen oplysning om Anders' opholdssted.

Brevet, som Anders var på vej til brevsamlingsstedet med, da han blev anholdt, var stilet til herredsfogeden. Heri forklarede han, at han nu havde fået et opholdssted og lidt arbejde, indtil han kunne få en fast plads. Anders bad derfor herreds-

*Deres Yrkelige Herredsfod da jeg nu har fået
lidt arbejde og opholdstid til at jeg kan få en fast plads
Høber jeg at Herredsfoden er saa god imod mig at jeg
kan nødig at gå saa langt i bygnen og hender jeg
fået tilladelse til at blive hos Peter det blev her for
at Herredsfoden og skal thro det er udarbejdet.*

Enkøiedig

Anders Jespersen.

*Anders Jespersen Herredsfod tilladelse til at opholdes sig
til at han kan få en fast plads.*

Hans Hans Sørensen.

Mordise Dagmark.

Samlagt i Herred og Sogneråd Herredens Sælssted p. 19. Februar 1882

Nårde

Anders Jespersens brev til herredsfogeden, om at han havde fået arbejde og ophold. Afskrift i Holbæk Amts arkiv, journalsag 108/1882.

fogeden om at sørge for, at han ikke behøvede at gå på omgang i sognet. Nederst på brevet havde husmand Hans Sørensen skrevet, at han havde givet Anders tilladelse til at opholde sig hos ham, indtil han fik en plads.

Dommeren, der efterhånden kendte Anders og hans omgang med sandheden, bad igen sognefogeden i St. Tåstrup om at undersøge, hvorvidt Anders' forklaring var rigtig.

Det gjorde sognefogeden, og han rapporterede, at Anders Jespersen var kommet til Lars Christensen lørdag, og havde fået lov til at save brænde. Om onsdagen var han igen kommet, men havde forladt sit arbejde ved middagstid. Han havde ikke fået noget for det, fordi han i forvejen skyldte Lars Christensen penge.

Hos Hans Sørensen kom Anders tirsdag d. 10 og hjalp med at flytte en stak ind. Han kom igen d. 11 om eftermiddagen og gik d. 12 om morgenen. Han fik ingen betaling, da han gerne ville arbejde for kosten.

Christian Schnack forklarede også nærmere om, hvad han havde pålagt Anders. Anders var kommet til ham d. 6 om morgenen med en anmodning fra herredsfogeden om, at Schnack ville give Anders en attest på, at han havde meldt sig, som Anders så selv skulle bringe herredsfogeden. Men den troede Schnack ikke på. Han gav derimod Anders det før omtalte brev til Peder Larsen i Haveborup.

Samme aften kom Anders tilbage uden at have været hos Peder Larsen. Han forklarede, at han ikke havde været hos Larsen, fordi han selv var i stand til at skaffe sig arbejde. Han kunne for det første være en 5-6 dage hos postbudet i Tåstrup. Da Schnack svarede, at dette ikke var fast arbejde, forklarede Anders, at han var blevet tilbudt en stilling som røgter på Marienlund (Nyrupsgården). Hvis han kom dagen efter og viste Schnack sin skudsmålsbog, at han var fæstet dertil, ville det da være godt?

Hertil svarede Schnack: "Da jeg ikke er hjemme i morgen, kan du komme søndag morgen og vise mig, at det forholder sig, som du siger. Jeg vil endnu denne gang tro dig." Men Anders kom ikke søndag morgen. Den 12 kørte Schnack ned til Anders' moder for at pålægge hende at anmelde til ham, når Anders kom. Der traf han Anders, og afleverede ham til sognefogeden.

Anders havde således stadig kun noget tilfældigt arbejde, og

da han havde prøvet at undgå at komme til at gå på omgang i sognet, og ikke havde rettet sig efter løsgængertilholdet, blev han idømt sin hidtil hårdeste straf. Nemlig 30 dages tvangsarbejde på Holbæk Amts Sygehus samt Arbejds- og Dåreanstalt. Derfra blev han løsladt d. 21 marts kl 8 3/4 om formiddagen og modtog derpå endnu et løsgængertilhold.

Efter at han var kommet hjem til St. Tåstrup sogn blev han af sognerådet anbragt i tjeneste hos gårdmand Peder Larsen i Haveborup. Men denne tjeneste forlod han sidst i maj, og tog derefter selv tjeneste hos gårdmand Christen Hansen, også i Haveborup. Aftalen var først, at Anders skulle have 80 kroner i løn for tiden indtil d. 1 november, men det blev ændret til, at han i stedet skulle have 66 øre om dagen indtil høst, og 1 krone om dagen i høsttiden, foruden kost og logi. Han fik dele af lønnen udbetalt efterhånden, og da han d. 4 september forlod Christen Hansens tjeneste fik han restbeløbet 22 kroner udbetalt.

Efter at have forladt Christen Hansen fik Anders arbejde i 3 dage hos høker Peder Hansen i Mølleborup, og derefter hos madam Petersen i St. Tåstrup, hvor han skulle tærse sæden. Han blev imidlertid syg og kunne ikke arbejde i en periode på 11-12 dage, og var derfor ikke færdig med at tærse kornet, da han igen blev anholdt.

Det er tidligere nævnt, at lægdsrullen viser, at Anders i 1863 flyttede fra St. Tåstrup til Haraldsted sogn. Men skal man tro lægdsrullen, blev Anders boende i Haraldsted sogn i mange år. Han havde nemlig undladt at melde flytning til lægdsmanden.

Men nu i 1880 var det gået op for lægdsmyndighederne, at Anders i længere tid ikke havde boet i Haraldsted sogn, og et brev blev derfor sendt til herredskontoret i Holbæk med anmodning om at få bragt orden i lægdsrullerne, samt Anders straffet for overtrædelse af værnepligtsloven.

Anders blev derfor stævnet til at møde for retten d. 28 august og dommeren skrev endda, at hvis Anders inden retsmødet kunne sende ham et flyttebevis fra lægd 69, Haraldsted sogn, til lægd 21, St. Tåstrup sogn, ville han ikke blive idømt bøde. Stævningen blev forkyndt d. 21 august på Christen Hansens gård i Haveborup. Men da Anders ikke var hjemme, blev den forkyndt for Christen Hansens datter Christiane, der lovede at fortælle Anders om stævningen. Det gjorde hun også, men Anders på-

stod senere, at hun kun havde fortalt ham, at han skulle møde i retten, og ikke nævnt dommerens tilbud om, at han kunne slippe for bøde ved at sende et korrekt flyttebevis. Og så mødte han iøvrigt ikke i retten.

Efter at Anders havde forladt Christen Hansens tjeneste havde denne meddelt det til sognerådet. Og da sognerådet ikke vidste, hvor Anders opholdt sig, og han ikke, hvad han skulle som fattiglem, havde meldt sig til sognerådet, blev han igen meldt til politiet som løsgænger,

at sige, at sognerådet var helt uvidende om Anders' opholdssted, er ikke helt rigtigt. Sognerådet havde hørt nogle rygter om, at han opholdt sig hos broderen Jacob i Mølleborup, når han da ikke var på jagt eller i svirekomplot. Og det vidste også, at han trods adskillige tidligere advarsler ikke kunne holde sig fra fattighuset. Dér boede jo undertiden nogle af hans venner, og de tomme stuer kunne jo friste, hvis han manglede husly.

En aften i begyndelsen af november havde Anders Jespersen sammen med Anders Neumann og en tredje person siddet og drukket i Tåstrup fattighus. I aftenens løb var en af de andre fattiglemmer ved navn Peder Karl Rasmussen kommet ud af sin stue, og en af svirebrødrene slog to tænder ud på ham. Dermed var sognerådets tålmodighed også slut, og nu sørgede man for, at han blev anholdt. Det skete d. 14 oktober.

Anders blev stillet for retten d. 15, og indrømmede, at han i marts havde fået et løsgængertilhold. Men han mente, at sognerådet havde givet ham tilladelse til selv at tage tjeneste, hvor han ville. Men det var en sag, der krævede nærmere undersøgelse, så han blev sat i arresten.

Ved det næste retsmøde dagen efter indrømmede han, at han havde overtrådt værnepligtsloven ved ikke at melde flytning. Han kunne til gengæld ikke forstå, hvorfor sognerådet ville have ham inddraget under sig. Han havde med sognerådets stiltiende samtykke selv fæstet sig til Christen Hansen, således at tjenesten skulle ophøre, når der var høstet. Desuden skyldte han ikke sognerådet urefunderet fattigunderstøttelse.

Han benægtede også at have stødt tænderne ind på Peder Carl Rasmussen. Han mente, at Anders Neumann var gerningsmanden. Derimod indrømmede han, at han en søndag først i september havde været på krybskytteri.

Hovedpunktet i anklagerne mod Anders Jespersen var overtrædelsen af løsgængertilholdet, og i et senere retsmøde blev sognerådsformand Christian Schnack indkaldt for at vidne. Han forklarede, at Anders var blevet anbragt hos gårdmand Peder Larsen i Haveborup. Denne tjeneste forlod han imidlertid uden tilladelse, men nogle dage senere kom Christen Hansen til Schnack og fortalte, at Anders havde fået tjeneste hos ham. Og det havde sognerådet ikke noget imod. Anders forlod Christen Hansens tjeneste i september, igen uden sognerådets tilladelse. Det var heller ikke rigtigt, at Anders ikke skyldte sognerådet urefunderet fattigunderstøttelse. Sognerådet havde skam haft adskillige udgifter af ham, som ikke var blevet tilbagebetalt. Men han kunne ikke på stående fod opgive beløbets størrelse.

Men Schnack indrømmede, at sognerådet ikke havde blandet sig i Anders' forhandling med Christen Hansen om løn, tjenestetid m.v.

Anders forklarede til gengæld, at han ikke havde forladt Peder Larsens tjeneste. Han var blevet jaget væk en morgen på grund af drukkenskab, og samme dag fik han arbejde hos Christen Hansen. Efter at han havde forladt tjenesten havde han været uden arbejde i nogle dage, indtil han fik det før omtalte arbejde hos Peder Hansen og madam Petersen. I den tid havde han bl.a. opholdt sig hos sin broder Jacob i Mølleborup. Han indrømmede, at sognerådet havde haft urefunderede udgifter på ham, men mente ikke, at han skyldte noget, fordi han aldrig var blevet krævet for pengene. Men han mente, at når han selv havde fæstet sig bort, med sognerådets samtykke, stod han ikke længere under dets tilsyn og kunne tage arbejde, hvor han ville.

Dommen faldt d. 1 november. Dommeren mente, at Anders, efter at han med sognerådets stiltiende samtykke selv havde fæstet sig til Christen Hansen og modtaget arbejds løn af ham, var berettiget til at tro, at sognerådet havde fritaget ham for tilsyn. Han blev derfor frifundet for at have overtrådt løsgængertilholdet.

Derimod blev han idømt en bøde på 20 kroner for overtrædelse af værnepligtsloven, en forseelse, han havde tilstået, og samtidig skulle han betale sagsomkostningerne. Han kunne i øvrigt ikke betale bøden, og kom derfor til at afsone den med 5 dages

fængsel fra 26 november til 1 december, en periode, hvor han i forvejen sad arresteret i forbindelse med en retssag.

Men Anders' udestående med militæret indskrænkede sig ikke blot til undladelsen af at melde flytning til lægdsrullen. Han var også udeblevet fra en mønstring, og idømt 1 dags fængsel, som han kom til at afsidde fra 1 til 2 november.

Da Anders blev løsladt d. 2 november modtog han et nyt løsgængerartilhold. Efter dette skulle han henvende sig til sognerådets formand Christian Schnack straks efter sin hjemkomst, og hvis Schnack ikke var hjemme, skulle han henvende sig til bestyreren på fattiggården, og blive på fattiggården, indtil sognerådet havde truffet bestemmelse om, hvor han skulle anbringes.

Hvis sognerådet anviste ham ophold på fattiggården, måtte han ikke forlade den uden sognerådets tilladelse, han måtte ikke forlade et anvist arbejdssted uden sognerådets tilladelse. Det nævnes udtrykkeligt, at han ikke må egen hånd måtte fæste sig bort eller tage dagleje.

Denne gang skulle der nemlig ikke kunne herske nogen tvivl om, at Anders Jespersen var under fattigforsorg.

KAP 15, MAREN KIRSTINES LØN

Da Anders Jespersen d. 2 november kl 11 om formiddagen forlod Holbæk arrest, blev han forsynet med et tvangspas, som han skulle aflevere til Christian Schnack. Han meldte sig da også pænt hos ham samme aften, og fik da besked om at begive sig til fattiggården. Men Anders protesterede. Han ville gerne besøge sin lille datter, der var i pleje hos hans broder Jacob. Han fik derfor lov til at vente med at møde på fattiggården indtil næste dag kl 12.

Men Anders meldte sig ikke på fattiggården næste dag, og i øvrigt heller ikke nogen af de følgende dage. I stedet opholdt han sig forskellige steder i sognet, indtil han d. 14 november igen blev anholdt, sigtet for overtrædelse af et løsgængertilhold. Men denne gang var der også en alvorligere anklage imod ham.

Anders havde som nævnt flere brødre, der alle var gift og havde børn. Et af disse børn var Maren Kirstine Jespersen, datter af Jacob Jespersen og Ane Marie Danielsdatter. Hun var født d. 17 august 1861 og altså nu 19 år gammel. Hun tjente hos gårdmand Christen Hansen i Haveborup, i hvert fald fra 1 maj 1880, og havde således en tid tjent sammen med sin farbroder Anders. Hendes kammer lå i den vestre ende af stuehuset, og havde et vindue lige ud til landevejen, og der var en dør fra pigekammeret ud til gårdspladsen. Anders kendte forholdene, fra den tid han tjente på gården og havde tit været på hendes kammer.

Maren Kirstine modtog sin løn for sommeren 1880 d. 1 november. Den beløb sig til 30 kroner, i tre tikronesedler, som hun lagde ned til sine andre penge, der lå i en pung i hendes kiste. Den 2 november efter middag så hun, at pengene var i kisten. Hun havde været i sit kammer ved sekstiden om aftenen. Da hun kom ud i kammeret kl 8 for at hente et tørklæde til at tage på til aftenmalkningen, bemærkede hun, at vinduet stod åbent. Men det var først næste morgen, at hun opdagede, at pungen med hendes penge, 64 kroner, var væk.

Det var sådan set ikke et spørgsmål om, hvem der var tyven. For det kunne ikke være andre end farbroder Anders. Hun havde ganske vist ikke set ham i nærheden af gården for nylig, og hun havde heller ikke hørt om at andre havde set ham, men der

kunne ikke være tale om andre. Og Christen Hansen og hans familie var ganske enige med hende.

Men hvad havde Anders foretaget sig den eftermiddag og aften. Som nævnt havde han forladt arresten kl. 11, og kl. 3 om eftermiddagen var han kommet til sin moder på Stibjerg. Ved 5-tiden gik han over til Johan Larsson, der var født i Sverige og derfor blev kaldt Svenske Johan eller Johan Svensker. Der blev han til kl 7 om aftenen, hvor han forlod dem for at melde sig til sognerådsformanden. Han kom tilbage ved 8-tiden og blev der resten af aftenen. Han overnattede på Stibjerg, hos blikkenslager Lorentsen. Han havde ganske vist sagt, at han ville besøge sin lille datter Anna, der var i pleje hos hans broder Jacob. Men da han kom tilbage til Stibjerg kom han i et drikkelag, og så blev klokken for mange til, at han kunne besøge broderen. Især fordi han kunne regne med, at han ikke ville få lov til at overnatte hos ham.

Men han besøgte heller ikke sin datter næste dag, eller den næste dag igen. Han forklarede senere, at grunden til at han udsatte besøget var, at han skyldte broderen plejefenge for Anna, og det lyder meget sandsynligt. Men d. 13 november besøgte han dog broderen. Ikke så meget for at se til datteren som for at rense sig for beskyldningen om at have stjålet pengene fra Maren Kirstine. Men det lykkedes ikke. Jacob sendte bud til sognefogeden om, hvor Anders var at finde, og han blev arresteret næste dag.

Men i retten fastholdt Anders sin benægtelse af, at han havde stjålet. Politiet havde ganske vist fået oplyst, at Anders d. 3 november havde fået vekslet en seddel i Merløse kro, men han forklarede, at han havde fået 3 kroner af sin moder, og han havde gemt 10 kroner i foret på sin gamle frakke før han blev arresteret sidste gang. Og det var disse ti kroner han havde fået vekslet. Han havde betalt pengene til tjenestekarl Hans Peder Hansen, der havde tjent gmd Peder Larsen i Haveborup om sommeren, men nu arbejdede hos hørsvinger Christian Pedersen i Kirke Eskildstrup.

Anders forklarede også, at han havde fået 10-kronesedlen af Johan. De havde handlet, og Johan havde fået en bøsse, et lommeur og en frakke i bytte for en anden frakke og 6 eller 7 kroner.

Desuden forklarede Anders, at han siden d. 6 november havde vandret rundt i Sorø birk og Løve herred for at søge arbejde,

og han havde fået løfte om arbejde på Sæbygård.

Denne forklaring rettede han dog straks til, at han havde hørt, at de manglede folk på Sæbygård.

Han havde ganske vist ikke haft nogen penge, men han havde heller ikke haft behov for det. For flere steder, hvor han havde været inde for at søge arbejde, havde han fået mad, og han havde overnattet i stakke og lader.

Men da han havde overtrådt løsgængertilholdet, blev han hensat i arresten.

Tre dage senere, d. 18 november, blev han igen fremstillet for retten, hvor politiassistent Samuelson fremlagde sin rapport. Anders' forklaring om at have haft 10 kroner liggende fra tidligere, kunne derefter forkastes.

Efter at Anders nemlig var kommet tilbage til Johan Larsson ved 8-tiden d. 2 november, havde de siddet og drukket en times tid, og snakket om forskelligt. Pludselig havde Anders spurgt Johan, om han ville give Anders 70 kroner for den frakke, han havde på. Dertil svarede Johan: "Ja hvis alle de forlangte penge ligger i frakken", for selve frakken var værdiløs.

Anders tog derpå fire tikronesedler op af lommen og lagde dem på bordet, samtidig med at han fortalte, at han havde flere penge. Han havde tjent dem ved krybskytteri. Dagen efter havde Johans søn vekslet den før omtalte tikroneseddel for Anders på Merløse kro. Samme dag gav Anders 6 kroner til Johan og 4 kroner til hans hustru Ane Sophie Olsen, og flere 25-ører til deres børn.

Den 5 november havde Anders betalt 7 kroner af på en gæld på 20 kroner til Hans Peder Hansen, og havde foræret 1 krone og flere 25-ører til Isaacsens børn på Stibjerg.

Endvidere kunne Samuelson forklare, at Johans søn rimeligvis havde vekslet flere sedler for Anders, ligesom Isaac Abrahamssens søn havde vekslet en.

Samme dag blev Jacob Jespersen afhørt. Han forklarede, at han ikke vidste andet om tyveriet end hvad hans datter havde fortalt. Anders var kommet til ham d. 13 om aftenen, og havde overnattet hos ham. Næste morgen var han blevet anholdt af sognefogeden, som Jacob havde sendt bud efter.

Det var også rigtigt, at han havde en datter af Anders i pleje. Han skulle have 40 kroner hvert halvår i plejepenge, og de betaltes af Anders og Sophie Johnsen i forening, men for tiden havde han 14 kroner til gode.

Maren Kirstine Jespersen forklarede, at Anders ofte havde været inde på hendes værelse, mens han tjente på gården. Han kendte således forholdene godt og vidste, at hun ikke plejede at låse sin kiste, og at vinduet var råddent forneden og ikke lukket med haspe, men med søm. Muligvis vidste han også, at hun havde 34 eller 35 kroner i kisten.

Johan Larsson bekræftede den forklaring, han havde afgivet til Samuelsens rapport, og forklarede også, at han havde vekslet en tikroneseddel for Anders.

Anders må have forstået, at i længden ikke kunne nytte at vedblive at nægte tyveriet. For nu tilstod han, og udbyggede tilståelsen i retsmødet d. 23 november.

Efter at han d. 2 november om aftenen havde været hos Christian Schnack, gik han mod Mølleborup for at besøge sin lille datter. Undervejs bestemte han sig til, at han ikke ville ind på fattiggården. Han besluttede sig til at prøve at låne nogle penge af broderdatteren Maren Kirstine. Han gik derfor ind i Christian Hansens gård og ind i pigekammeret, hvor han sad og ventede på hende. Da han havde ventet en fem minutter åbnede han kisten og opdagede pungen. Der var ikke lys i kammeret,



men han følte i pungen og mærkede, at der var penge i. Han stak pungen til sig, og da han nu var bange for at blive set, hvis han gik over gårdspladsen, skubbede han vinduet op, og krøb gennem det ud på vejen. Han tog pengene, der beløb sig til 4 tikronesedler, 3 tokroner og nogle småpenge, og kastede

pungen fra sig på marken. På grund af mørket kunne han ikke se, om et par sedler blæste bort eller måske blev i pungen. Han havde i hvert fald ikke taget mere end 46 kroner.

Han havde derefter begivet sig tilbage til Johan Larsson, hvor han fik mere at drikke, men kunne ikke huske, hvad der ellers var foregået dér. Han kunne således ikke huske, at han havde pralet med pengene eller tilbudt at sælge sin frakke for 70 kroner.

Da Anders blev foreholdt, at hans tilbud om at sælge frakken for 70 kroner tydede på, at han havde stjålet 66 kroner, skyndte han sig at forklare, at når han havde tilstået at have stjålet de 46 kroner kunne han jo lige så godt have tilstået de 66 kroner, hvis han virkelig havde stjålet så mange. Han mente, at Johan Larsson enten havde hørt eller husket forkert. Og Johan havde i øvrigt kun set ham i besiddelse af 4 tikronesedler.

De stjalne penge blev hurtigt brugt, dels til betaling af gammel gæld og dels til drikkeri, og da han gav sig på vandring havde han ingen penge tilbage.

Politiassistent Samuelson forklarede, at han havde undersøgt Maren Kirstines kammer. Der var et vinduesfag bestående af to enkelte vinduer, der var gamle og halvrådne og tilsømmet udefra. Det ene af vinduerne var brudt op. Han antog, at det var sket udefra ved et rask tag i den nederste del af vinduet, hvor der på grund af råddenskab var en temmelig stor åbning mellem vinduet og karmen. Men vinduet kunne lige så godt, eller lettere, være stødt op indvendigt fra.

Anklageren udfærdigede sit indlæg d. 27 november. Han godtog ikke Anders' forklaring om, at han havde til hensigt at låne penge af Maren Kirstine og at tyveriet var uoverlagt. Hvis Anders virkelig ville have lånt penge, ville han have opsøgt broderdatteren i stuen, hvor der var lys, i stedet for at vente på hende i det mørke kammer. Han måtte også have kunnet forudse, at hun ikke ville låne ham penge. Dels fordi hun kendte ham og vidste, at han svirede sine penge op, dels fordi hun som fattig tjenestepige selv havde hårdt brug for pengene. Han tvivlede også på, at Anders var kommet ind gennem gården, fordi gårdene på landet plejede at have lænkehund. Hvis Anders virkelig var gået gennem gården, ville hunden have gøet, og en eller anden ville være kommet ud af stuen for at undersøge,

om nogen var kommet ind i gården. Nej, Anders var snarere kommet ind i pigekammeret ved at opbryde vinduet.

Anklageren ønskede derfor Anders straffet efter straffelovens § 228, der omhandler første gang begået simpelt tyveri, der straffes med fængsel på vand og brød i ikke under 5 dage, men under skærpene omstændigheder med forbedringshusarbejde på indtil 2 år.

Det beløb, Anders havde stjålet, var efter anklagerens mening temmeligt betydeligt, men under hensyn til at Maren Kirstine var en fattig tjenestepige, blev tyveriet meget betydeligt. Og da beløbets størrelse kunne være en skærpene faktor, ønskede anklageren, at Anders skulle straffes med forbedringshusarbejde i 2 år, samt betale Maren Kirstine de 46 kroner tilbage. Hun havde tidligere tilbudt at ville nøjes med dette beløb i erstatning.

Men da anklageren mente, at det ikke var tilstrækkeligt oplyst, om Anders kunne være kommet ind i pigekammeret gennem gården, bad han om, at dette måtte blive undersøgt.

Ved et nyt retsmøde d. 29 november oplyste Samuelson derfor, at man kom ind i Christen Hansens gård gennem en ladeport, der som regel stod åben, i hvert fald mellem 7 og 8. Der var adgang til pigekammeret ad en dør fra gården, og der var gårdhund. Adgangen til pigekammeret var således åben for enhver, og især for en, der som Anders Jespersen kendte forholdene. Men ingen på gården havde set ham den aften.



Et nyt retsmøde blev afholdt d. 2 december, hvor Maren Kirstine forklarede, at aftenmalkningen begyndte kl 8, og der derfor ikke var noget mærkeligt i, at Anders havde sat sig til at vente på hendes kammer, indtil hun, som hun plejede, kom ud i kammeret inden malkningen begyndte. Anders kendte også hunden godt, og det var derfor ikke sikkert, at den havde gøet. Men hunden gøede i tide og utide, så selv om den havde gøet, da Anders kom var der ingen, der ville lægge mærke til det.

Anders forklarede, at han først havde tænkt på at gå ind i stuen. Men da han kom for at låne penge, og havde besluttet sig til at flygte for sognerådet, bestemte han sig i stedet til at vente på Maren Kirstine på hendes kammer. Han antog, at det ikke ville vare længe, inden hun kom. Han havde ikke sneget sig ind på gården, da han kom, for han kendte huset og havde lovligt ærinde.

Det var en anden sag, da han havde begået tyveriet og var bange for at blive opdaget. Derfor stødte han vinduet op og sprang ud den vej. Hunden gøede ikke, da han kom, men det var naturligt nok, da den jo kendte ham.

Forsvareren udfærdigede nu sit indlæg d. 4 december. Han mente ikke, at der var grund til at tvivle på, at tyveriet var uoverlagt. Der måtte ganske vist også tages hensyn til overtrædelsen af løsgængertilholdet, men forsvareren mente, at en straf af fængsel på vand og brød ville være passende.

Dermed var sagen sluttet, og domsafsigelsen blev fastsat til d. 6 december.

KAP. 16, EBERHARTS FRAKKE

Men inden denne dag modtog dommeren i Holbæk et brev fra Sorø by og birk, hvor birkedommeren F H Jørgensen skrev, at han havde hørt, at Anders Jespersen var blevet anholdt for tyveri. Derfor bad han om, at man ville vente med at slutte forhøret ved Merløse-Tuse herreder, indtil han kunne få optaget forhør om Anders Jespersens forbrydelser i hans jurisdiktion og sendt det til Holbæk, så Anders Jespersen kunne blive tiltalt for samtlige forbrydelser på én gang.

Anders blev derefter d. 9 december stillet for retten, tiltalt for bedrageri med hensyn til en frakke.

Forhistorien var, at Anders i efteråret 1879, altså et år tidligere, var kommet til købmand Eberhart i Brandstrup i Tersløse sogn. Han havde solgt købmanden et stykke vildt og tilbudt at skaffe mere, hvis han kunne låne en bøsse. Eberhart havde ikke noget imod at være hælør for en krybskytte, og da han havde et gevær, som han havde lånt af slagter Olsen fra Havremarken, lånte han det videre til Anders. Det kunne der efter Eberharts mening ikke ske noget ved, for hans karl Niels Christian fulgte med på jagten. Samtidig fik de en frakke til at skjule geværet med.

De gik på jagt, men opgav efter kort tids forløb uden at have fået skudt noget. Anders overnattede hos Niels Christian Frederiksen, idet han lå i udhuset og havde den lånte frakke over sig som dyne. Den næste morgen ville Anders forsætte jagten, men Niels Christian ville ikke være med mere. Anders tog så af sted alene, idet han tog Eberharts frakke med sig. Heller ikke den dag gav jagten noget udbytte, og han gik derfor hjem, med både frakke og gevær, også fordi han følte sig dårlig. Eberhart ventede et par dage på at begge dele skulle blive afleveret, men skrev så til Anders og bad ham om at aflevere de to genstande. Anders skrev tilbage, at han ville bringe dem, så snart han blev rask, men at han var kommet til at rive det ene ærme på frakken itu.

Eberhart skrev så igen og tilbød, at han kunne beholde frakken for 8 kroner og geværet for andre 8, i alt 16 kroner. Eberhart havde nemlig selv i mellemtiden købt geværet af slagteren. Imidlertid fik Eberhart ingen penge af Anders Jespersen, og da han påstod, at han havde lånt frakken ud til Niels Chri-

stian Frederiksen, fik han denne til at erstatte frakken med 6 kroner. Der er derfor ikke noget at sige til, at Niels Christian gerne ville have frakken tilbage, eller at hans venner ville hjælpe ham.

I midten af november, mens Anders som før omtalt mellem d. 6 og 13 november vandrede omkring efter arbejde, kom han igen til denne egn. Han havde aftalt at gå på jagt med Claus Frederik Sparwath. Sparwath vidste, at Eberhart havde mistet en frakke til Anders, og han overtalte derfor Anders til at gå med hen til Eberharts hus for at låne en bøsse. Forsøget lykkedes imidlertid kun delvist, idet Anders ikke ville gå med ind, men Sparwath beskrev Anders' frakke for Eberhart, der mente, at det var hans frakke, Anders gik med.

Det lykkedes ikke at låne et gevær hos Eberhart, men Anders lånte et af kurvemager J. P. Sørensen i Assentorp.

De gik nu på jagt den dag, onsdag d. 10 november, og om aftenen kom de til husmand Peder Thomsen i Lårup, Stenlille sogn. Sparwath havde en flaske brændevin med, og de fik nogle snapse. På et tidspunkt gik Sparwath og Peder Thomsen udenfor, og kort efter gik Anders også ud. Men lige så snart Anders var kommet ud, skyndte Sparwath sig ind i stuen, og da Anders lidt efter kom ind igen, savnede han straks sin frakke, der hele tiden havde ligget henslængt over en kiste. Anders regnede med, at Sparwath havde taget frakken og opfordrede ham flere gange til at udlevere den, men Sparwath blev vred, sprang ind på Anders og jog ham ud af stuen. Og da Peder Thomsen var bange for, hvad Anders i sin ophidselse kunne finde på, tog han bøssen fra ham.

Anders gik derpå ned til sognefoged Christiansen i Tjørntved for at få ham til at hjælpe sig med at få frakke og bøsse tilbage. Men klokken var mellem 12 og 1 om natten, og sognefogeden var ikke særligt glad for at blive vækket. Desuden var han alene hjemme og kendte ikke Anders, så han sagde, han kunne melde det på birkekontoret i Sorø, og lagde sig derefter til at sove igen. Han gik dog dagen efter ned til Peder Thomsen, der forklarede, at det var rigtigt nok. Han havde beholdt geværet.

Samme dag kom Sparwath tilbage med frakken, som han gav tilbage til Thomsen. Han ville have ham til at gå med op til sognefogeden, men det ville Thomsen ikke, fordi hans kone, der var syg, bad ham om at lade være. Om lørdagen kom kurvemager

J. P. Sørensen, som Anders havde lånt geværet af, og forlangte det tilbage. Thomsen havde været med, da Anders lånte geværet, og gav derfor Sørensen både bøsse og frakke. Sørensen afleverede senere frakken til landbetjenten. Bøssen skyndte han sig at sælge.

Ved forhøret i Sorø birk erklærede Eberhart, at Anders' frakke ikke var den, han havde lånt af ham. Han sagde også, at han havde lånt sin frakke til Niels Christian Frederiksen. En udskrift af forhøret blev sendt til Merløse-Tuse herred, hvor Anders også blev afhørt i sagen. Han hævdede, at det var ham, der havde lånt frakken, der skulle bruges til at skjule bøssen med, og at Eberhart, ved at kræve 8 kroner for frakken, havde solgt den til ham. Frakken var forlængst opslidt, men de 8 kroner var stadig ikke betalt.

Geværet, som Anders havde lånt af Eberhart, havde en lidt broget historie. Brødrene Johannes og Anders Neumann genkendte det nemlig som deres. De havde siddet på kroen sammen med slagter Christian Olsen, og dér havde slagteren lokket Anders Neumann, der var beruset, til at byde 100 kroner for slagterens hest og vogn. Da Anders var fattiglem og intet ejede, kunne handelen jo ikke blive til noget, og slagteren havde derfor tvunget Anders Neumann til at give ham geværet som erstatning. Brødrene Neumann mente, med rette må man sige, at slagteren havde brugt ufine metoder, og da de genkendte det gevær, Anders Jespersen havde, som deres, krævede de det tilbage, idet de dog betalte Anders 4 kroner for at undgå vrøvl. Senere havde de solgt geværet til traskokarl Christen Nielsen.

Men sagen om frakken fik ingen indflydelse på dommen. Dommeren mente, at det var tvivlsomt om Anders Jespersen kunne fældes for bedrageri på de vidneudsagn der var fremkommet, og at der ikke var nogen grund til at tvivle på, at hans egen fremstilling af sagen var rigtig. Nemlig at han havde lånt frakken af Eberhart, men var blevet forhindret i at levere den tilbage på grund af sygdom, og at Eberhart derefter havde solgt ham frakken for 8 kroner.

Han mente også, at straffen ikke ville ramme de egentlig skyldige, som først og fremmest var Eberhart, og dernæst Christen Olsen. Eberhart kunne imidlertid ikke straffes for at hæle med vildttve. Sagen var i øvrigt temmelig gammel.

Desuden var dommeren irriteret på sin kollega i Sorø. Hvis han havde vidst, at de anklager mod Anders Jespersen, som birke-

dommer F H Jørgensen havde bebudet mod Anders Jespersen ikke var mere begrundede, så ville han ikke have været så villig til at udsætte den igangværende sag, så de nye anklager kunne tages med. Han havde, som nævnt, været klar med dommen over Anders Jespersen allerede d. 6 december. <1>

*fra søndag 10de i 4 Gange 5 Dage. Derhos vil han have
 udredt den påståede Erstatning og at betale sagsomkostningerne
 i den Erstatning, hvorunder i Tidsretten til Lyder, Maren
 og Maren og til Defensor Prokurator Christianus 10de til hver.
 Den befalede Sagfører har været forsvarende;
 Thi kjendes for Ret;*

*Arrestanten Anders Jespersen af Høllebovej her henlægges
 i Fængsel paa Vand og Brød i 4 Gange 5 Dage og udredt alle
 sagsomkostningerne paa sig de Erstatningerne, hvorunder i Tidsretten
 til Lyder, Prokurator Maren og til Defensor Prokurator Christianus
 10de til hver. Saa betaler han og saa i Erstatning til sine
 hustru Maren Kirstine Jespersen af Høllebovej 46 Kroner.
 Den idømte Erstatning at udredes inden 15 Dage efter
 denne Retts indtatte Forkyndelse og Kiendommen indbetalt, at
 herkommes under 10 Dage efter Loven*

H. H. Meinert

Uddrag af dommen over Anders Jespersen for tyveriet af Maren Kirstines penge. Merløse-Tuse herreders domprotokol 1878 - 87.

I stedet faldt dommen nu d. 30 december. Anders blev ikke dømt til forbedringshusarbejde, som anklageren havde ønsket, men til fængsel på vand og brød i 4 gange 5 dage, idet dommeren ikke anså tyveriet for overlagt. Desuden skulle Anders betale sagsomkostninger og erstatning til Maren Kirstine på 46 kroner. Straffen blev udstået fra 1 til 27 januar, begge dage iberegnet, og ved sin løsladelse modtog han igen et løsgængertilhold, med et indhold svarende til det foregående. Desuden blev han afkrævet sagsomkostningerne på 56 kroner og 51 øre, men som sædvanligt ejede han intet.

KAP 17, SIDSTE SAG STARTER.

Det lykkedes nu Anders at holde sig fri af arresten i næsten 10 måneder.

Efter hans løsladelse sørgede sognerådet for, at han blev afhentet og indlagt på fattiggården. Man var åbenbart blevet træt af, at Anders ikke overholdt påbudet om at melde sig selv til sognerådet.

Fattiggården i Merløse var ny på dette tidspunkt. Den havde plads til 52 personer af begge køn.

Formålet med fattiggårdene var langt mere vidtrækkende end med fattighuse. På fattiggårdene var der en bestyrer, der skulle sørge for, at fattiglemmerne arbejdede for livets ophold. Til fattiggårdene hørte der landbrugsjord, der blev dyrket af lemmerne, og de, der var for gamle eller svagelige, blev så vidt muligt sat i arbejde med måttefletning el. lign. og produkterne solgt til fordel for fattiggården. Formålet var, at gøre gården så vidt muligt selvforsynende, så sognets udgifter til fattigvæsen blev mindst mulig.

Fattiggårdene optog alle arter af fattiglemmer, både de "værdig trængende" som gamle, handikappede, forældreløse børn, og "uværdig trængende", de arbejdsløse og nasserne, de, der efter sognerådets mening godt kunne klare sig selv, men som foretrak at leve på fattigvæsenets bekostning. Og da denne sidste kategori så vidt muligt skulle afskrækkes fra fattigforsorgen og opmuntres til at klare sig selv, blev tilværelsen på fattiggården gjort så hård og umenneskelig, som man mente at kunne forsvare. Men da det i praksis var umuligt at have forskellige regler for de to kategorier, betød det også, at de værdigt trængende fik en oprørende behandling.

De to køn var som regel adskilt - det gjaldt også ægtepar - fattiglemmerne måtte ikke have private ejendele, og skulle stå op og gå i seng på fastsatte tidspunkter. Fattiglemmerne måtte ikke forlade fattiggårdens grund uden tilladelse. Brændevin var selvfølgelig forbudt, men det samme gjaldt ofte for kaffe, te og tobak. Bestyreren kunne også straffe lemmerne for overtrædelser af reglementet. Og det var svært at komme væk fra fattiggården, når man først var indlagt. Det krævede sognerådets tilladelse, og den forudsatte ofte en dokumentation af, at den pågældende kunne få arbejde uden for fattiggården

i længere tid. Men formålet, at skræmme folk væk fra fattigforsorgen, blev sådan set opnået. Mange, både unge og gamle, valgte at leve i yderste fattigdom, hellere end at komme på fattiggården. <1>

Det er derfor ikke så mærkeligt, at Anders Jespersen undlod at melde sig på fattiggården, trods gentagne pålæg derom. Heller ikke, at han søgte at komme derfra så snart som muligt. Men han blev dog på gården et par måneder, muligvis fordi han ville have svært ved at få arbejde om vinteren. Men i begyndelsen af april 1881 forlod han fattiggården, uden at spørge nogen om lov.

Anders arbejdede en tid i sommeren 1881 for gårdmand Niels Eliassen i Assentorp. Dér lærte han Lucie Caroline Jensen at kende. Hun tjente gårdmand Jens Hansen i samme by. Hun var født d. 17 juli 1864 og altså 17 år gammel.

Ved høstens tid forlod Anders pladsen og tog i stedet til Kongsdal, hvor han var i ca. 6 uger. I slutningen af oktober kom Anders tilbage til Niels Eliassen, og blev der til skifte-dag 1 november.

Denne dag sluttede også Lucie Caroline Jensens tjeneste, og Anders og Lucie sluttede sig sammen og vandrede rundt på egen, idet de levede af den løn, som Lucie havde sparet op. Hun mente senere, at de vandrede i 3-4 uger, men det er lidt overdrevet.

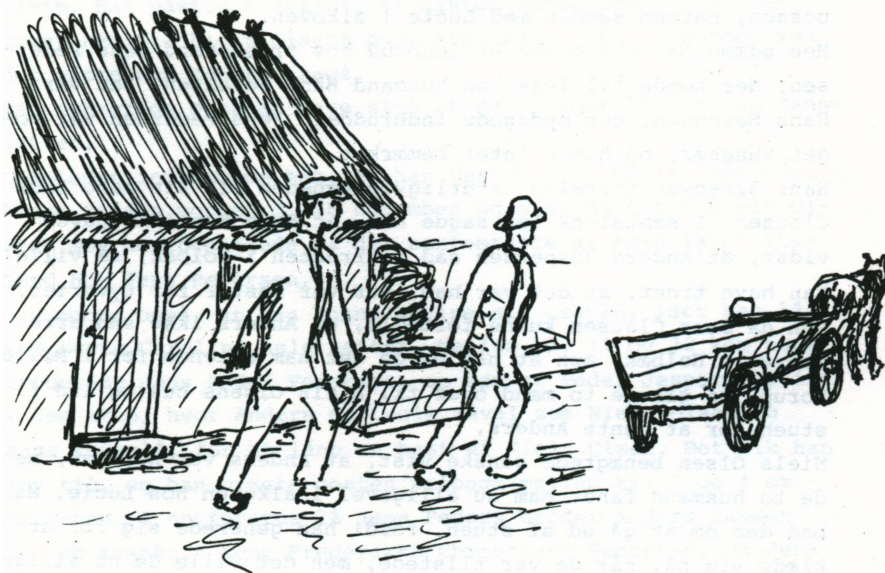
Inden de begyndte vandringsen skulle de finde et sted til Lucies kiste, som de jo ikke kunne have med sig. Anders fik den derfor bragt til det gamle fattighus i Tåstrup, hvor Peder Carl Rasmussen boede. Der blev den stillet ind i en tom stue. Den blev imidlertid kun stående et par dage. Så kom Anders igen for at hente den d. 4 november tidligt om morgenen. Peder Carl Rasmussen var ikke hjemme, og hans kone var syg, men Anders skaffede sig adgang ved hjælp af en kniv, og fik kisten kørt ned til marskandiser Lars Christensen i Tåstrup. Der blev den stående til d. 11 november.

Ved denne tid var parret blevet træt af det omflakkende liv, og Anders og Lucie gik derfor til Mølleborup, hvor Anders lejede Lucie ind hos husmand Niels Olsen. Samme dag kørte Lars Christensen Lucies kiste til Mølleborup. De flyttede dog vistnok ikke ind samme dag, men først nogle dage senere.

Lucie var ikke Niels Olsens eneste lejer. En kvinde ved navn Karen Jensdatter havde en stue hos ham, og i forstuen logerede

Frederikke Christiane Petersen, der var fraskilt. Lucie kom til at bo i stue med Niels Olsen og hans kone.

Den 12 november gik Karen Jensdatter ned til smeden i Mølleborup, og da hun kom hjem, fandt hun sin dør brækket op, og hendes penge, 6 kroner, var stjålet. Det fortalte hun næste dag til Niels Olsens kone, der til gengæld fortalte, at Anders Jespersen og Lucie havde været nede hos Niels Olsen den foregående aften. Men Karen Jensdatter gjorde ikke mere ved sagen foreløbig.



Anders havde ikke ydet meget til hans og Lucies fælles husholdning, men efter at de var flyttet ind hos Niels Olsen viste han hende om aftenen d. 18 november to tikronesedler, nogle enkroner og lidt småmønt, som han sagde, han havde lånt af Morten Nielsen Post i Undløse.

Anders var jo stukket af fra fattiggården, og sognerådet var meget ivrig efter at få fat i ham igen. Men det var lettere sagt end gjort, for Anders var frygtet på egnen, og ingen turde melde ham til sognefogeden, så længe han opholdt sig hos dem. Og så hjalp det ikke, at sognerådet havde udsat en dusør for at melde ham til sognerådet, eller truede med straf, dersom nogen husede ham uden at anmelde det.

Men sidst i november meldte Karen Jensdatter, hvor Anders opholdt sig. Det fik hun senere en dusør på 2 kroner for.

Torsdag d. 24 november kom to sognerådsmedlemmer til Niels Olsen i Mølleborup og hentede Anders. Men da de skulle ud på vognen, løb han fra dem. Dagen efter kom de igen. Denne gang var Anders fuld og havde lagt sig op på loftet for at sove rusen ud. Han blev ført til Holbæk, men da han led af fnat, blev han ikke sat i arresten, men i stedet indlagt på sygehuset.

Men der skulle mere til at holde på Anders. Natten mellem d. 27 og 28 november stak han af fra sygehuset og tog tilbage til Mølleborup. Han blev hos Niels Olsen og tilbragte, efter eget udsagn, natten sammen med Lucie i alkoven.

Men samme nat skete der et indbrud hos træskomand Jens Pedersen, der boede til leje hos husmand Hans Sørensen. Det var Hans Sørensen, der opdagede indbruddet. Jens Pedersen var noget tunghør, og havde intet bemærket.

Hans Sørensen fortalte naturligvis nyheden til sin nabo Jens Clausen. I samtalens løb sagde han, at hvis han ikke havde vidst, at Anders Jespersen sad i arresten i Holbæk, så ville han have troet, at det var ham, der var mester for tyveriet. Men da Jens Clausen kunne fortælle, at Anders ikke sad arresteret i Holbæk, men at han havde set ham aftenen før i Mølleborup, så gik de to mænd over til Niels Olsens hus og ind i stuen for at hente Anders.

Niels Olsen benægtede ganske vist, at Anders var hos ham, men de to husmænd fandt ham nu alligevel i alkoven hos Lucie. Han bad dem om at gå ud af stuen, fordi han generede sig for at klæde sig på, når de var tilstede, men det ville de nu alligevel ikke. Han skulle ikke have nogen chance for at stikke af. Anders prøvede også at få lov til at gå hen til en navngiven person for at hente penge, men heller ikke det tillod de to husmænd.

De var så sikre på, at Anders var gerningsmand til tyveriet, at Jens Clausen senere mente, at de overhovedet ikke havde spurgt, om Anders havde været ude om natten. Derimod mente Hans Sørensen, at de havde spurgt Niels Olsen, der havde sagt, at Anders ikke havde været ude om natten. Alligevel tog de ham med, og afleverede ham til sognefogeden.

Sognefogeden sendte ham videre til Holbæk, hvor han samme dag blev fremstillet i retten. Her blev han foreholdt sit løsgængertilhold, som han vedgik at have overtrådt. Han fremførte dog til sin undskyldning, at han havde haft arbejde andetsteds.

Han nægtede derimod at have begået tyveriet hos Jens Pedersen.

Den 5 december blev der igen holdt retsmøde, hvor der nu kom flere anklager mod Anders Jespersen. Han indrømmede at han havde brugt en kniv for at skaffe sig adgang til en forstue i det gamle fattighus i Tåstrup imod Peder Carl Rasmussens hustrus vilje. Men han hævdede, at Peder Carl Rasmussen selv havde været med til at sætte kisten ind i stuen et par dage tidligere, og at konen således måtte vide, at det var Lucies kiste. Han påstod i øvrigt, at kisten samme dag var blevet bragt ned til Niels Olsens hus, hvor han og Lucie boede, men det måtte han senere fragå.

Han benægtede også at have stjålet de 6 kroner fra Karen Jensdatter.

Ligeledes indrømmede han, at han var stukket af fra amtssygehuset mandag morgen d. 28 november og gået hjem til Niels Olsen, men han benægtede på det bestemteste at have lavet indbrud hos Jens Pedersen.

Han mente også, at han kunne bevise sin uskyld, idet han lå med Lucie Caroline hele natten. Mellem kl. 11 og 12 kom hans brodersøn Jens Peder Pedersen, en søn af Peder Jespersen, ind i den stue, hvor Anders og Lucie såvel som Niels Olsen og hans kone lå, for at låne en hest af Niels Olsen. Det fik han lov til, og han bragte hesten tilbage mellem kl. 3 og 4 om morgenen. I en forstue lå Jens Peders broder Anders sammen med en fraskilt kone Frederikke Christiane Pedersen. Da Jens Peder kom tilbage med hesten hørte Anders Jespersen, at hans brodersøn Anders var oppe. Men han vidste ikke, om han havde været med Jens Peder. Et par timer senere kom så de to husmænd og tvang ham til at følge med, selv om alle i stuen kunne bevidne hans alibi.

Samme dag blev politiassistent Samuelsens rapport om tyveriet hos Jens Pedersen fremlagt. Tyvene havde brækket et vindue op og stjålet et hængeskab. Desuden var 2 klædeskister, der stod i stuen lukket op (nøglen sad i) og der var vendt op og ned på indholdet, men der var tilsyneladende ikke stjålet noget. Hængeskabet var for stort til at blive taget ud gennem vinduet, og det var derfor båret gennem døren, der atter var lukket indvendig fra. Skabet var derefter blevet båret en 3-400 alen ud på marken, hvor det var blevet brækket op, og en gammel sort tegnebog stjålet. Tegnebogen indeholdt ikke noget, mens

53 kroner i guld og sølv, der lå i to hemmelige skuffer i skabet, ikke var blevet fundet af tyvene.

Der var en stærk mistanke mod Anders Jespersen eller mod hans to brodersønner Jens Peder og Anders Pedersen. Samuelson havde forhørt de to sidstnævnte personer, men de nægtede at kende noget til tyveriet.

Den 10 december blev Jens Peder Pedersen afhørt i sagen mod Anders Jespersen. Han forklarede, at han kom til Niels Olsen mellem kl 1 og 2 om natten for at låne en hest og vogn til at hente kvas i Nederskoven. Han så både sin broder Anders og Frederikke, samt Niels Olsen og dennes kone, men han kunne ikke se, om der lå nogen i den anden seng i stuen, der havde gardiner for. Han kunne altså ikke bevidne Anders Jespersens tilstedeværelse.

Det er helt tydeligt, at Jens Peder Pedersens tur efter kvas var skovtyveri, og han modtog i øvrigt samme dag en bøde på 20 kroner for det.

De øvrige vidner den dag var Jens Clausen og Hans Sørensen samt Peder Carl Rasmussen. Endelig blev Karen Jensdatter ført som vidne. Hun forklarede, hvornår tyveriet af de 6 kroner måtte være foregået, og mente ikke, det kunne være sket på andet tidspunkt, selv om hun ikke havde set pengene den dag, d. 12 november. Hun indrømmede også, at hun ikke havde nogen kendsgerninger at bygge mistanken mod Anders Jespersen på.

Den 12 december blev så Niels Olsen afhørt. Han stillede sig frem som den rene uskyld. Han havde lejet den forreste stue ud til Frederikke Christiane Pedersen og ikke til Anders Pedersen. I modsætning til de øvrige, der siger, at Anders og Lucie sov i samme stue som Niels Olsen og dennes kone, sagde Niels Olsen, at fra den stue med alkoveseng, som Lucie havde lejet, kom man ind i et kammer, som han og hans kone benyttede som soveværelse.

Han havde ikke lagt mærke til, at Anders gik i seng til Lucie den nat, og vidste heller ikke, om Anders havde været fraværende. Nu kunne han nok indse, at han ikke burde have lejet stuen ud til Lucie, og heller ikke tilladt hende og Frederikke at leve sammen med vagabonderende personer af slet rygte. Men det tænkte han ikke over, da han lejede stuen ud, og han var dårlig og affældig, og huskede dårligt. Han havde sandelig ikke haft til hensigt at ville tjene på folks løbsagtighed.

Han kunne dog godt huske, at Jens Peder Pedersen havde været der efter hest og vogn for at hente brændsel i Nederskoven. Han havde bedt om lov til at låne begge dele om natten, fordi han ikke havde tid om dagen, hvor han arbejdede. Til gengæld skulle Niels Olsen have noget af brændet. Hvornår på natten Jens Peder Pedersen kom efter hest og vogn kunne Niels Olsen heller ikke huske, men han havde selvfølgelig ikke skænket det en tanke, at brændet kunne være stjålet.

Niels Olsen tilbød at betale 4 kroner i bøde for overtrædelse af loven af 15 maj 1875 § 19. Loven omhandler tilsyn med fremmede og § 19 siger, at den, som for betaling yder nogen natlogi, eller uden betaling huser ubekendte eller omvandrende personer, er pligtig at spørge dem om navn, stilling og sidste opholdssted og meddele dette videre til sognefogeden inden 24 timer.

Samtidig lovede Niels Olsen, at han aldrig mere ville leje stue ud til løsagtige fruentimmere, nu han kunne se, hvad der kom ud af det. Frederikke kunne beholde sin stue til 1 maj, men han ville forbyde hende at have fremmede mandfolk hos sig om natten.

Han kunne i øvrigt ikke betale den tilbudte bøde og måtte sidde den af i februar 1882.

Samme dag blev Peder Carl Rasmussens kone Birthe Sophie Nielsen ført som vidne angående indbruddet i Tåstrup fattighus. Hun forklarede, at hun lå syg d. 4 november, og derfor nægtede hun at lukke Anders ind, da han kom om morgenen mellem kl 5 og 6. Derpå skaffede Anders sig selv adgang ved hjælp af en kniv, men hvad han ellers gjorde vidste hun ikke.

Da Anders mindede Birthe Sophie om, at hun havde protesteret mod, at han tog Lucies kiste, og derfor måtte have set, at han fjernede den, svarede hun, at hun var for syg til at huske sådanne ting. Men hun syntes, der var god grund til at gøre indvendinger mod at trænge ind i huset til en stakkels syg kone og gøre hende forskrækket.

Den 15 december blev Jens Pedersen afhørt om tyveriet af hængeskabet. Han forklarede, at så vidt han vidste, havde Anders Jespersen ikke haft lejlighed til at gøre sig bekendt med hans bopæl. Men han var en svagelig mand, som en kæltrung ikke behøvede at frygte. Han sov trygt under indbruddet, men kunne bagefter erindre et bump på forstuegulvet engang mellem kl 12 og 4½.

Frederikke Christiane Pedersen blev derpå forhørt og indrømmede, at hun levede sammen med Anders Pedersen uden at være gift med ham. De to lå og sov sammen, da Jens Peder Pedersen kom og vækkede dem, fordi han ville låne Niels Olsens hest og vogn. Anders Pedersen tændte lys og stod op for at hjælpe sin broder med at få spændt for. Han var kun halvpåklædt, og lyset stod og brændte, til han kom tilbage, så han kunne ikke have haft noget med indbruddet at gøre. Hun havde ikke set noget til Anders Jespersen efter sengetid d. 28 november. Anders Pedersen bekræftede Frederikkens forklaring.

KAP. 18 JENS HANSEN OG MORTEN POST.

Det var endnu ikke rigtigt lykkedes at skaffe noget fældende bevis mod Anders Jespersen i nogen af de forbrydelser, han stod anklaget for. Men der kom flere anklager.

Væver Jens Hansen af Vandløse meldte til Sorø birkekontor, at han d. 18 november om aftenen var blevet bestjålet for 2 tikronesedler, 2 enkroner og noget småmønt. Han nærede mistanke til Anders Jespersen, og mente, at Lucie Caroline måtte kunne give nogen oplysning om sagen.

Omstændighederne ved tyveriet var følgende: Væver Jens Hansen gik d. 18 november til Tølløse med et stykke tøj, som hans søn havde vævet. Han modtog de to tikronesedler i væverløn til sønnen og begav sig hjemad. Jens Hansen var lidt fordrunken, og var nok noget beruset da han gik fra Tølløse. Omkring ved sognegrænsen, hvor vejen til Mølleborup går ned, traf han en person, der spurgte, om de skulle følges ad. Jens Hansen svarede, at det kunne de godt. Den fremmede spurgte, hvor Jens Hansen skulle hen, og da han hørte, det var til Vandløse, sagde han, at det var prægtigt, han skulle også til Vandløse. Da de var kommet omtrent midtvejs mellem St. Tåstrup og Vandløse foreslog den fremmede, at de skulle sætte sig og hvile sig lidt, for han var træt. Det var Jens Hansen villig til, men han faldt i søvn, og da han vågnede var både den fremmede og hans pung borte. På grund af mørket kunne Jens Hansen ikke se, hvordan den fremmede så ud.

Lucie Caroline havde været indlagt på sygehuset i Sorø for fnat. Men d. 19 december blev hun afhørt, og forklarede om sin og Anders' færd fra 1 november og fremefter. De havde levet af det, hun havde til overs fra sin løn, 13-14 kroner. Da hendes penge var sluppet op, sagde Anders, at han ville gå til Morten Post i Undløse, der nok ville låne ham penge. Han gik fra Niels Olsen i Mølleborup, hvor de dengang boede, fredag d 18 november. Samme aften kom han tilbage med to tikronesedler og et par sølvkroner, som han sagde, han havde lånt af Morten Post. De brugte en del af pengene om lørdagen og søndagen, ligesom Niels Olsen fik 4 kroner i husleje.

Lucie blev derpå sendt til Holbæk, hvor hun blev stillet for retten december, sigtet for løsgængeri og hæleri. Hun erklæ-

rede sig uskyldig i anklagerne, men blev alligevel arresteret. Det var meningen, at Jens Hansen skulle have været afhørt d. 24 dec, men han var ikke mødt. Der var ganske vist d. 21 december sendt et brev til sognefogeden i Vandløse med besked om at tilsige Jens Hansen til møde, men brevet nåede først frem d. 24 om eftermiddagen, og da var det for sent. Han mødte derimod d. 28 december. Han forklarede at hans anmeldelse skulle forstås sådan, at Lucie, der levede sammen med den formodede gerningsmand, måtte vide noget om hans færden på gerningstidspunktet. Han havde kendt Anders Jespersen i mange år, men på grund af mørket den pågældende aften kunne han ikke se, hvem det var, han var sammen med. Han indrømmede også, at gerningsmanden ikke talte med Anders' røst.

Anders benægtede stadig tyveriet. Men han indrømmede dog, at hans forklaring om at han havde lånt pengene af Morten Post ikke passede. Han havde tjent 60 kroner ved høstarbejde på Kongsdal i 6 uger, og han havde solgt sit ur til Niels Eliassen i Assentorp for 12 kroner og et par bukser til en karl for 10 kroner. Begge handeler var foregået i slutningen af oktober.

Lucie hævdede, at de var kommet til at bo hos Niels Olsen enten tirsdag d. 15 eller onsdag d. 16 november, mens Anders hævdede, at det var sket tidligere. Hun påstod også, at de havde levet af hendes penge alene, indtil de kom til Niels Olsen, og at Anders ingen penge havde haft.

Anders protesterede mod den sidste påstand. For hvis han ikke havde haft penge, kunne han jo ikke have givet Lucie 5 kroner en gang, og senere havde han også givet hende penge, før han kom med de 22 kroner d. 18 november. Han indrømmede, at han havde løjet for Lucie, når han sagde, at han ikke havde nogen penge. I virkeligheden havde han haft 28 kroner til rest af sin løn og de penge, han havde fået ved salget af sine ejendele.

Lucie indrømmede derpå, at Anders havde givet hende de 5 kroner, og også senere nogle skilling inden d. 18 november. Derimod kunne de stadig ikke blive enige om, hvornår de var flyttet ind hos Niels Olsen. Anders mente nemlig, at det var sket allerede d. 11 november, og at han havde betalt Niels Olsen 4 kroner i husleje dagen efter. Han kunne også huske, at Lars Christensen havde kørt Lucies kiste ud til Niels Olsen d. 11 november, hvad denne senere bekræftede.

Angående natten mellem d. 28 og 29 november, hvor indbruddet

hos Jens Pedersen fandt sted forklarede Lucie, at hun og Anders gik i seng omkring kl 8 aften, og at han lå hos hende næste morgen, uden at hun havde mærket noget til, at han havde været væk i mellemtiden.

Da Jens Hansen ikke havde kunnet genkende Anders som gerningsmanden til tyveriet af de 22 kroner, blev Lucie løsladt, fordi hun nu ikke længere kunne betragtes som medskyldig. Hun tog plads hos gårdmand Christian Nielsen i Ubberup fra 1 januar.

Dagen efter blev der igen holdt retsmøde, og endnu engang kom der en ny anklage. Det var denne gang Morten Nielsen Post, der var marskandiser. Han forklarede, at Anders i begyndelsen af oktober havde lånt 3-4 kroner af ham, og ved samme lejlighed stjålet en jakke og en fruentimmerkjole. Kjolen tilhørte en af Morten Posts kunder, og Morten havde måttet erstatte tabet med 10 kroner. Han fortalte også, at Rasmus Sørensen i Assentorp havde fået tilbudt en jakke af Anders Jespersen. Den tilbudte jakke svarede nøje til den, der var stjålet fra Morten Post.

Anders benægtede selvfølgelig tyveriet, men indrømmede lånet. Han indrømmede også, at det var eneste gang, han havde lånt penge af Morten Post. Han indrømmede endnu en gang, at de penge, han havde vist Lucie d. 18 november bestod af to tikronesedler, to enkroner og to kroner i småpenge, men fastholdt, at det var hans egne sparepenge.

Politiassistent Samuelson blev nu sat på denne sag. Hans rapport forklarede, at Rasmus Sørensen havde fået en jakke tilbudt af Anders, men han vidste ikke hvor han havde solgt den. Lucie blev også udspurgt, og forklarede at hun og Anders lørdag d. 12 november havde besøgt Niels Olsen, og hun opholdt sig der, mens Anders var borte i nogen tid. Da han kom tilbage viste han hende 4-5 kroner, som han sagde, han havde lånt af en karl i Haveborup, der skyldte ham dem. Den 4 november havde hun og Anders været i Tåstrup fattighus, hvor hendes kiste blev flyttet ned til marskandiser Lars Christensen, som Anders solgte jakken til.

Samuelson havde derefter besøgt Lars Christensen, men han var ikke hjemme. Konen fremviste imidlertid jakken og forklarede, at den havde hendes mand tilbyttet sig fra Anders for en anden gammel frakke og nogle penge. Samuelson tog jakken med til Morten Nielsen i Undløse, der straks genkendte jakken som den, der var blevet stjålet fra ham.

Den 9 januar bekræftede Lars Christensen i retten, at han

havde købt den i retten fremlagte jakke af Anders Jespersen. Morten Nielsen bekræftede, at det var den jakke, der var blevet stjålet fra ham. Han nævnte også flere personer, der kunne bevidne, at det var hans jakke.

Det ene af disse vidner, gårdmand Jens Christensen af Undløse, blev afhørt ved næste retsmøde d. 16 januar 1882. Han forklarede, at jakken lignede en han havde købt af Morten Nielsen, men leveret tilbage en måneds tid senere, fordi den var for snæver. Han prøvede den fremlagte jakke og erklærede, at den trykkede de samme steder som den jakke, han havde købt, men turde ikke aflægge ed på, at det var samme jakke. Han fik at vide, at Morten Nielsen var rede til at aflægge ed på, at det var samme jakke, men det ændrede ikke Jens Christensens holdning. Han var overbevist om, at det var samme jakke, men ville ikke aflægge ed på det.

Anders blev igen afhørt, og indrømmede, at han og Lucie havde besøgt Niels Olsen i Mølleborup d. 12 november, og at det var nogle dage før de fik lov at bo der. Han indrømmede, at han samme aften havde vist Lucie 4-5 kroner med den urigtige oplysning, at han havde fået dem af en karl i Haveborup, og at han d. 18 november om aftenen havde vist hende de to tikronesedler, to enkroner og småpenge med den urigtige oplysning, at han havde lånt dem af Morten Post. Men han benægtede fortsat, at han havde stjålet dem og sagde, at han hele tiden havde haft de 28 kroner, resten af hans løn og fortjeneste ved handel, og blot undladt at fortælle det til Lucie. Han indrømmede, at han havde solgt den i retten fremlagte jakke til Lars Christensen, men benægtede at have stjålet den fra Morten Nielsen Post.

Ugen efter, d. 23 januar, blev der ført endnu to vidner i sagen om den stjalne jakke. Detailhandler Hans Christian Jensen af Undløse og smed Lars Andersen, også Undløse, bevidnede, at Morten Nielsens jakke havde fået lagt ærmerne ned, og at man kunne se rande af de tidligere opslag på ærmet, ganske som på den jakke, der var fremlagt i retten. Lars Andersen havde købt den vest, der hørte til den stjalne jakke, og den havde han med. Tøjet i vesten svarede ganske til den jakke, der lå i retten.

Men stadig nægtede Anders, at han havde stjålet jakken. Efterhånden var Anders i løbet af retssagen anklaget for så mange ting, at det må være på sin plads, lige at give en oversigt. Anklagerne var:

1. Overtrædelse af et løsgængertilhold af 27 januar 1881.
2. Tiltvunget sig adgang til Tåstrup gamle fattighus mod Peder Carl Rasmussens hustrus vilje.
3. Indbrud hos træskomand Jens Pedersen i Mølleborup natten mellem d. 28 og 29 november.
4. Tyveri af 6 kroner fra Karen Jensdatter d. 12 november.
5. Tyveri fra væver Jens Hansen af Vandløse af to tikronesedler, to enkroner og to kroner i småmønt d. 18 november.
6. Tyveri af en jakke og en fruentimmerkjole fra Morten Nielsen Post i Undløse.

Der kunne faktisk blive til en lang tid i fængslet, når dommen skulle afsiges.

Men først afleverede anklageren sit indlæg i sagen. Han nævnte ikke adgangen til fattighuset, måske fordi han ikke kunne finde en lovparagraf, der var overtrådt ved det. Angående indbruddet hos Jens Pedersen og tyveriet fra Karen Jensdatter, mente anklageren ikke, at der var fremkommet beviser, der kunne fælde Anders Jespersen imod hans benægtelse.

Det var mistænkeligt, at Anders den aften, Jens Hansen mistede sine penge, kunne vise Lucie et tilsvarende beløb. Men da Jens Hansen ikke havde kunnet udpege Anders som den skyldige, fordi gerningsmanden ikke talte med Anders' røst, og han på grund af mørket ikke kunne se ham, og fordi Jens Hansen dengang var beruset, så kan Anders mod sin benægtelse heller ikke dømmes for dette tyveri.

Hvad tyveriet af jakken angik - for kjolen havde man opgivet at finde - så mente anklageren, at det var bevist gennem vidner, at den jakke, Anders havde solgt til Lars Christensen, var den, der var stjålet fra Morten Nielsen Post. Anders havde ganske vist på et tidspunkt forklaret, at han havde købt jakken af en ham ubekendt person i egnen ved Frydendal. Men da der ikke var fremkommet noget bevis for rigtigheden af denne påstand, kunne der ikke tages noget hensyn til den.

Anders havde været hos Morten Nielsen Post på den tid, tyveriet blev forøvet, og han burde derfor straffes efter straffelovens § 230 om 2.gang begået simpelt tyveri. Desuden var det en selvfølge, at han også skulle straffes for overtrædelse af løsgængertilhold.

Forsvareren var i sit indlæg enig med anklageren i, at Anders Jespersen ikke kunne dømmes for indbruddet hos Jens Pedersen og tyverierne fra Karen Jensdatter og Jens Hansen. Derimod mente han, at det ikke var tilstrækkeligt bevist, at den jak-

ke, der var fremlagt i retten, var den, der var stjålet fra Morten Nielsen Post. Og selv om det var samme jakke, så var der ikke fremkommet noget der modsagde Anders' forklaring om at han havde købt den af en ham ubekendt person. Anders kunne således ikke straffes for dette tyveri. Hvad overtrædelsen af løsgængertilholdet angik, anså forsvareren det for en formildende omstændighed, at Anders havde haft arbejde indtil sidst i oktober.

Dommen blev afsagt d. 2 februar 1882, og dommeren mente ikke, at der var fremkommet tilstrækkelige beviser til at dømme Anders Jespersen for nogen af tyverierne, i betragtning af at

... at i betragtning af Løsgængertilholdet i domstol til L. 37
 den 16. 2. 1882 af 31 og Statsministeriets Bekjendtgørelse af
 17. April 1872 med en Straf af 90 Dages Lovarbejde i Holb.
 Amt samt Sygehus samt Arbejde og Domsanstalt ved Høllak,
 hvis han havde været at indbringe med Høje Altmanns Omkostninger
 og betaler i Solvares til Altor, Advokat Christian Christensen, og til
 Bremer, Sagsfører Altmann, 10 Mk. til hver ...

Den afsluttede Sagsforløbet har været forsvundet ...

Den afgivne forklaring:

Arrestanten, Anders Jespersen af Altor ved Sattigaard, blev
 indsat den 10. Dages Lovarbejde i Høllak Amtssygehus, samt
 Lovarbejde og Domsanstalt ved Høllak og betaler med Høje Altmanns
 Omkostninger, betaler i Solvares til Altor, Advokat Christian
 som og til Bremer, Sagsfører Altmann, 10 Mk. til hver ...

Dommen af fuldbyrdes indt. afsluttet efter L. 37.

Adm. - Minister.

Uddrag af dommen over Anders Jespersen for løsgængeri. Merløse-Tuse herreders domprotokol 1878 - 87.

han selv havde benægtet dem. Men han havde overtrådt løsgængertilholdet og siden slutningen af oktober ført et omflakkende og ryggesløst levned. Han blev derfor dømt for at have overtrådt et løsgængertilhold for fjerde gang. Straffen blev sat til 90 dages tvangsarbejde i Holbæk Amts Sygehus samt Arbejds- og Domsanstalt, samt betaling af sagens omkostninger. Omkostningerne beløb sig denne gang til 133 kroner og 9 øre, som han blev krævet for ved løsladelsen, men han ejede som sædvanligt intet.

Den 6 maj modtog han endnu en gang et løsgængertilhold, inden han blev løsladt og hjemsendt til St. Tåstrup sogn.

Man kan spørge sig selv, om Anders nu også var uskyldig i de forbrydelser, han blev anklaget for.

Det er påfaldende, at han om aftenen d. 12 november kunne fremvise et beløb, omtrent svarende til det, som Karen Jensdatter mistede, og at dette skete, efter at han havde været borte en tid.

Endnu mere påfaldende er det, at han d. 18 november om aftenen kunne vise Lucie et aldeles tilsvarende beløb som det, Jens Hansen havde mistet, og fordelt på samme måde i tikroner, enkroner og småpenge.

Og hvad jakken angår, så ville det være mærkeligt, at den både var af samme stof, og havde fået lagt ærmerne ned på samme måde som Morten Posts jakke, hvis det ikke netop var den samme jakke. Og forklaringen om at Anders havde købt den af en ham ubekendt person behøver man vist ikke at lægge særlig vægt på.

Der kan næppe være tvivl om, at han faktisk havde begået disse forbrydelser.

Derimod er det nok tvivlsomt, om han også forøvede indbruddet hos Jens Pedersen. Der er meget, der taler for, at der har været to mænd om indbruddet. Ikke så meget dristigheden ved at bryde ind, hvor en mand lå og sov, det kunne måske gøres af én. Men begge kisterne var gennemført i værelset, og det ville nok kræve, at den ene søgte, mens den anden holdt øje med Jens Pedersen, ifald han skulle vågne og gøre anskrig.

Det er også vanskeligt at tænke sig, at en enkeltperson først bærer hængeskabet ud ad døren, og derefter går ind igen, lukker døren indvendig fra og kryber ud gennem vinduet. Det er straks mere forståeligt, når der er to. Hvor stor skabet var, siges ikke, ud over at det var for stort til at komme ud af vinduet. Og det skulle Anders have båret 3-400 alen ud på marken, før han brød det op. Det lyder ikke troligt.

Der blev tidligt henledt mistanke på brødrene Jens Peder og Anders Pedersen, men de nægtede, og om det var dem, der begik tyveriet, kan der heller ikke siges noget om nu.

Men indbruddet stemmer heller ikke med Anders' karakter. Han blev som regel kun tyv, når lejligheden bød sig, som ved Marren Kirstines penge, og Morten Nielsens jakke. Ved indbruddet hos Karen Jensdatter var der jo ingen hjemme, og det var sandsynligvis heller ikke planlagt i forvejen, men resultat af en pludselig indskydelse.

KAP 19. AFREJSEN TIL AMERIKA

Det kan ikke undre, at sognerådet efterhånden var blevet godt træt af Anders Jespersen. Han havde flere gange overtrådt sine løsgængertilhold, og ville åbenbart ikke finde sig i deres velmenende formynderskab. Desuden var han efterhånden en berygtet person, løssagtig og en stadig byrde for kommunen. Sognerådet skrev derfor til amtet d. 15 maj, ugen efter at Anders var blevet hjemsendt, for at høre om det kunne tillades, at man tog penge fra kommunekassen til at sende Anders til Amerika for. Og hvis det blev tilladt, om amtet så ville betale halvdelen. Sognerådet var nemlig overbevist om, at amtet ville have lige så stor fordel af at sende Anders til Amerika som kommunen. Man måtte jo forudse, at Anders i fremtiden ville opholde sig lige så meget i arresten som på fattiggården. Men hertil svarede amtet, at hverken det eller ministeriet kunne give tilladelse til, at kommunen betalte Anders Jespersens rejse til Amerika.

Den 22 maj sendte Anders selv et brev til amtmanden. Han beklagede sig over, at han skulle være på fattiggården. Han kunne ikke bære, at han skulle gå der som et skumpelskud for alle andre mennesker. Sognerådet forbød ham at få en plads, og han håbede derfor, at amtmanden kunne hjælpe ham, så han fik lov til det.

Klagen blev sendt til sognerådet til udtalelse, og det svarede d. 26 juni. Der var ingen, der ville have Anders i sin tjeneste, så man var nødt til at have ham på fattiggården. Sognerådet gjorde opmærksom på, at det drejede sig om den person, man tidligere havde spurgt, om man måtte sende til Amerika på kommunens regning. Nu havde beboerne ved frivillige bidrag givet så meget, at man kunne sende ham derover, hvad han iøvrigt tidligere selv havde ønsket. Men da han ikke kunne komme til at rejse før d. 26 juli, så blev det et spørgsmål, om man fik sendt ham af sted.

Derefter blev Anders Jespersen meddelt, at amtet ikke fandt anledning til at foretage sig noget med hensyn til hans ønske om tilladelse til at forlade fattiggården.

Det var ikke første gang, man i sognet havde samlet ind for at sende en uønsket person til Amerika. Det var også sket i 1876, hvor en tugthusfange blev sendt derover lige efter sin

362/82, 362/182, 362/182
 22 Mai 1882
 Unskyld deres Høi, Velbarren
 Her Kammerherre og Amtmand
 At Jeg fremkommer med min
 Ringe Skrivelse og Beder deres Naide om dig ikke Vilde tillaide
 Mig om dig ikke Vilde tillaide
 Mig att Jeg Matte Reise fra fattiggaarden og taige mig en Plas
 dae Jeg ei Kan averberre i Mit Sind At Jeg Som et ung og Rask MenneSke Skal gaee der
 og Verre et Skampelskud for Alle Andre MenneSker Men dar Sogneraadet for-
 bøider mig At Jeg ikke Maae gaee Ud At faae mig en Kondigsjon Sae Jeg Kun-
 de Verre i Blandt Andre MenneSker og Jeg Setter Mit Hob Til deres Høi Vel-
 barren Her Kammerherre og Amtmand At dig Vil forbarme dem over Mig At Jeg
 Kan faae Lov At taige Mig en Plas og Jeg Loiver deres Naide At den tid At
 Jeg Har tilbaige At Leive Her i Verden Skal Jeg Med guds Hjelb opføre Mig
 Skikkelig nar Konn det Kan Blive Mig tilladt At Jeg Maae tjenne for min
 føide ov Hav nu Medlidenhed Med Mig deres Høi Velbarren Her Kammerherre
 og Amtmand

Alen om mig att jeg har sinnet
 At taige mig en Plas og jeg loiver
 deres Naide att den tid att jeg
 har tilbaige At Leive Her i Verden
 Skal jeg med guds Hjelb opføre
 mig skikkelig nar Konn det Kan
 blive mig tilladt At jeg maae
 tjenne for min føide ov Hav
 nu medlidenhed med mig deres
 Høi Velbarren Her Kammerherre
 og Amtmand

Erbødig og med
 agtelse

Anders Jespersen

Esbjergs Kjøbmandsforening
 Esbjergs Kjøbmandsforening
 Esbjergs Kjøbmandsforening
 Esbjergs Kjøbmandsforening
 Esbjergs Kjøbmandsforening

Anders Jespersens brev til amtet, hvor han anmoder om tilladelse til at
 forlade fattiggården. Holbæk Amts arkiv, journalsag 362/1882.

Brevet lyder:

Tostrup fattiggaard den 22 Mai 1882

Unskyld deres Høi Velbarren Her Kammerherre og Amtmand At Jeg fremkommer
 Med min Ringe Skrivelse og Beder deres Naide om dig ikke Vilde tillaide
 Mig att Jeg Matte Reise fra fattiggaarden og taige mig en Plas dae Jeg ei
 Kan averberre i Mit Sind At Jeg Som et ung og Rask MenneSke Skal gaee der
 og Verre et Skampelskud for Alle Andre MenneSker Men dar Sogneraadet for-
 bøider mig At Jeg ikke Maae gaee Ud At faae mig en Kondigsjon Sae Jeg Kun-
 de Verre i Blandt Andre MenneSker og Jeg Setter Mit Hob Til deres Høi Vel-
 barren Her Kammerherre og Amtmand At dig Vil forbarme dem over Mig At Jeg
 Kan faae Lov At taige Mig en Plas og Jeg Loiver deres Naide At den tid At
 Jeg Har tilbaige At Leive Her i Verden Skal Jeg Med guds Hjelb opføre Mig
 Skikkelig nar Konn det Kan Blive Mig tilladt At Jeg Maae tjenne for min
 føide ov Hav nu Medlidenhed Med Mig deres Høi Velbarren Her Kammerherre
 og Amtmand

Erbødig og Med

Agtelse

Anders Jespersen

løsladelse. Udgifterne til Amerikaturen beløb sig dengang til 300 kroner, og var nok omtrent det samme i 1882.

Men trods sognerådets bekymringer lykkedes det at få Anders af sted til tiden. I udvandrerprotokollen for 1882 står: "Anders Jespersen, arbejder. Født i Tåstrup, Holbæk amt, 36 år. Til Chicago, Illinois. Kontrakten forevist 21 - 7 1882. Afrejse på Thingvalla."

<i>Karsten</i>	<i>Hustved</i>	<i>Marstøtte</i> <i>Denmark</i>	33	<i>Parsons</i> <i>Mass</i>	2221	
<i>"Friedrich"</i>	<i>Born</i>		2			
<i>Anders H.</i>	<i>Hustved</i>	<i>Blarvig</i>	24	<i>Sallyport</i>	2290 67	24
<i>Jespersen Anders</i>	<i>Hilvinder</i>	<i>Taastrup</i> <i>Holbæk</i>	30	<i>Chicago</i> <i>Ill</i>	2253 2	
<i>Jespersen Niels</i>	<i>Jyende</i>	<i>Boandrup</i> <i>Frederiksborg</i>	21	<i>Northwest</i>	2263 2	

Oplysningerne om Anders Jespersen i politiets protokol over direkte udvandrere 1882.

Thingvalla var bygget i 1875, og var på 583 registertons. Besætningen bestod af 49 mand foruden kaptajnen. Ombord var 673 passagerer, der fordelte sig med 501 voksne og 172 børn. Passagerlisten viser, at Anders Jespersen rejste på mellemdæk, ligesom de fleste øvrige udvandrere.

Hvordan det ellers gik Anders i Amerika vides ikke. Gik han til bunds eller blev han en agtet samfundsstøtte? Indtil der fremkommer oplysninger herom, eventuelt i form af breve hjem, må spørgsmålet stå åbent.

FORTEGNELSE OVER RETSSAGER MOD ANDERS JESPERSEN

MERLØSE - TUSE HERRED

- 2/1866 Jan 1866 Forhør til Oplysning om at Anders Jespersen, hjemmehørende i Tostrup, har gjort sig skyldig i Løsgængeri.
4 jan.
- 24/1866 Jan 1866 Forhør til Oplysning om, at den i Tostrup Sogn hjemmehørende Anders Jespersen formentlig har gjort sig skyldig i Løsgængeri.
25 jan., 1, 5 feb.
- 37/1866 Feb 1866 Tilhold til Ungkarl Anders Jespersen af Tostrup By.
18 feb.
- 6/1867 Jan 1867 Forhør til Oplysning om, at Ungkarl Anders Jespersen af Mølleborup har gjort sig skyldig i Falsk m.m.
10, 12, 24 jan.
- 22/1869 Feb 1869 Jagtsag. Godsforvalter Anthon af Tølløse contra Inds. Niels Jespersen af Baarup og Ungkarl Anders Jespersen af Mølleborup.
4, 13 feb.
- 17/1872 Feb 1872 Paternitetssagen: Pige Ane Svendsen af København ctr. Tjenestekarl Anders Jespersen af Bonderupgaard.
3 feb., 2, 9 mar., 8 jun.
- 248/1874 Okt 1874 Injuriesagen Jens Christian Larsen af Ordrup contra Johannes Neumann ibid. og Anders Jespersen af Kyringe.
24, 31 okt., 14, 16, 28 nov., 5, 12, 19, 24 dec. 1874, 7 jan. 1875.

- 105/1875 Maj 1875 Paternitetssagen Tostrup-Ugerløse Sogne-
raad ctr. Ungkarl Anders Jespersen af
Kyringe.
8 maj.
- 193/1876 Jul 1876 Paternitetssagen Tjenestepige Ane Niel-
sen af Frydendal contra Ungkarl Anders
Jespersen af Kyringe.
29 jul.
- 230/1877 Nov 1877 Jagtsagen Godsforvalter Schultz på Ba-
roniet Zeuthens Vegne contra Anders Jes-
persen i Udstrup.
22 nov.
- 39/1878 Feb 1878 Forhør til Oplysning om forargeligt Sam-
liv mellem Ungkarl Anders Jespersen og
Fruentimmer Sophie Johnsen, begge af Ud-
strup.
9 feb.
- 45/1878 Feb 1878 Jagtsagen Godsforvalter Spleth, Skjolde-
næsholm contra Indsiddet Anders Jesper-
sen, Tostrup Sogn.
18 feb., 4, 28 mar.
- 235/1878 Sep 1878 Forhør i Anledning af et Lørdag Efter-
middag d. 7 Septbr. 1878 for Hmd. Peder
Rasmussen af Brændholt paa Marken plud-
seligt borteblevet Lam, der formenes
skudt.
19, 21, 24 sep.
- 254/1878 Nov 1878 Forhør i Anledning af et Vaadeskud, der
har havt en Mands Død tilfølgende.
5, 9, 14, 21, 23 nov., 2 dec.
- 133/1879 Maj 1879 Forhør over Anders Jespersen af Mølle-
borup, der sigtes for Pengetyveri.
21, 24, 28 maj, 5, 7, 9, 16 jun.

- 160/1879 Jun 1879 Forhør over Indsidder Anders Jespersen af Tostrup Sogn, der sigtes for Fornærmelse imod et Sogneraadsmlem i Anledning af dennes Stilling.
26 jun., 18, 19, 26, 28 jul., 7 aug.
- 16/1880 Jan 1880 Forhør til Oplysning om og hvorvidt Anders Jespersen af Mølleborup har gjort sig skyldig i Ran.
28 jan., 2 feb.
- 17/1880 Jan 1880 Godsforvalter Schultz contra Indsidder Anders Jespersen nu af Stigebjergusene.
29 jan.
- 18/1880 Jan 1880 Godsforvalter Schultz contra Indsidder Anders Jespersen nu af Stigebjergusene.
29 jan.
- 19/1880 Jan 1880 Godsforvalter Schultz contra Indsidder Anders Jespersen nu af Stigebjergusene.
29 jan.
- 30/1880 Feb 1880 Det Offentlige ctr. Ungkarl Anders Jespersen af Tostrup Sogn for Løsgængerl.
13, 19 feb.
- 56/1880 Mar 1880 Løsgængertilhold til Anders Jespersen af Mølleborup.
22 mar.
- 188/1880 Okt 1880 Det Offentlige contra Fattiglem Anders Jespersen af Mølleborup for Overtrædelse af Løsgængertilhold og af Værnepligtslovens § 48.
15, 16, 18, 23, 30 okt., 1 nov.
- 194/1880 Nov 1880 Løsgængertilhold til Anders Jespersen, Mølleborup.
1 nov.

- 207/1880 Nov 1880 Det Offentlige contra Anders Jespersen af Mølleborup for Overtrædelse af Løsgængertilhold.
15, 18, 22 nov.
- 214/1880 Nov 1880 Yderligere Forhør i sagen mod Arrest. Anders Jespersen af Mølleborup for Tyveri og Overtrædelse af Løsgængertilhold.
29 nov., 2 dec.
- 221/1880 Dec 1880 Forhør over Anders Jespersen af Mølleborup, der sigtes for Bedrageri med Hensyn til en Frakke.
9, 20, 27, 30 dec.
- 17/1881 Jan 1881 Løsgængertilhold til Anders Jespersen af Mølleborup.
27 jan.
- 244/1881 Nov 1881 Det Offentlige contra Anders Jespersen af Meerløse Fattiggaard for overtrædelse af Løsgængertilhold.
26, 29 nov., 5, 10, 12, 15, 23, 28,
29 dec. 1881, 9, 16, 23, jan., 2 feb. 1882.
- 100/1882 Maj 1882 Tilhold til Fattiglem Anders Jespersen af Tostrup Sogn.
6 maj.
- SKJOLDENÆSHOLM BIRK
Feb 1878 Godsforvalter Spleth af Skjoldenæsholm contra Indsiddet Anders Jespersen, Tostrup By.
1 feb., 2, 23 mar., 6, 20 apr.
- SORØ BY OG BIRK
201/1880 Dec 1880 Forhør angaaende Tyveri af en Frakke
6, 18 dec.

184/1881 Dec 1881 Forhør efter Rekvisition fra Merløse og
Tuse Herreder.
19 dec.

ANDRE SAGER HVORI ANDERS JESPERSEN OPTRÆDER

MERLØSE - TUSE HERRED

44/1878 Feb 1878 Forhør efter Begæring af By- og Herreds-
contoret i Ringsted til Oplysning om et
Par formentlig stjalne Støvler.
12, 17 feb.

250/1878 Nov 1878 Forhør over Fattiglem Hans Nielsen af
Tostrup, der sigtes for ulovlig Omgang
med Hittegods.
5, 7, 9, 14, 16, 18, 25, 28 nov.

1/1879 Jan 1879 Forhør betræffende ulovlig Omgang med
Hittegods af Fattiglem Hans Nielsen i
Tostrup.
2, 4 jan.

KRYBSKYTTEVISEN

"Nederskovvisen" eller "Krybskyttens død" er en vise, der er kendt mange steder i Danmark. Den sørgelige vise har været populær, og som følge deraf er den blevet stedfæstet til mange forskellige lokaliteter og tider. Omtrent hver visesanger mener, visen stammer fra hans/hendes hjemegn. Alle disse traditioner kan ikke have ret. Men hvor stammer den så fra? Visen lyder således:

Der gik udi lunden en aften så silde
to ynglinge skønne i blomstrende vang,
men ak, det sig hændte for dem såre ilde,
de nylig sad hjemme og spøjte og sang.

Fra kærester kær
de drog med gevær
og gik udi lunden som krybskytter der.

Mod Nederskov gik de i aftenen silde,
mens månen på himlen stod højt over sky.
I skoven der græssede dyrene vilde
alt fjerned' fra larmen i steder og by.
Da klokken slog tolv,
de ynglinge bold
stod rede at skyde bag grøfthegets vold.

Den ene fra tjenesten nylig var kommen,
en vakker soldat og forældrenes trøst.
Han klingred' så lystigt med mønten på lommen,
thi piger og vinen var ofte hans lyst.

Den anden især
en krybskytte er,
af dyrene fælder han mangan bag træer.

Med list og med snildhed det var så beregnet,
den ene som klapper i skoven sprang ind,
at henjage vildtet så brat imod heget,
han så nu i dalen den fodlette hind.

Men lige så brat
den unge soldat
ved siden så fogden med bøssen parat.

Han sat over hegnet så lydløst og stille,
 og skrækken gav vinger, han ilte af sted.
 Thi vennen i tide han advare ville,
 han syntes, at skytten bagefter var med
 Han hviskede: "Kom her
 og kast dit gevær,
 betjenten han ser os, forlorne vi er."

Men ordene døde i munden henklinge,
 og vennen ej hørte, soldaten var der.
 Han mente, han dyrene frem skulle tvinge,
 han sad just på hug, da soldaten kom nær.
 Han ligned et dyr,
 og vennen gav fyr,
 og skuddet det traf, men den ladning blev dyr.

Der hørtes et skrig udi natten så stille,
 gid aldrig i skoven man hørte det lig.
 Hvor skælved' de begge, mens tårene trille
 og jamrede ængstligt "Nu er det forbi.
 Med kugler og krudt
 min ven har jeg skudt,
 nu får jeg min løn for, hvad jeg har forbrudt."

Nu førtes den arme da til lazarettet
 i rædsomme smerter, Gud ved, hvad han led.
 Den venligste pleje ej lidelsen letted,
 to dage til fulde med døden han stred.
 Hans tale var den:
 "O, tilgiv min ven,
 jeg delte hans brøde, o se til det hen.

Det var mod hans vilje han livet mig røved,
 han lider vist nok af samvittigheds kval.
 Han sidder i fængsel og er så bedrøved.
 Husk på, mine venner, Gud dømme os skal.
 Mit liv er forbi,
 men giv ham dog fri,
 Gud vogte ham siden for lasternes sti.

Farvel da, I kære forældre derhjemme,
 o moder, du græde ej mere for mig.
 Bed Herren tilgive og brøden at glemme,
 vi samles jo en gang i Guds Himmerig.
 Jeg frygte ej vil,
 mit liv sat jeg til
 og faldt som et dyr udi lunden så mild.

O, elskede pige, nu svigter min stemme,
 for din skyld jeg synes at dø er så hårdt.
 Du må ikke sidde og græde derhjemme,
 skønt vennen du elsker er nu gået bort.

 Forglem ej min ven,
 vi samles igen
 bag graven, i himlen, nu går jeg derhen. <1>

Ser vi på visens egen beretning drejer den sig om to unge mænd, der går på ulovlig jagt sammen. Den ene var lige kommet hjem fra soldatertjenesten, selv om visen fortsat kalder ham "soldat" for at skille ham fra vennen, der er krybskytte. De deler sig, så den ene springer ind i skoven som klapper, mens den anden sidder på lur. Soldaten ser skovfogeden og styrter afsted for at advare krybskytten, men han siger ikke noget, og han ligner et dyr, og krybskytten skyder ham. Soldaten føres derpå til sygehuset, hvor han dør efter to dage. Han bad om at krybskytten måtte gå fri, for det var vådeskud, og han tog en kærlig afsked med forældre og kæreste.

Hvis visen skal stedfæstes til nogen bestemt lokalitet, må der være sket et vådeskud under forhold, der svarer til visens beretning. Hvordan er tilfældet med Anders Jespersens vådeskud i 1878, hvor Niels Peter Christiansen blev dræbt?

Lad os se på de konkrete oplysninger visen giver, og sammenligne dem med de historiske kendsgerninger <2>

"Mod Nederskov gik de i aftenen silde". Krybskytteriet foregik om aftenen d. 2 november 1878 i Nederskoven ved Tølløse. "Da klokken slog tolv" passer ikke. Skuddet faldt ved sekstiden. Men det kan betragtes som digterisk frihed, det forhøjer uhyggen, at det sker i midnatstimen. Og hvad rimer i øvrigt på "seks" ud over heks og perpleks?

"Den ene fra tjenesten nylig var kommen", og Niels Peter blev

hjemsendt d. 28 oktober. Det må være "nylig".

"Den anden især en krybskytte er" og Anders Jespersen var allerede flere gange dømt for overtrædelser af jagtloven.

"Den ene som klapper i skoven sprang ind", en arbejdsfordeling, der svarer nøje til den faktiske fordeling mellem Anders og Niels Peter. Både i virkeligheden og i visen var det soldaten, der var klapper.

" så fogden med bøssen parat". Stemmer ikke, da Niels Peter ikke gå skovfogeden. Men han mente at skovfogeden var i skoven.

"Thi vennen i tide han advare ville", hvilket netop var Niels Peters formål med at forlade posten. Derimod var der ikke tale om, at "han sat over hegnet han ilte afsted" idet Niels Peter kom krybende på alle fire. Men igen er visen mere dramatisk, og udtryk for digterisk frihed.

"Men ordenen døde i mundten henklunge" passer også, idet Niels Peter netop ikke gav lyd fra sig, ved tale eller råb.

"Han lignet et dyr". Hvis Anders i det hele taget kunne skimte noget, må Niels Peter mere have lignet et dyr ved at krybe, som det jo skete, end ved at springe som i visen.

"Man førte den arme da til lazarettet" og Niels Peter blev indlagt på sygehuset i Holbæk.

"I rædsomme smerter, Gud ved, hvad han led". Det tør siges, i betragtning af lægens udsagn om stærke smerter, når han lå i ro, og at disse smerter blev forstærket ved bevægelse.

"To dage til fulde med døden han stred" Niels Peter blev skudt d. 2 november og døde d. 4.

"O, tilgiv min ven, jeg delte hans brøde" Og Niels Peter fremhævede selv, at det var hans egen skyld, idet han havde forladt sin post i skoven.

Afskeden med forældrene kan måske svare til, at Niels Peter i skoven bad Gud om at holde hånden over hans moder og små søskende, men om han havde en kæreste vides ikke. Men politi-protokollerne oplyser kun det, der er af betydning for sagen. Niels Peter kan derfor godt have haft en kæreste, som viseforfatteren kendte til, selv om det ikke står i politiprotokollen.

Visens udbredelse hænger sammen med, at Julius Strandberg udgav den som skillingsvise. Det skete formentlig i november 1878, idet den i hans samling af viser er indbundet lige ved siden af en vise, der udkom 24 november 1878. Dette passer altså også godt med, at det drejer sig om Anders Jespersen og Niels Peter Christiansen.

I nogle tilfælde angiver Strandberg forfatteren til visen. Dette er tilfældet med Nederskovvisen, der er skrevet af "En beboer i Søndersted". Denne oplysning stemmer udmærket med traditionen på Tølløseegnen, der angiver Marie Villads, den senere kildekone i Søndermarken, som forfatter til Nederskovvisen. Marie Villads boede i 1878 i Søndersted.

Men når visen er udgivet som skillingsvise, kan traditionen på Tølløseegnen da ikke stamme fra skillingsvisen?

Svaret må blive et klart og utvetydigt NEJ!

I den version, der kendes på Tølløseegnen hedder det "og vennen gav fyr", en linie, der både stemmer med begivenhederne d. 2 november, og er logisk ifølge visens egen handling.

Men i Strandbergs trykte vise hedder det "soldaten gav fyr"!! Det vil sige, at ifølge Strandberg skete der det, at "den unge soldat ved siden så fogden" og løb hen for at advare vennen. Og da han nåede frem lignede krybskytten et dyr, hvorpå soldaten, selv om han var bange for at blive grebet som krybskytte, skød vennen i den tro, at han var et rådyr. Eller også greb han krybskyttens gevær, skød sig selv, og sagde til sig ven: "Jeg tilgiver dig, at du skød mig" Begge muligheder forekommer, mildt sagt, yderst usandsynlige.

Forklaringen må være, at det drejer sig om en trykfejl hos Strandberg. Tølløseversionen derimod er logisk, og må være den oprindelige. Endnu et bevis for, at visen handler om det nævnte drab d. 2 november 1878.

NOTER

For at holde noterne nede på et minimum, er kildehenvisningerne skåret ned. Gennem fortegnelsen over retssagerne mod Anders Jespersen er det let at finde oplysningerne i politi- og domprotokollerne. I mange tilfælde er det let at finde kilden gennem oplysningerne i teksten. I Holbæk Amts arkiv ligger dokumenterne i alle sagerne mod Anders Jespersen samlet under journalsag 108/82, som der derfor henvises til generelt.

KAP 1,

1. Det er umuligt at sige noget sikkert om dette på grund af kirkebogens mangler. For Tuse sogn findes døbte 1747 - 64, konfirmerede 1743 - 72 og begravede 1764 - 65. Derefter begynder kirkebogen først igen i 1785, og er derefter fuldstændig. Det betyder også, at en del årstal kun er omtrentlige, og at slægtskabsforhold må konstateres ad anden vej.
2. Vognserup godsarkiv, skifteprotokol 1766 - 1838.
3. Se note 1. om kirkebogens mangler. Det var meget almindeligt, at især mænd giftede sig meget hurtigt igen. Ofte skete det vel af hensyn til de mindre børn.
4. 1 rigsdaler = 6 mark a 16 skilling.
5. Indsidder er ikke en stillingsbetegnelse. Det betyder blot en person, der har lejet en stue eller to i en andens hus, så han "sidder inde" hos denne.
6. Oplysningen om, at Jesper Jensen først flyttede til Mølleborup bygger på lægdsrullen, hvor de værnepligtige dengang blev indført ved fødslen. For hans søn Peder anføres i 1833 at opholdsstedet er Mølleborup. Dette gentages i de følgende ruller, hvor familien ifølge kirkebog og folketælling opholder sig i St. Tåstrup. Årsagen er nok, at lægds mændene, når de hvert tredje år skal lave en helt ny lægdsrulle, havde tendens til blot at skrive den gamle af.

KAP 2.

1. En bog som alle tjenestefolk skulle have. Her skulle tjenestesteder opføres, ligesom præsten i sognet skulle skrive i den, når ejeren flyttede til eller fra sognet.
2. Se Anna Thestrup: Kirkebøgernes til- og afgangslister. Fortid og Nutid, XXIV, 5. 1971.
3. Holbæk Amts arkiv, journalsag 567/1866.

KAP 4,

1. Holbæk Amts arkiv, journalsag 609/1869.
2. Ladegårdens arkiv på Københavns Stadsarkiv. Sagprotokol 1870 og 1871, Referatprotokol A 1870 og 1871, Fortegnelse over indlagte kvinder 1870, samt Mandtal 11481-12250, 1869-87.

KAP 5,

1. Holbæk Amts arkiv, journalsag 108/82. Sag 133/1879, politi-assistent Samuelsens rapport af 30 maj 1879.
2. Krumslutning bestod i, at den pågældende persons arme og ben blev fastgjort til en tværbjælke, så legemet holdtes i en stærkt foroverbøjet stilling. Der var dog en times afbrydelse i straffen hver sjette time.
3. Rottingen var et spanskrør, 1 m. langt og 4 cm. i omkreds. Offeret blev slået på ryggen, uden på skjorte og vest, men først efter, at en lægeundersøgelse havde vist, at vedkommende kunne tåle det.

KAP 7,

1. I 1873 gik Danmark fra rigsdaleren over til kronen som møntenhed. En krone blev sat til værdi af $\frac{1}{2}$ rdl, og derfor hed tokronen, lige til dens afskaffelse, altid "en daler".

KAP 8,

1. Fæstemanden var den tids arbejdsformidling, hvor tjenestefolkene henvendte sig for at høre, om der var pladser ledige.

2. Et birk er en retskreds ligesom et herred. Det omfatter et stort gods' område, og har navn efter det pågældende gods. Skjoldenæsholm birk omfattede således de sogne og landsbyer, der ejedes af Skjoldenæsholm gods.
3. Tåstrup-Ugerløse kommunes fattigprotokol 1877 - 84, 3 april 1878.
4. 1 pægl er 0,24 liter.

KAP 9,

1. Holbæk Amts arkiv, journalsag 507/1870.
2. Bøde, rimeligvis for ikke at sørge for, at børnene mødte i skolen, eller for at holde dem hjemme fra skolen.
3. Holbæk Amts arkiv, journalsag 254/1871 og Tåstrup-Ugerløse fattigprotokol 1862 - 73, 27 marts og 7 juni 1871.
4. Tåstrup-Ugerløse fattigprotokol 1874 - 77, 9 og 30 december 1874.
5. Tåstrup-Ugerløse fattigprotokol 1877 - 84, 4 december 1878, og Holbæk Amts arkiv, journalsag 597/1878.
6. Tåstrup-Ugerløse fattigprotokol 1874 - 77, 4 april 1877.
7. Som note 5.
8. Tåstrup-Ugerløse fattigprotokol 1874 - 77, 13 juni 1877.
9. Holbæk Amts arkiv, journalsag 425/1879.

KAP 12,

1. Ordbog over det danske sprog, bd 6, 1924 og bd 25, 1950.
2. 5 februar og 3 april 1879, men møderne holdes hveranden måned, hvor de udbetalinger, der har fundet sted i mellemtiden, indføres i protokollen. De nøjagtige datoer for udbetalingen af hjælpen kan derfor ikke gives.

KAP 16,

1. Holbæk Amts arkiv, journalsag 673/1880.

KAP 17.

1. Se Harald Jørgensen: Studier over det offentlige fattigvæsens historiske udvikling i Danmark i det 19. århundrede. 1940. Beskrivelsen dækker således ikke specielt Merløse fattiggård.

APPENDIKS B

1. Dette er min version. Visen findes i et utal af varianter, og med mindre det engang lykkes at finde det oprindelige håndskrevne manuskript, vil det være umuligt at afgøre helt nøjagtigt, hvordan visen bør lyde. Hed det oprindeligt: "For vennen i tide..." eller "Thi vennen i tide..."? Det er umuligt at afgøre.
2. For nærmere oplysning om begivenhederne i Nederskoven d. 2 november 1878 se denne bogs kapitel 10.

REGISTER

Abrahamsen, Isak. Arbejdsmand, Stibjerg.	88
Andersen, David. Gårdmand i Kirke Eskildstrup.	19
Andersen, Lars. Tølløse	20
Andersen, Lars. Smed i Undløse	108
Andersens enke, Morten: se Knudsen, Maren Kirstine	
Anthon, Frederik. Godsforvalter på Tølløsegården.	26
Arboe. Prokurator i Holbæk	24
Boeck, Cæsar Frederik. Inspektør på Holbæk Amts Sygehus samt Arbejds- og Dåreanstalt.	55
Bojesen. Læge.	61
Brandt, Jens F. Proprietær på Nyrupsgården.	79
Bruhn, Peter. Skovfoged i Nederskoven.	59, 61
Christensen. Prokurator i Holbæk	24
Christensen, Ane Marie. G.m. Søren Larsen.	66-69
Christensen, Christiane. Datter af Christen Hansen.	82
Christensen, Jens. Gårdmand i Undløse.	108
Christensen, Lars. Marskandiser i Tåstruphusene.	79, 80, 81 98,106,107,108,109
Christensen, Lars. Husmand i Ordrup	33
Christensen, M. Fæstemand i Ringsted	72, 73
Christiansen, Ane Dorthea. Datter af Christian Larsen.	51
Christiansen, Anne Kristine. Datter af Chr. Larsen.	51
Christiansen, Christian. Sognefoged i Tjørntved.	94
Christiansen, Hans Vilhelm Frederik. Søn af Chr. Larsen.	51,54
Christiansen, Inger Josephine Hulda. Datter af Chr. Larsen.	51
Christiansen, Jens. Husmand i Skamstrup.	44
Christiansen, Johanne Marie Bendicte. Datter af Christian Larsen.	51
Christiansen, Maren Kristine. Datter af Chr. Larsen.	51, 54
Christiansen, Maren Sophie. Datter af Chr. Larsen.	51, 52
Christiansen, Niels Peter. Søn af Christian Larsen.	51,55-56 57-62,120-124
Clausen, Jens. Husmand i Mølleborup.	71,72,73,76,77,100,102
Danielsdatter, Ane Marie. G.m. Jacob Jespersen.	18, 86
Eberhart, Christian J. Købmand i Brandstrup.	93, 95
Eliassen, Niels. Skomager i Assentorp.	57, 61
Eliassen, Niels. Gårdmand i Assentorp.	98,106
Esbensen, Hans. Tjenestekarl i Vandløse	66, 68
Espensen, Peder. Lunderød.	17

Fihn. Forpagter på Julielund.	72, 73
Frandsen, Birthe Kirstine. Jens Jespersens svigermor.	20
Frederichsdatter, Dorthea. Jesper Jensens 1. kone.	15
Frederiksen, Niels Christian. Tjenestekarl i Brandstrup.	93
	94, 95
Frederiksen, Ole. Stenhugger i Ebberup.	47
Gottlieb. Læge.	61
Hansen, Anders. Postbud i Holbæk.	64, 65
Hansen, Christen. Gårdmand i Haveborup.	82, 83, 86, 87, 88
Hansen, Christen. Stenhugger i Mølleborup.	76, 77
Hansen, Christen. Købmand i St. Tåstrup.	22-25, 64, 70
Hansen, Christian. Ungkarl i Udstrup.	46, 47, 48
Hansen, Else Cathrine. G.m. Jens Jespersen.	20
Hansen, Hans Peder. Tjenestekarl.	87, 88
Hansen, Jens. Opsynsmand på Københavns Ladegård.	27
Hansen, Jens. Gårdmand i Assentorp.	98
Hansen, Jens. Væver i Vandløse.	105, 106, 107, 109, 111
Hansen, Niels. Arbejdsmand i Ordrup.	44
Hansen, Niels. Gårdmand i Skee Tåstrup.	19
Hansen, Maren Sophie. Væverpige.	65
Hansen, Peder. Gårdmand i Vandløse	66
Hansen, Peder. Høker i Mølleborup.	73, 82, 84
Henck. Arrestforvarer i Holbæk.	31
Hermansen, Jørgen. Sognefoged i St. Tåstrup.	23
Jacobsdatter, Ane Cathrine. G.m. Jens Jespersen, Tuse død 1779.	13, 14
Jacobsen, Jens. Husmand i Mølleborup.	16
Jacobsen, Maren Kirstine. Datter af Jacob Jespersen.	18
Jacobsen, Peder. Søn af Jacob Jespersen.	18
Jensdatter, Anne Kirstine. Datter af Jens Jespersen, Tuse født ca 1769.	13, 14
Jensdatter, Birthe Marie. Datter af Jens Jespersen, Tuse født ca 1772.	13, 14
Jensdatter, Karen. Datter af Jens Jespersen, Tuse	13, 14
Jensdatter, Karen. Logerende hos Niels Olsen.	98, 99, 101, 102
	109, 111
Jensen, Christian. Søn af Maren Jensen.	66
Jensen, Hans Christian. Detailhandler i Undløse.	108
Jensen, Jesper. Skrædder i Tuse. Død 1785.	13
Jensen, Jesper. Far til Anders Jespersen.	13-18
Jensen, Lucie Caroline. Anders Jespersens kæreste.	98-109

Jensen, Ludvig. Gårdmand på Rye Mark.	50
Jensen, Maren. Fattiglem, Tåstruphusene.	65-69
Jensen, N. Sognerådsformand Tåstrup-Ugerløse.	52
Jensen, Ole. Husmand i St Tåstrup.	36
Jensen, Peder. Husmand i Ugerløse	15
Jensen, Peder. Husmand i Nr. Eskildstrup.	50
Jensen, Søren. Husmand i Mølleborup.	16
Jensen, Søren. Indsidder i Tåstrup Mose.	21
Jespersen, Ane Christine. Datter af Jens Jespersen.	22
Jespersen, Anne Kristine. Datter af Anders Jespersen og Sophie Johnsen.	43, 86, 87, 88, 89
Jespersen, Carl August. Søn af Anders Jespersen og Sophie Johnsen.	32, 43
Jespersen, Hans Peder. Søn af Jens Jespersen	20
Jespersen, Jacob. Søn af Jesper Jensen.	16, 18, 20, 21 44, 86, 87, 88
Jespersen, Jacob. Søn af Anders Jespersen og Anna Svendsdotter	27
Jespersen, Jens. Far til Jesper Jensen.	13-14
Jespersen, Jens. Søn af Jesper Jensen.	16, 18, 20, 21, 22
Jespersen, Karen Marie. Datter af Jens Jespersen	18
Jespersen, Maren Kirstine. Datter af Jacob Jespersen.	86-92 96,111
Jespersen, Maren Sophie. Datter af Anders Jespersen og Sophie Johnsen.	48, 63
Jespersen, Niels. Søn af Jesper Jensen.	16, 22, 26, 64, 67
Jespersen, Peder. Søn af Jesper Jensen.	15, 17, 18, 20
Johansen, Jacob. Sognefoged i St. Merløse.	52, 60
Johnsen, Sophie. Anders Jespersens kæreste.	32,43-48, 63, 66
Jordy, Peder Frederik. Forpagter på Tølløsegården.	18
Jørgensen, F.H. Birkedommer i Sorø.	93, 95, 96
Jørgensen, Niels. Smed i Tåstruphusene.	65
Jørgensen, Niels. Gårdmand i Ugerløse.	19
Jørgensen, Peder. Smed på Stibjerg.	76
Knudsen, Maren Kirstine. Enke efter Morten Andersen i Brøndholt.	48, 49, 50, 64
Larsen, Andreas. Kirke Sonnerup.	50
Larsen, Christian. Tjenestekarl.	35-40
Larsen, Christian. Far til Niels Peter Christiansen.	51-56,59
Larsen, Jens Christian. Tjenestekarl.	33-42
Larsen, Jens Henrik. Smed i Mølleborup.	99

Larsen, Johan. Stibjerg. (Svenske Johan)	87, 88, 90
Larsen, Maren. Mølleborup.	26
Larsen, Peder. Gårdmand i Haveborup.	78, 81, 84, 87
Larsen, Søren. Husmand i Tåstruphusene.	65-69
Larsen, Vilhelm. Ugerløse	45, 46, 47
Lauritsen. Teglblånder, Vandløse Teglværk.	73
Lorentsen. Blikkenslager på Stibjerg.	87
Luder. Proprietær i Stenmagle Nyrup.	19
Madsen, Peder. G.m. Ane Nielsdatter. Død 1789.	13
Maxen, Jens. Gårdmand i Kirke Eskildstrup.	19
Michelsdatter, Maren. G.m. Jens Jespersen, Tuse.	13, 14
Mogensen, Lars. Indsidder i Tåstrup.	27
Mortensen, Jens. Indsidder i Tåstruphusene.	46
Mortensen, Lars. Aftægtsmand i Mølleborup.	23
Neumann, Anders.	33, 38, 41, 83, 95
Neumann, Johannes.	33-42, 95
Nielsdatter, Ane. G.m. Jens Jespersen, Tuse.	13, 14
Nielsdatter, Ane Katrine. Claus' enke på Stibjerg.	76, 77
Nielsen, Ane. Anders Jespersens kæreste.	44
Nielsen, Ane Marie. Mor til Niels Peter Christiansen.	51-55
Nielsen, Juliane Gunde Marie. Datter af Anders Jespersen og Ane Nielsen.	44
Nielsen, Birthe Sophie. G.m. Peder Carl Rasmussen.	98,101 103,109
Nielsen, C.J. Hjelpepræst i St Tåstrup.	21
Nielsen, Christen. Træskokarl.	95
Nielsen, Christian. Gårdmand i Ubberup.	107
Nielsen, Hans. Fattiglem i Tåstrup.	48-50, 56, 60, 64
Nielsen, Jannik. Farver og sognerådsmedlem.	70-75, 76, 79
Nielsen, Jens Peder.	35-40
Nielsen, Lars. Indsidder i Ordrup.	35
Nielsen, Morten (Post). Marskandiser, Undløse.	99,105,106 107,108,109,110,111
Nielsen, Ole. Gårdmand i Tølløse	19
Nielsen, Peder. Skovvallingrød.	17
Nielsen, Peter. Ungkarl i Ordrup.	35-40
Nielsen, Vilhelm. Træskoarbejder i Ordrup.	39-41
Nicolaisen, Niels. Gårdmand i St Tåstrup.	36
Olsen, Ane Sofie. G.m. Johan Larsen, Stibjerg	88
Olsen, Christen. Slagter i Havremarken.	93, 95
Olsen, Jesper.	35-40

Olsen, Niels. Husmand i Mølleborup.	98-108
Olsen, Rasmus. Gårdmand i Skov Vallingrød.	18
Otto. Forvalter på Bonderupgård.	22, 23, 24
Pedersdatter, Ane Kirstine. Jacob Jespersens svigermor.	18
Pedersdatter, Ane Margrete. G.m. Peder Jespersen.	17, 18, 20
Pedersdatter, Ingeborg. Anders Jespersens mor.	15, 21, 23 44, 45, 47, 73, 77, 79, 80, 81, 87
Pedersen, Anders. Søn af Peder Jespersen.	101,102,104,111
Pedersen, Ane Kirstine. G.m. Peder Pedersen i Ordrup.	39
Pedersen, Christian. Hørsvinger i Kirke Eskildstrup.	87
Pedersen, Hans. Gårdmand i Kirke Eskildstrup.	18
Pedersen, Hans Christian. Søn af Peder Jespersen.	80
Pedersen, Jens. Træskomand i Mølleborup.	100,101,103 107,109,111
Pedersen, Jens. Gårdmand i Undløse.	15
Pedersen, Jens Peter. Søn af Peder Jespersen	101,102,103 104,111
Pedersen, Jørgen. Husmand i St. Tåstrup.	16
Pedersen, Niels. Gårdbestyrer i Bukkerup.	65
Pedersen, Ole. Hønsekrammer i Allindelille.	68
Pedersen, Peder. Høker og træskomand i Ordrup.	35-41
Pedersen, Peder. Gårdmand i Sønderstrup.	49, 50, 59
Pedersen, Sidse Marie. Jens Jespersens kæreste.	18
Petersen, madam. St Tåstrup.	82, 84
Petersen, Frederikke Christiane. Logerende hos Niels Olsen.	99,102,103,104
Petersen, Jens. Marskandiser i Ringsted.	69
Post, Morten Nielsen. Se: Nielsen, Morten (Post)	
Rasmusdatter, Mette. G.m. Jens Jespersen, Tuse.	13
Rasmusdotter, Anna. Anders Jespersens kæreste.	49, 50
Rasmusdotter, Inger. Søster til Anna Rasmusdotter.	50
Rasmussen, Lars. Jesper Jensens farbroder.	14-15
Rasmussen, Niels. Jesper Jensens farbroder.	14
Rasmussen, Ole. Husmand i Mølleborup.	47, 65, 73, 76, 77
Rasmussen, Peder. Husmand i Brøndholt.	36, 64
Rasmussen, Peder Carl. Fattiglem.	83, 98,101,102
Samuelson, Jacob Andersen. Politiassistent i Holbæk.	45, 46 60, 67, 69, 88, 89, 90,101,107
Schnack, Hans Christian. Gårdejer og sognerådsformand.	79, 80 81, 84, 85, 86, 87, 89
Sparwath, Claus Frederik. Arbejdsmand.	94

Stål. Gårdmand i Skee Tåstrup.	19
Svendsdotter, Anna. Anders Jespersens kæreste.	26-27, 28
	31, 32
Sønderup, Peter Vilhelm Emil. Læge.	34
Sørensen, Caroline. G.m. Niels Jespersen.	26
Sørensen, Christian. Plejefar for Carl August Jespersen.	43
Sørensen, Christian. Smed i Kyringe.	68
Sørensen, Christian. Urmager i Merløse.	65
Sørensen, Hans. Husmand i Merløse Bagmark.	79, 80, 81
Sørensen, Hans. Husmand i Mølleborup.	100,102
Sørensen, J.P. Kurvemager i Assentorp.	94, 95
Sørensen, Jens. Skomager i Bårup.	46
Sørensen, Rasmus. Assentorp.	107
Thomsen, Peder. Husmand i Lårup.	94, 95
Ulrich, Olaf Erasmus Sparre. Skovrider.	61
Westi. Guldsmed i Holbæk.	64

At tage mig en Plads og jeg Læver
deres Naide At den tid At jeg
Har tilbaige At Leve Her i Vind
Shal Jeg med guds Hjælp og sønde
mig skikkelig nær Tron det Tron
glive mig tilladt At jeg naar
tyeme for min fæide og Har
nu medlidenhed med mig deres
Hoi Velbarren Her Kammerherre
og Amtmænd

Erbaidig og med
Agtelse

Anders

DIS-Danmark



1 2 2 5 5 7

ISBN 87-980928-0-4